

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1956

ANDRA KAMMAREN

Nr 21

26 maj

Debatter m. m.

Lördagen den 26 maj

	Sid.
Svar på interpellation av herr Braconier i anledning av att svenska fiskare vid anlöpande av dansk nödhamn vägrats tillstånd att transitera fångster till Sverige	3
Pensionsförbättring för vissa underofficerare i arvodesbefattning vid försvaret	6
Ändring i butikstängningslagen	13
Avsättning till statens hästavelsfond	38
Lag om höjning av folkpensioner m. m.	45
Motioner om en allmän pensionsförsäkring	71

Samtliga avgjorda ärenden

Lördagen den 26 maj

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 139, om pensionsförbättring för personal i arvodesbefattning vid försvaret	6
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 36, om ändring i butikstängningslagen	13
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 31, rörande avsättning till statens hästavelsfond	38
<i>Sammansatta stats- och andra lagutskottets</i> utlåtande nr 2, ang. höjning av folkpensioner m. m.	45
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 30, om en allmän pensionsförsäkring	71

Lördagen den 26 maj

Kl. 10.00

§ 1

Svar på interpellation i anledning av att svenska fiskare vid anlöpande av dansk nödhamn vägrats tillstånd att transitera sina fångster till Sverige

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**, som yttrade:

Herr talman! Ledamoten av denna kammare herr Braconier har framställt följande interpellation:

1) Har Ers Excellens uppmärksammat uppgifterna om att svenska fiskare vid anlöpande av dansk nödhamn icke skulle ha erhållit tillstånd att transitera sina fångster till Sverige?

2) Om dessa uppgifter är riktiga, har Ers Excellens då för avsikt att söka kontakter med vederbörande danska myndigheter för att om möjligt förhindra ett upprepanande av dylika händelser?

I anledning av interpellantens uppgifter har en undersökning verkställts. Därav framgår att ett 30-tal svenska fiskefartyg torsdagen den 15 mars sökte sig till Neksö hamn på grund av isförhållandena. Fredag eftermiddag anhöll skepparen på en av de svenska båtarna att få föra sin last av fisk till Rönne hamn, som var isfri, för att därefter transportera fisken till Sverige. Svar erhöles från danska fiskeriministeriet lördag morgon och innehöll att tillstånd lämnades.

Med hänsyn till vad här sagts torde något svar på den andra frågan icke erfordras.

Härefter anförde:

Herr **BRACONIER** (h):

Herr talman! Jag ber att till hans excellens ministern för utrikes ärendena få framföra mitt tack för svaret. Det svar som här har givits är ju glädjande ur nordisk synpunkt. Det visar att danskarna på detta område är villiga till samarbete.

Jag vill emellertid framhålla att de uppgifter, som har cirkulerat i pressen och som jag har fått bekräftade av respektive befälhavare och av hamnkaptenen i Kåseberga i brev, ställer denna situation i en något egendomlig dager. För att jag inte skall behöva anknyta till de pressuppgifter som har förekommit skall jag be att få återge ett brev som har sänts från hamnkaptenen i Kåseberga och som är vidimerat av en av befälhavarna på trälarna Atlantic, Lilly och Crossby.

Tre trälare från Kåseberga angjorde Neksö på Bornholm den 14/3 med cirka 7 500 kg torsk, som enligt de priser som då betalades i Sverige motsvarade ett värde av cirka 7 000 kronor. Denna last överfördes till trälaren Atlantic, som skulle vidarebefordra densamma till Sverige, men den 15 mars på morgonen, då trälaren skulle avgå, var detta omöjligt på grund av att Neksö hamn då var fullpackad med is, som icke kunde forceras. Fiskarna på kåsebergabåtarna fick då veta att en trälare från Simrishamn, Vingarö, låg i närheten av Rönne. Hamnen där var isfri. Vingarö anropades, och man fick även kontakt. Det överenskomms att Vingarö skulle gå in till Rönne för att lasta torsken, som skulle komma från Neksö på lastbilar och sedan transporteras till Sverige. När allt var klart med lastningen i

Svar på interpellation i anledning av att svenska fiskare vid anlöpande av dansk nödhamn vägrats tillstånd att transitera sina fångster till Sverige

Neksö uppenbarade sig en »fiskeribetjent» — kontrollant — och förbjöd bilarna att avgå till Rönne med torsken, då det ej var tillåtet att transportera varan på detta sätt. Detta förbud ansåg de svenska fiskarna vara högst egendomligt, då endast tre veckor tidigare ångaren Rotna hade inkommit till Ystad med 70 000 kg torsk, som var avsedd för Köpenhamn och som skulle transporteras via Malmö.

Det blev nu ett svårt slag för de svenska fiskarna, att detta stora parti torsk ej kunde få avsändas till Sverige. Det skulle medföra en mycket kännbar förlust. Men till slut ordnades det så, att torsken skulle få säljas till danska fiskhandlare, vilket också skedde till ett pris av 45 öre i danskt mynt per kg. Förlusten taxeras av fiskarna till cirka 4 500 kronor.

Så långt brevet.

Det är ganska underligt detta. Vad jag nu har återgivit gäller alltså bara tre båtar, men det var ett trettiotal båtar som låg i hamnen. När de kom tillbaka till svensk hamn fick de sälja fisken till ett pris av, om jag minns rätt, 25 öre eller kanske 30 öre per kg. De gjorde således en ansenlig förlust. Enligt en uppgift som jag har till hands och som torde vara alldeles riktig förbjöds först fiskarna att transitera fisken. Det visar i varje fall att bestämmelserna är mycket oklara. I Nordiska rådet har man tagit upp frågan om en rekommendation om att ett avtal skall upprättas. Jag medger gärna att personer som är större experter på detta område än jag har vitsordat att de danska fiskarna i allmänhet brukar visa god samarbetsvilja. Men det görs gällande av fiskarna som låg i hamnen, att detta tillstånd, som utrikesministern talade om, blev återkallat, och om de fick tillstånd att transitera sin fisk är det i varje fall egendomligt att de skulle behöva sälja fisken i Sverige och lida så

stora förluster när de nu låg så många dagar i hamnen på Bornholm.

Herr talman! När vi har diskuterat det nordiska samarbetet har man från alla håll understrukt angelägenheten av att man når fram till överenskommelser och resultat som främjar detta samarbete. Det är möjligt att de svenska fiskarna har missuppfattat det meddelande som kom från de danska myndigheterna och på det viset gjort sig skyldiga till en felbedömning, men det kan inte föreligga någon missuppfattning beträffande de tre båtar som kom in redan den 14 och som först vägrades transitera fisken, så att de fick sälja den med denna stora förlust. Detta tyder i varje fall på önskvärdheten av att man får ett avtal, antingen muntligt eller skriftligt, så att alla parter vet vad de har att rätta sig efter. Jag medger gärna att hans excellens utrikesministern inte hade någon speciell anledning att gå in på detta på grund av formuleringen av interpellationen, men de uppgifter från befälhavarna och från fiskare i Käseberga som jag här har tyder i varje fall på att fiskarna har trott att de inte fick göra någon transitering. De har sålt sin torsk till underpris, och detta understryker väl, herr talman, angelägenheten av att den rekommendation som en gång har antagits av Nordiska rådet blir förverkligad och känd för alla parter så att ett bättre samarbete mellan de svenska och danska myndigheterna här kommer till stånd.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena UNDEN:

Herr talman! Det är uppenbart att interpellantens informationer inte riktigt stämmer med de informationer jag har fått av vederbörande. Det har gjorts en utredning inom jordbruksnämnden, som haft kontakt med de danska vederbörande i denna sak. Jag vill påpeka för herr Braconier att det föreligger ett av-

Svar på interpellation i anledning av att svenska fiskare vid anlöpande av dansk nödhamn vägrats tillstånd att transitera sina fångster till Sverige

tal mellan Sverige och Danmark angående fiskhandeln och en ömsesidig fiskekvot. Alla dessa förhållanden rörande begränsning av importen av fisk från det ena landet till det andra vilar därför givetvis på detta avtal och på uppgörelser, och det behövdes här ett tillstånd från fiskeriministeriet. Det kom inte in mer än en ansökan om sådant tillstånd, och den ansökan beviljades dagen efter det att den hade inkommit. Om jag skall gå in litet mer på detaljer så innebär mina informationer att fiskeriministeriet på eftermiddagen fredagen den 16 mars söktes per telefon, men eftersom expeditionstiden slutar klockan 16.00 var det inte möjligt att få ett besked omedelbart. Genom privata kontakter lyckades man emellertid utverka att provningen skulle ske omgående, och nästa morgon klockan 10 erhöles tillstånd både till transitering och till försäljning.

Jag vill vidare läsa upp följande passus ur ett uttalande av Svenska sydkustfiskarnas centralförbund: »Med all sannolikhet har inte de svenska fiskarna gjort några större ansträngningar att få fisken transporterad de första dagarna efter landningen, eftersom fisken var mycket väl isad och mera is inköptes därstädes för överisning.»

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Hans excellens ministern för utrikes ärendena har säkert alldeles rätt då han gör gällande att flera av dessa fiskare inte haft klart för sig möjligheten att få en transitering till stånd. Beträffande de båtar, som hans excellens utrikesministern här nämnde, förhåller det sig nog så, att de kanske hade fått transiteringstillstånd om de snabbare vänt sig till det danska fiskeriministeriet. Men när befälhavarna på de tre båtar, som avses i det brev från hamnkaptenen, som jag här läste upp och vars uppgifter vitsordats av befäl-

havarna, av dansk myndighet på Bornholm erhöles beskedet att de inte fick transitera sin fisk, så trodde de att detta var ett definitivt besked. De tvingades sälja sin fisk till det underpris jag talade om i mitt föregående anförande, och det innebar alltså en förlust för dem på 4 500 kronor.

Visserligen föreligger det, som utrikesministern sade, ett avtal på detta område, men det måste i så fall bero på bristande upplysningar om fiskare gör dessa stora förluster. Fiskarna på de övriga båtarna, vilkas antal uppgick till över 20, gjorde ju ännu mycket större förluster, då de måste sälja fisken för 25 öre per kilo när det ordinarie priset var 75 öre per kilo. Det tyder i varje fall på att de yrkesmän detta avtal gäller inte närmare känner till det. De trodde att det, om de danska myndigheterna på Bornholm gav beskedet att de inte fick begärt tillstånd, inte var någon anledning för dem att vända sig till fiskeriministeriet i Köpenhamn. Därmed kvarstår faktiskt de förhållanden jag nämnde i mitt förra anförande, nämligen att det är viktigt att Nordiska rådet genomför sin rekommendation i detta avseende så att fiskarna erhåller klarhet i dessa frågor.

Jag vill även understryka att danskarna såvitt jag vet i andra fall visat mycket god samarbetsvilja, men uppenbart är att en del svenska fiskare i detta fall förlorat ganska mycket pengar.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Jag hade inte tänkt lägga mig i denna debatt, men det är en liten detalj som man kanske inte observerat när man kommit med dessa litet olika uppgifter om möjligheterna att transitera torsk över Bornholm. Det förhåller sig nämligen så, att man i Danmark har ett minimimått för östersjötorsks på 33 centimeter, och torsk som inte håller detta mått får inte lan-

Pensionsförbättring för viss personal i arvodesbefattning vid försvaret

das på och naturligtvis inte heller transiteras över danskt territorium. Vi har inte något motsvarande minimimått i Sverige, och jag tar för givet att här ifrågavarande fångst — som vanligt är — innehöll en del torsk som inte höll det danska minimimåttet av 33 centimeter. Detta kan förklara de här anförda motstridande uppgifterna om huruvida rätt att transitera förelåg eller ej.

Jag kan vidare meddela att denna sak varit föremål för behandling vid Skånes fiskareförbunds årskongress i april månad, där representanter för både de blekingska fiskarorganisationerna och Dansk fiskeriforening deltog. Man var från alla håll överens om att ta ytterst försiktigt på denna sak så att man inte på något sätt riskerade att skada det utomordentligt goda förhållande som råder mellan de svenska och de danska fiskarorganisationerna och de goda möjligheter de svenska fiskarna har haft att använda de danska hamnarna. Vi har med andra ord varit mycket måna om att ingenting skulle få framkomma som kan skada detta.

Till sist vill jag kanske också, med anledning av herr Braconiers uppgifter om värdet av den fångst det här gäller, säga att vi då hade minimipriser på rensad östersjötorsk, varierande mellan 53 och 57 öre per kilogram. Det var de svenska minimipriserna, och då kan herr Braconier ju själv se hur pass uppgifterna om förlusterna stämmer.

Herr BRACONIER (h):

Herr talman! Det kan ju synas djärvt av mig att gå emot en så framstående fiskeexpert som herr Levin, men jag gör det uteslutande av det skälet, att det brev jag läste upp är vidimerat av en av befälhavarna på båtarna och dessutom skrivet av hamnkaptenen i Kåseberga.

De uppgifter om priserna som jag framfört här är alltså vederbörande fiskares egna. Herr Levin kan visserligen

göra gällande att dessa fiskare är overhäftiga, men det är ju dessa tre båtar som har gjort förlusten. Kvar står att de inte skulle ha gjort förlusten utan vidare om de känt till möjligheten att gå direkt till danska fiskeriministeriet. De har litat på den uppgift som den danske kontrollanten gav.

För övrigt var det väl inte all torsk i dessa båtar som inte höll måttet. Det gjordes tydligen ingen sortering, utan de fick det beskedet, att någon transitering inte kunde medges. Man har näppligen gjort den uppdelning för dessa tre båtar som herr Levin talade om.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 2

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, statsutskottets utlåtanden nr 155 och 156, bevillningsutskottets betänkanden nr 45, 48 och 50, bankoutskottets utlåtanden och memorial nr 30 och 32—34, första lagutskottets utlåtande nr 35, andra lagutskottets utlåtanden nr 37—39, tredje lagutskottets utlåtande nr 21 samt jordbruksutskottets utlåtande och memorial nr 30 och 33.

§ 3

Pensionsförbättring för viss personal i arvodesbefattning vid försvaret

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 139, i anledning av väckta motioner om pensionsförbättring för viss personal, som tjänstgör i för pensionerade underofficerare avsedda arvodesbefattningar vid försvaret.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Bengtson* och *Wolgast* (I: 110) och den andra inom andra kammaren av herr *Jansson* i Kalix *m. fl.* (II: 155), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att före den 1 juli 1952 med ålderspension från beställning i dåvarande lönegrad Ma 5 avgången fan-

Pensionsförbättring för viss personal i arvodesbefattning vid försvaret

junkare (motsvarande), som vid nämnda tidpunkt innehade för pensionerad underofficer avsedd arvodesbefattning vid försvaret och hade innehaft dylik befattning i en följd från pensionsavgången, skulle — under förutsättning att han icke på egen önskan, grundad på annan anledning än sjukdom, frånträdde sådan anställning före 60 års ålder — från det han frånträtt eller frånträder arvodesbefattning erhålla tjänste- och familjepensionsrätt som om han hade avgått från beställning i lönegrad Ma 19.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 110 och II: 155 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrar *Pålsson, Sundelin, Bengtson* och *Jacobsson*, fröken *Elmén* samt herrar *Staxäng, Nihlfors, Jansson* i Kalix, *Löfroth* och *Nelander*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 110 och II: 155, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att frågan om förhöjt pensionsunderlag för beställningshavare i arvodesbefattning vid försvarsväsendet, vilka avgått med ålderspension före den 1 juli 1952, måtte bli föremål för skyndsamt utredning och att Kungl. Maj:t ville för 1957 års riksdag framlägga de förslag, till vilka utredningen kunde föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och utträdde därvid:

Herr **NELANDER** (fp):

Herr talman! Statsutskottets majoritet har avstyrkt motionerna i de föreliggande ärenden, som rör arvodister vid försvaret. Det finns emellertid en reservation i utskottet, som har samlat elva röster, representerande alla de fyra demokratiska partierna. Tyvärr har ett namn fallit bort från reservationen, nämligen herr Svenssons i Stenkyrka. Eftersom han inte är närvarande här i kammaren, har jag hans uppdrag att meddela, att han biträder reservatio-

nen, och han talade också för denna reservation i utskottet.

Det finns för närvarande över 1 000 arvodestjänster vid försvaret, och ungefär två tredjedelar av dessa innehas av underofficerare. Denna fråga rör en bestämd grupp av dessa arvodister, nämligen sådana som stannat kvar i tjänsten efter uppnådd pensionsålder. De i motionerna avsedda underofficerarna — det gäller närmast fanjunkarna — uppgår till ett antal av 227.

Den 1 juli 1952 höjdes fanjunkarbefattningen från 17 till 19 lönegraden, men de fanjunkare som här avses uppnådde den stadgade pensionsåldern, som är 50 år, före nämnda datum och stannade kvar i sin befattning under kanske 10—15 år, visserligen i regel förflyttade från trupptjänst till expeditionstjänst, men i alla fall i de befattningar de tidigare innehaft. Under denna tid får de förmåner som motsvarar 19 lönegraden, men vid den slutliga avgången ur tjänsten får de pensionsbelopp, grundade på 17 lönegraden. De anser inte detta vara riktigt, och det gör inte heller motionärerna eller reservanterna.

I själva verket kan man betrakta dessa arvodister såsom extraordinarie befattningshavare. I proposition nr 210 år 1952 sägs också att deras anställningsförhållanden skall regleras »enligt grunder som gäller extraordinarie befattningshavare i statens tjänst».

I sitt utlåtande säger nu utskottsmajoriteten, att den högre lön som de fått under arvodestiden har utbetalats för att de skulle behålla sin gamla lönestandard. Visst kan det vara riktigt, men precis detsamma gäller naturligtvis när de slutligen skall avgå med pension, och då blir ju standardsänkningen ännu mera märkbar.

Utskottsmajoriteten menar också att ett bifall till motionerna skulle strida mot principen att pensionsunderlaget skall grundas på slutlönen och att andra grupper, vilkas befattningar upp-

Pensionsförbättring för viss personal i arvodesbefattning vid försvaret

flyttas i högre lönegrad efter vederbörandes inträde i pensionsåldern, också skulle kunna göra sig påmind.

Härtill är först att säga, att de ifrågavarande arvodisternas slutlön, såsom jag förut påpekat, i verkligheten är lika med lönen enligt den högre lönegraden som också är normerande för arvodesbeloppet, och Kungl. Maj:t har redan tidigare medgivit fanjunkare i arvodesbefattning, vilken har avgått med förtidspension före 1 juli 1952, pensionsrätt enligt denna högre, 19:e lönegrad.

Nämnas kan också att 1948 års pensionsålderskommitté i sitt betänkande, som avgavs 1952, föreslog pensioneringsperioder, under vilka personalen dock inte ovillkorligen skulle ha rätt att avgå utan kunde beordras kvar under pensioneringsperioden, bland annat i dylik arvodesbefattning. Härvid skulle denna personal erhålla en löneklassuppflyttning och likaledes efter fortsatt tjänst till 60 års ålder en pensionsförbättring på grundval av löneklassuppflyttningen. Detta var som sagt ett förslag från 1948 års pensionsålderskommitté, vilket inte ännu har lett till något resultat.

Beträffande utskottets paralleller mellan dessa arvodister och alla de pensionärer, vilkas befattningar genom tjänsterevision har höjts efter deras avgång, så är ju detta en fråga som hör hemma i annat sammanhang. Men den som studerat ärendet måste väl medge att denna fråga ligger på ett annat plan. Här har ju de ifrågavarande underofficerarna blivit kvar i sin tjänst och också fått lön efter den högre lönegraden ända tills de slutligen har avgått.

Jag vill också påpeka den stora fördel för staten som det måste vara att dessa arvodister stannar kvar i försvarets tjänst efter uppnådda femtio år, i synnerhet i betraktande av den långa militära erfarenhet som de har förvärvat. Medan var och en av dessa enskilda arvodister genom att stanna kvar tjänar ungefär 5 000 kronor om året så

kan man säga att staten tjänar ungefär 10 000 kronor om året för var och en av dem under arvodestiden, eftersom då pensionen praktiskt taget inbesparas.

Om inte dessa befattningshavare stannat kvar — under krigsåren var de helt enkelt nödsakade att göra detta; de kunde inte sluta — då hade civil- eller reservutnämnd personal måst anställas, och kostnaden hade blivit betydligt högre. Man lär hos de militära staberna ha beräkningar om att de cirka 160 sådana ersättare, som för närvarande finns, kostar bortåt en miljon kronor om året mer än om pensionsavgångna underofficerare hade kvarstannat i arvodesbefattning. Vid bedömandet av den föreliggande pensionsfrågan bör man nog också ta hänsyn till vad staten verkligen tjänar och inte heller försvåra möjligheterna att också i fortsättningen kunna ha tillgång till dessa arvodestjänster.

Jag vill understryka att försvarets civilförvaltning i sitt yttrande över ifrågavarande motioner också har framhållit, att med den för underofficerare i allmänhet låga pensionsåldern framstår det som ett statsintresse att deras arbetskraft även efter pensionsåldern tages i anspråk i försvarets tjänst. Civilförvaltningen anser därför skäl tala för ett tillmötesgående av motionerna.

Ämbetsverket erinrar emellertid om att samma skäl som för underofficerarna kan åberopas för en grupp arvodister inom officerskåren. Det gäller noga räknat 153 kaptenar, som efter uppnådd pensionsålder kvarstått i arvodestjänst. Också kaptensbefattningen höjdes den 1 juli 1952, nämligen från 26 till 27 lönegraden.

Då denna fråga sålunda berör ännu en grupp utöver den i motionerna nämnda, har den reservation som vi tagit initiativ till yrkat på en skyndsamt utredning om ett förhöjt pensionsunderlag för beställningshavare i arvodestjänst vid försvaret, vilka avgått med ålderspension före den 1 juli 1952, samt

Pensionsförbättring för viss personal i arvodesbefattning vid försvaret

att de förslag, till vilka utredningen kan föranleda, framlägges för 1957 års riksdag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till denna reservation.

I detta anförande instämde fröken *Vinge* (fp) samt herrar *Hamrin* (fp), *Nyberg* (fp) och *Nestrup* (fp).

Herr ANDERSSON i Mölndal (s):

Herr talman! Detta är en viktig principfråga. Det är fråga om vilken lönegrad som skall vara grundläggande för bestämmandet av tjänstepensionen då befattningshavare avgår från sin befattning och erhåller pension.

Man kan säga att det är en fråga av den art att man icke på grundval av en enskild motion ensidigt från riksdagens sida skall fatta ett beslut av denna karaktär, utan att man i stället bör följa den princip, som ur löneförhandlingarnas synpunkt är den riktiga, nämligen att välja vägen med förhandlingar mellan arbetsgivaren och de anställda och sålunda på detta sätt fastställa vilken lönegrad som skall vara grundläggande för pensionen. Vad som nu gäller är ju en uppgörelse efter förhandlingar i detta hänseende. Utskottet har inte kunnat finna att man med anledning av en motion skall begära en särskild och snabb utredning beträffande en enskild grupp inom ett visst område med bortseende från de konsekvenser som detta har även på andra områden, alltså en utredning av så begränsad omfattning. Inte heller har vi ansett det vara riktigt, att man skall begära en utredning i detta fall, utan här bör det bli förhandlingar mellan vederbörande organisationer och arbetsgivaren, staten.

Den grupp av underofficerare som det här gäller har avgått vid den fastställda pensionsåldern, 50 år. De har erhållit pension efter 17 lönegraden, som då var grundläggande för pensionen. Sedermera har man höjt lönegraden för underofficerare till 19 lönegra-

den. Man har emellertid också ordnat med arvodesbefattningar för tidigare avgångna underofficerare, och då har man givit ett arvode efter den lönegrad, som gäller efter 1952, nämligen 19 lönegraden. Man kan inte säga, som reservanterna gör i sin reservation, att dessa underofficerare har stannat kvar i innehavd befattning. De har avgått från sin ordinarie befattning vid 50 år, och de har sedermera tilldelats arvodesbefattningar i 19 lönegraden, som inte är pensionsberättigande. Frågan är väl, om man över huvud taget skall medge pension på arvodesbefattningar, som är särskilt inrättade för befattningshavare, som på grund av den låga pensionsåldern skall beredas möjlighet till sysselsättning inom det område där de tidigare varit verksamma.

Utskottet har den uppfattningen, att detta är en förhandlingsfråga. Det är en principfråga, som organisationerna och arbetsgivaren skall göra upp om, och riksdagen skall icke ensidigt fatta beslut i detta spörsmål.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr NELANDER (fp) kort genmäle:

Herr talman! Avdelningens ärade ordförande säger, att detta är en principfråga, och visst är detta riktigt. Det medgav jag också, men vi måste dock göra klart för oss, att principen om att pension skall grundas på slutlönen blir inte antastad genom detta förslag. Jag menar nämligen, att slutlönen för dessa arvodister faktiskt är lika med lönen i 19 lönegraden. Det är alltså inte på det sättet, att de stannar på sina arvodesförmåner i 17 lönegraden utan de har arvoden i enlighet med den högre lönegraden.

Nu säger herr Andersson i Mölndal, att man inte kan ensidigt ta upp detta spörsmål. Jo, herr Andersson, vi menar, att det är just det riktiga att ta upp detta spörsmål, som berör en bestämd och klart avgränsad grupp inom ett visst

Pensionsförbättring för viss personal i arvodesbefattning vid försvaret

område. Vad vi begär är inte detsamma som motionärerna, alltså att vi skall utan vidare besluta, utan vi begär en utredning om denna sak och att utredningens resultat skall föreläggas 1957 års riksdag.

Herr Andersson i Mölndal talade om att detta borde vara en förhandlingsfråga. Emellertid har det förekommit åtskilliga förhandlingar, samtal och diskussioner om denna fråga och även framställningar såväl från Underofficersförbundet som från Officersförbundet utan att någon rättelse har uppnåtts. För övrigt har de som redan inträtt i pensionsåldern ju inte förhandlingsrätt, vilket vi från vårt håll menar, att de bör ha.

Vidare säger herr Andersson, att de inte har stannat kvar i sin innehavda befattning, men det är just det som vi anser att de har gjort. De har visserligen flyttats från trupptjänst till expeditionstjänst, men i grund och botten är det samma befattning, även om det är skrivbordsgöra, som de sedan fått syssla med. Staten bör ha all anledning att ta vara på dessa arvodisters arbetskraft, och det är ett mycket tungt vägande skäl.

Jag yrkar än en gång bifall till reservationen.

Herr ANDERSSON i Mölndal (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill erinra om att det i denna fråga varit framställningar till Kungl. Maj:t, och Kungl. Maj:t har avslagit desamma. Men några förhandlingar mellan Kungl. Maj:t och organisationerna har icke förekommit.

Herr AHLBERG (h):

Herr talman! Eftersom riksdagen ändå beslutar de bestämmelser, som skall gälla för pensionering, har riksdagen möjlighet att tillgodose önskemål, som riksdagen kan finna vara berättigade, eller göra ändringar, som eljest ur riksdagens synpunkt framstår som önskvärda. Jag menar följaktligen att vi inte

kan skjuta ifrån oss detta bara med hänvisning till att frågan kan göras till föremål för förhandlingar mellan tjänstemännens representanter och myndigheterna.

Vad som gör att jag är betänksam mot majoritetens yttrande och förslag är den del av yttrandet där det heter att ett bifall till motionen skulle innebära ett klart avsteg från principen, att pensionsunderlaget grundas på den löneställning, som gällde vid vederbörandes avgång från tjänsten. Om man accepterar detta, eller låter det stå oemotsagt, har riksdagen tagit en principstämpel. I verkligheten är det emellertid på det sättet, att hela frågan om pensionsrätten vid ändring av löneställning omedelbart före eller efter pensionstillfället icke är behandlad av riksdagen. År 1947 beslöt riksdagen höja pensionerna för redan pensionerade i samband med den höjning av tjänstemännens löner, som då genomfördes. Den gången kunde man säga att man gjorde till princip att justera pensionerna efter det att pensioneringstiden inträtt, men så var motiverat med hänsyn till den väsentliga förändring av lönerna som inträtt för de i aktiv tjänst kvarstående.

Sedan har det från högerhåll bland annat motionsledes föreslagits, att man skulle höja pensionerna för tjänstemän, som hade påräknat och utlovats löneförhöjningar 1949—1950 men som fick vänta med löneförhöjning tills man kom fram till tjänsteförteckningsrevisionen 1951—1953. Då höjdes lönerna, men de som hunnit avgå ur tjänst före denna ändring i lönegrads- och löneklassplacering, har inte följt med i pensionshänseende. De kvarstår alltså på lägre nivå. Frågan huruvida dessa pensionärer borde ha högre pension har hänvisats till 1951 års pensionsutredning, denna märkliga kyrkogård för alla möjliga uppslag och yrkanden, och där ligger den nu.

I förrgår, då jag interPELLERADE civilministern och berörde detta förhållan-

Pensionsförbättring för viss personal i arvodesbefattning vid försvaret

de och dess betydelse för rätt stora tjänstemannagrupper, fick jag besked om att nu skulle denna kommitté i dagarna avge ett yttrande just om denna sak. Därefter är det alltså fri möjlighet att få ta upp denna fråga till behandling i riksdagen, att diskutera den och framlägga skälen för och emot, innan man tar ställning. Men då är det oriktigt att, som utskottet gör i sitt yttrande, säga att ett bifall här skulle innebära ett avsteg från en redan fastställd princip. Jag menar att vi inte har någon princip att rätta oss efter. Mot detta utskottets uttalande vill jag därför göra en erinran.

Har vi inte kommit rätt långt i formalism, har vi inte bundit oss till både händer och fötter och till vårt förstånd, om vi ordnar det så, att en statens tjänsteman, som har en viss bestämd pensionsålder men ändå får kvarstå i tjänst med arbetsuppgifter som motiverar högre lön, att denne tjänsteman icke sedan skall kunna få pension efter denna högre lön bara därför att hans rätta pensionsålder skulle motiverat en avgång två, tre, fyra eller fem år tidigare! Är det inte formalism till det yttersta! Det är väl rimligare och vettigare att denne tjänsteman får räkna pension på den lön han haft i slutet av sin anställningsperiod. Den omständigheten att man ger tjänsten en annan beteckning borde i och för sig icke vara avgörande. I vart fall kan man inte avfärda, i mitt tycke åtminstone, ett förslag att pensionen i detta fall skall räknas på slutlönen med att det skulle innebära ett avsteg från principen att pensionsunderlaget skall grundas på den löneställning som gällde vid vederbörandes avgång ur tjänst. Det är, tycker jag, närmast en besynnerlig invändning, eftersom pensionen nu *inte* räknas på pensionsunderlaget vid avgång ur tjänst. Det gör den nämligen inte för dem som kvarstår efter uppnådd pensionsålder.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationen.

I detta anförande instämde fröken *Wetterström* (h) och herr *Fröding* (h).

Herr **PETTERSON** i Degerfors (s):

Herr talman! Herr Nelander började sitt anförande med att säga, att under denna reservation fanns representanter för samtliga de demokratiska partierna. Man kunde därav tro, att detta var en fråga av så stor räckvidd, att det behövdes en allmän samling för att rättvisa skulle ske, eller att det skulle vara någon stor reform som det här var fråga om.

Vi har tolkat det såsom en principfråga, och det kan man heller inte komma ifrån att det är. Det är emellertid inte som herr Nelander säger, att det är befattningshavare som är kvar på sina tjänster. Dessa befattningshavare har gått på trupp och har en tidig pensionsålder. Sedan har de stannat som arvodestagare med expeditjonsarbete.

Man har i motionen antytt, att detta inte skulle ha någon principiell betydelse för andra grupper, därför att den grupp som berördes var så liten och avgränsad. Det visade sig emellertid ögonblickligen, att även om gruppen inte var så stor, så hade det dock konsekvenser. Omgående kom officersförbundet med en skrivelse, där förbundet säger att det bland sina medlemmar har åtskilliga, framför allt kaptener, som står i samma ställning.

Det blir faktiskt så, att man måste ta hänsyn till vad detta kommer att innebära, om man här bryter mot bestämmelserna att pensionen skall vara byggd på utgående lön vid avgång ur tjänst.

Nu kan man inom parentes säga, att reservanterna inte har gått på motionen utan ändrat sig dithän att de föreslagit att frågan om förhöjt pensionsunderlag för beställningshavare i arvodesbefattning vid försvarsväsendet, vilka avgått med ålderspension före den 1 juli 1952, måtte bli föremål för skyndsamt utredning. Utskottet anser, att man inte kan

Pensionsförbättring för viss personal i arvodesbefattning vid försvaret

avgränsa en grupp inom ett visst område utan att det får konsekvenser. Vi anser att man inte kan avgränsa en viss grupp på ett visst område utan konsekvenser. På sid. 46 säger man i utskottsutlåtandet: »Förutom att ett bifall till motionerna, såsom de hörda myndigheterna påpekat, skulle innebära ett klart avsteg från principen att pensionsunderlaget grundas på den löneställning som gällde vid vederbörandes avgång ur tjänst, skulle detsamma icke kunna undgå att medföra konsekvenser, i första hand beträffande den arvodistgrupp, som utgöres av officerare avgångna från kaptenställning före den 1 juli 1952, men ytterst även för alla pensionärer, vilkas förutvarande befattningar till följd av de senare årens tjänsteförteckningsrevisioner uppflyttas i högre lönegrader . . .» Där har vi själva principfrågan. De som har i minnet den proposition vi behandlade här för en tid sedan, nr 124, vet att civilministern i denna föreslog en viss förhandlingsordning och förhandlingar mellan personalorganisationerna och hur man därvid enligt överenskommelse skall förfara. Nog tycker man ändå att denna fråga är av så pass stor räckvidd att den borde kunna bli föremål för förhandling mellan myndigheterna och personalorganisationen. Även om herr Ahlberg tycks leva kvar i ett tidevarv då tjänstemännen inte hade förhandlingsrätt, borde väl ändå i vår tid, när man å ömse sidor har erkänd förhandlingsrätt, denna fråga få en riktig avvägning olika grupper emellan. Jag är för min del inte främmande för att det kanske finns vissa saker som bör rättas till, men skall vi få ordning på det hela måste det väl bli förhandlingar mellan parterna. Och är frågan så angelägen som här sagts borde personalorganisationerna efter den ordning som riksdagen antagit begära förhandling hos civildepartementet. Man har här sagt att på dessa arvodesbefattningar gör statsverket en stor vinst. Ja, det är ju möj-

ligt, men vore det så hemskt om staten skulle göra en vinst? Jag utgår emellertid ifrån att vinsten inte är större än att den kan döljas tills man kan nå en överenskommelse mellan berörda parter.

Bifall till utskottet.

Herr AHLBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är uppenbart att jag så långt ifrån har något att erinra mot att detta ärende göres till föremål för förhandlingar med representanter för tjänstemännen och deras organisationer som jag anser det i högsta grad önskvärt för den som så vill. Men jag är angelägen om att riksdagen inte nu knäsatte en princip, som lägger hinder i vägen för en regelrätt förhandling med sikte på att nå ett resultat. Vad riksdagen här gör om den följer utskottet är att den säger, att principen för pensioneringen är inte den lön vederbörande har när anställningen upphör utan den lön vederbörande uppbar då han avgick från en tjänst till en annan, alltså som tjänsteman hos staten. Det är den principen jag anser oriktig. Jag anser att ett principavgörande bör ske först sedan vi i utskottet haft tillfälle att efter utredning behandla frågan.

Herr PETTERSON i Degerfors (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill erinra herr Ahlberg om att denna fråga varit föremål för riksdagens behandling tre gånger tidigare med anledning av enskilda motioner, nämligen 1950, 1951 och 1955, men avslagits. Under den tiden borde ju ändå förutsättningar funnits för personalorganisationerna att ta upp förhandling så att riksdagen inte på enskilda motioner behövde ta ställning till så vittomspännande frågor.

Herr FAST (s):

Herr talman! Jag anser det fullständigt orimligt att officerare och underofficerare i förvaltningstjänst skall avgå med pension vid den ålder, som för när-

Ändring i butikstängningslagen

varande gäller. Det är här fråga om människor i sin allra bästa ålder, vilka kan vara staten till större nytta då än kanske någonsin tidigare. Jag har talat med en del sådana befattningshavare och vet att de många gånger med stark känsla av missmod frågar sig: Vad skall jag ta mig till nu, sedan jag blivit pensionerad?

Jag tror att vi måste ompröva frågan om pensionsåldern på både det militära området och på andra håll. Den saken löser nu varken utskottet eller reservanterna, utan frågan måste tagas upp i annat och större sammanhang. Och om så sker, tror jag inte att riksdagen får ta så stor hänsyn som hittills skett till sådana grupper, som anser sin befordran försenad, om pensionsåldern höjes. Det är ju då endast fråga om en övergångstid, sedan ordnar sig förhållandena igen. Samhället har helt enkelt inte råd att slösa med arbetskraften på det sätt som för närvarande sker.

I här förevarande fall rör det sig om fanjunkare med 15—20 års förvaltnings-tjänst bakom sig och med så stor erfarenhet att de kan göra en lika stor, kanske t. o. m. större, insats än befattningshavare i högre tjänsteställning. De bör helt enkelt befordras och på det sättet kvarstå i tjänst.

Jag är medveten om att vi beträffande den militära trupptjänsten måste ha en lägre avgångsålder, men där kommer vi in på problem, som är av en helt annan storleksordning än vad som framgått av denna diskussion.

Herr talman! Jag har endast velat framhålla det anförda i denna debatt.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nelander begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel föl-

jande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 139, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Nelander begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 94 ja och 64 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 4

Ändring i butikstängningslagen

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i butikstängningslagen den 21 juli 1948 (nr 608) jämte i ämnet väckta motioner.

Genom en den 6 april 1956 dagtecknad proposition, nr 162, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändring i butikstängningslagen den 21 juli 1948 (nr 608).

Det i propositionen framlagda förslaget innebar ändringar i 2, 4 och 6 §§ butikstängningslagen. Med ändringarna i

Ändring i butikstängningslagen

2 § avsågs, att från butikstängningslagens bestämmelser skulle undantagas öppet-hållande av butik i demonstrations- eller upplysningssyfte samt — med vissa begränsningar — försäljning från automatapparat, även om försäljningen ej bedrevs i anslutning till egen butik, där samma slag av varor salufördes. Innebörden av de föreslagna ändringarna i 4 och 6 §§ var, att butik skulle få hållas öppen till klockan 21 en söcken-dag i veckan.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat sex i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna nr 571 i första kammaren av herr *Holmqvist m. fl.* samt nr 754 i andra kammaren av herr *Jacobsson* i Sala *m. fl.*,

dels de likalydande motionerna nr 576 i första kammaren av herrar *Sunne* och *Johansson*, *Anders*, samt nr 765 i andra kammaren av herrar *Larsson* i Stockholm och *Carlsson* i Stockholm,

dels ock de likalydande motionerna nr 577 i första kammaren av herr *Birke* samt nr 764 i andra kammaren av herrar *Nygren* och *Nilsson* i Svalöv.

I motionerna I: 571 och II: 754 hade föreslagits, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts hemställan i propositionen i vad avsåge ändring i butikstängningslagens 4 och 6 §§.

I motionerna I: 576 och II: 765 hade anhållits, att riksdagen måtte begränsa den i propositionen föreslagna utsträckta öppethållandetiden till kl. 20.

Motionerna I: 577 och II: 764 utmynnade i yrkande att riksdagen måtte avslå förslaget om frigörande av automat-handeln.

Utskottet hemställde, att riksdagen, med bifall till motionerna I: 577 och II: 764 och med avslag å propositionen, i vad denna innefattade förslag till ändring av 2 § 6) butikstängningslagen den 21 juli 1948 (nr 608), ävensom med för-

målan att utskottet funnit 4 och 6 §§ i det i propositionen framlagda lagförslaget icke böra i oförändrat skick antagas samt med avslag å motionerna I: 571 och II: 754 och med bifall till motionerna I: 576 och II: 765, måtte för sin del antaga av utskottet framlagt förslag till lag om ändring i butikstängningslagen den 21 juli 1948 (nr 608).

Utskottets förslag innebar, att de i propositionen föreslagna ändringarna beträffande automathandeln ej skulle genomföras samt att den utsträckta öppethållandetiden skulle begränsas till klockan 20.

Reservationer hade avgivits:

1) *vid ingressen samt 4 och 6 §§:*

av herr *Axel E. Svensson*, fru *Carlqvist*, herr *Grönkvist*, fru *Johansson* i Norrköping samt herrar *Lundberg*, *Odhe* och *Johansson* i Södertälje, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen — med avslag å motionerna I: 576 och II: 765 samt med bifall till motionerna I: 571 och II: 754 — måtte avslå propositionen, i vad denna innefattade förslag till ändring av 4 och 6 §§ butikstängningslagen den 21 juli 1948 (nr 608), samt att till följd därav i ingressen till det framlagda lagförslaget avsnittet », 4 och 6 §» måtte utgå.

2) *vid 2 § och ikraftträdandebestämmelsen:*

av herrar *Nils Elowsson* och *Axel E. Svensson*, fru *Carlqvist*, fru *Johansson* i Norrköping samt herrar *Lundberg*, *Odhe* och *Johansson* i Södertälje, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen, med avslag å motionerna I: 577 och II: 764, måtte bifalla det i propositionen framlagda förslaget, i vad detta avsåge ändring av 2 § butikstängningslagen den 21 juli 1948 (nr 608), ävensom bifalla i propositionen framlagt förslag till ikraftträdandebestämmelse.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning, begärdes, beträffande föredragningsättet, ordet av

Ändring i butikstängningslagen

Fru JOHANSSON i Norrköping (s), som anförde:

Herr talman! I avseende å föredragningen av andra lagutskottets utlåtande nr 36 hemställas,

att detsamma må företagas till avgörande på det sätt, att först föredrages det av utskottet framställda lagförslaget paragrafvis, med iakttagande att 4 och 6 §§ behandlas i ett sammanhang samt att ikraftträdandebestämmelse, ingress och rubrik förekommer sist, varefter utskottets hemställan föredrages;

att vid behandlingen av den paragraf, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Denna hemställan bifölles.

I enlighet med den av kammaren antagna föredragningsordningen föredrogs nu *utskottets förslag till lag om ändring i butikstängningslagen, 2 §*; och yttrade därvid:

Herr JACOBSSON i Sala (s):

Herr talman! Den proposition som behandlats av andra lagutskottet, och som vi nu skall behandla, innehåller tre mycket väsentliga ändringar i butikstängningslagen. Propositionen föreslår en inskränkning i rätten för kommunerna att göra avvikelser från den medgivna öppethållandetiden på så sätt att ett kommunalt beslut inte kan hindra öppethållande av butik till klockan 21 en kväll i veckan. Vidare skall en försäljare av större konsumentvaror ha rätt att även på kvällstid anordna demonstrationer, men tillståndet skall däremot inte gälla försäljning. Slutligen skall också automathandeln frigöras från vissa inskränkningar.

Jag tänker i det följande endast uppehålla mig vid frågan om butikernas utsträckta öppethållande till klockan 21 en kväll i veckan, och det är också

mot denna ändring i lagen som vi i vår motion nr 754 i denna kammare vänder oss. Jag vill först erinra om att vår första butikstängningslag tillkom 1909. I den stadgades att butik icke får hållas öppen längre än till klockan 8. Sedan har det vidtagits mycket väsentliga ändringar i denna lag, och senast 1948 företogs en revision av densamma. Det har under årens lopp skett förbättringar för handelns folk både beträffande arbetstidens längd och de ekonomiska villkoren, och de i handeln anställda har i stort sett kommit i åtnjutande av samma standardhöjning som andra grupper i samhället. När propositionen därför framlades, reagerade man på visst håll mycket starkt mot den försämring för handelns folk, som ett bifall till förslaget om förlängt öppethållande i butikerna skulle innebära. Ibland reagerade man kanske t. o. m. kraftigare än som hade varit nödvändigt. Åtminstone skedde detta i ett fall.

Det förslag, som ligger till grund för propositionen, har ursprungligen kommit från varudistributionsutredningen, som i sitt betänkande »Pris och prestation i handeln» hade förordat dessa åtgärder. Redan vid behandlingen i utredningen restes i vissa fall ganska kraftig opposition. Det avgavs också två reservationer, en av företrädare för detaljhandeln och en av företrädare för de i handeln anställda. Det är klart, att dessa båda intresseparter hade stor anledning att intressera sig för frågan. Detaljhandelns folk hade intresse av det därför att de räknade med att de svårigheter att klara personalfrågorna, som redan nu finns, skulle ytterligare öka. Detta gäller framför allt den kvinnliga arbetskraften, som ju utgör en stor del av de affärsanställda. Det är i betydande utsträckning gifta kvinnor, vilka också har hem och familj att sköta. För deras vidkommande är det mycket känsligt att på något sätt försämra möjligheterna att jämsides med hemarbetet också sköta en anställning. Handelsar-

Ändring i butikstängningslagen

betarförbundet har framhållit, att risken för att stängningstiden blir kl. 21, oavsett om behov föreligger eller ej, är påtaglig.

Dessa synpunkter förtjänar givetvis stor hänsyn, när vi nu skall besluta i frågan. Men det är ändå den stora konsumentgruppens intressen som först och främst skall tillgodoses, och vi är väl alla ense om att butikerna skall vara öppna under sådana tider, att alla i möjligaste mån kan göra sina inköp utan alltför stora besvärligheter. Om verkliga olägenheter härvidlag finns, skall de också elimineras.

Frågan blir då, om ett behov av längre öppethållande kan anses föreligga. Jag berörde nyss den revision av lagen, som företogs år 1948. Lagändringen hade förberetts av 1947 års butiksstängningssakkunniga, och dessa hade på ett mera inträngande sätt än varudistributionsutredningen lyckats bedöma i varje fall frågan om lämpliga butikstider. Butiksstängningssakkunniga ansåg, att den gällande lagen mycket väl tillgodosåg de behov, som kunde anses föreligga.

Vi motionärer menar, att det inte skett något som kan motivera en ändrad uppfattning — snarare tvärtom. Ty vad har egentligen inträffat? Ja, åtminstone ingenting som motiverar för riksdagen att inta en annan ståndpunkt än vad den tidigare gjort. Vi har däremot i motionen pekat på de förbättrade inköpsmöjligheter som konsumenterna i flera avseenden fått. Bland annat har vi erinrat om den utveckling som skett när det gäller självbetjäningsbutikerna. År 1948 fanns det endast 22 sådana, men i dag finns det 2 500 i landet. Dessa butiker har skapat möjlighet för konsumenterna att efter arbetstiden på ett betydligt snabbare sätt än i andra butiker göra sina inköp. Man kan ofta också på samma ställe köpa flera olika varuslag, som man tidigare fick springa i en rad butiker för att få tag i. Jag anser även att den utökning av varusortimentet som skett genom att affärerna till sina egent-

liga huvudartiklar lagt komplementvaror är en väsentlig förbättring.

Jämsides med denna utveckling har det på stora områden av arbetsmarknaden skett dels en minskning av arbetstiden, dels en ändrad fördelning av arbetstiden. Detta har givetvis ökat inköpsmöjligheterna för stora grupper. Inom många industrier och på en hel del andra arbetsplatser har införts helt eller delvis fria lördagar eller lagts in hel- och halvlediga dagar i veckan. Denna utveckling fortsätter, och allt flera grupper får härigenom sina inköpsmöjligheter förbättrade.

Men det är klart, att trots dessa förbättringar såväl i fråga om butikernas service som i fråga om arbetstidens längd och förläggning råder det betydande svårigheter för vissa grupper, framför allt då de förvärvsarbetande gifta kvinnorna. Man räknar med att 80 000 av dessa är sysselsatta inom industrien och 40 000 inom detaljhandeln. Men om man kan utgå från att största delen av de inom industrien anställda kvinnorna numera fått del av förbättringarna i fråga om arbetstidens förläggning, får man väl säga, att svårigheterna för denna grupp väsentligt reducerats.

Den tredje stora gruppen gifta kvinnor har vi inom kontorsyrkena och de fria yrkena, men där är ju arbetstiden i regel kortare och de anställdas möjligheter att göra sina inköp på lämpliga tider följaktligen större.

Den andra stora gruppen är just den grupp, som vid ett bifall till propositionen och utskottets förslag skulle få vidkännas en viss försämring i sina arbetsförhållanden. Av handelsarbetarförbundets 85 000 medlemmar är mer än hälften kvinnor, för vilka ett längre öppet-hållande skulle medföra avsevärda olägenheter. Och av hela antalet i detaljhandeln sysselsatta, ca 122 000, är 38 000 gifta, alltså ungefär hälften av dem som är sysselsatta inom industrien. Man bör därför ta hänsyn till denna stora grupp

Ändring i butikstängningslagen

behov av trivsel, rekreation och möjligheter att umgås med sina familjer. Åtminstone anser jag det vara tämligen svårt att i denna diskussion gå förbi denna stora grupp av gifta förvärvsarbetande kvinnor.

Denna fråga torde huvudsakligen vara en storstadsfråga, och det är också storstadssynpunkter som anlagts i de flesta av de remissvar som gått i tillstyrkande riktning. I Stockholm finns det 150 000 förvärvsarbetande kvinnor. Av dessa är 52 000 gifta, men av dem är det endast 9 000 som har barn under 18 år. De som har ett påtagligt besvär av den nuvarande butikstängningen är alltså relativt få. En stor del av dessa 9 000 är just butiksbiträden, som har svårast att kombinera förvärvsarbetet med vården av hem och barn.

Enligt gällande bestämmelser får butikerna hållas öppna mellan kl. 8 och 19 under vardagar, alltså 66 timmars öfvertid per vecka och den får inte genom kommunala beslut göras längre. Sedan arbetstidslagen genomfördes har man i allmänhet en öppethållandetid som motsvarar 48 timmar. Öppningstiden varierar men som regel är den vanliga tiden kl. 8.30 eller 9 till 18, på lördagar till kl. 16 eller 17.

En jämförelse med butikstiderna i de övriga nordiska länderna visar, att våra bestämmelser är betydligt generösare. I Danmark får man enligt lagen på fredagar ha öppet till kl. 20, på lördagar till kl. 14 och övriga dagar till kl. 17.30. Men praxis är att man stänger på fredagar kl. 19, på lördagar i de flesta fall kl. 13 och övriga dagar kl. 17.30. I Finland säger lagen, att man får ha öppet på lördagar till kl. 17, övriga dagar till kl. 18. Praxis är emellertid att man stänger kl. 15 eller 16 på lördagar och övriga dagar kl. 17. I Norge har man en kommunal lagstiftning på området, och där stänger man butikerna på lördagar kl. 15, eventuellt kl. 16, och övriga dagar mellan kl. 17 och 19. Det är med andra ord tydligt, att det här

i landet i detta avseende ligger synnerligen gynnsamt till för konsumenterna.

Jag vill i detta sammanhang också påpeka, att det innebär en lättnad för konsumenterna att andra lagutskottet i enlighet med propositionen har föreslagit, att man skall få ha butik öppen litet längre för demonstration, som inte åtföljes av försäljning. Det är ett experiment som jag för min del är mycket misstänksam emot, och det skall bli intressant att se hur det kommer att verka. Naturligtvis har man anledning hoppas, att det inte skall misslyckas. Anordningen kommer i varje fall att betyda att de, som har svårt att i annat fall kunna se på större artiklar, nu får möjlighet att göra detta under dessa demonstrationskvällar.

Utskottet framhåller, att när man skall lösa dessa frågor bör man väga emot varandra å ena sidan det behov av en utsträckt tid, som kan finnas hos konsumenterna, och å andra sidan det intresse för ett bibehållande av den gamla ordningen, som kan föreligga hos de anställda. Så långt är vi överens. Men det är ju inte bara de anställda att ta hänsyn till i sammanhanget, även detaljhandlarna har samma intresse. Deras representanter i utredningen har reserverat sig och Sveriges köpmannaförbund har i sitt remissvar också avstyrkt förslaget om utökad butiksoppethållning.

Med vad jag här anfört tror jag mig, herr talman, ha visat, att det behov som kan finnas hos konsumenterna är för det första helt lokaliserat till storstaden och för det andra koncentrerat till en relativt liten grupp. Om det skulle ha funnits något som helst verkligt behov av att någon dag i veckan få utsträckt öppethållande, så skulle väl sådana önsknings någon gång ha framkommit. Men om man bortser från Stockholm har det inte från någon del av landet begärts, att den tid som lagen nu medger för öppethållande — alltså butikstängning kl. 19 — skulle utnyttjas ens

Ändring i butikstängningslagen

för en dag i veckan. Det måste väl då synas ganska egendomligt, att man nu helt plötsligt i propositionen yrkar öppethållande till kl. 21. Att utskottet har fastnat för kl. 20 kan inte förändra min uppfattning i denna fråga. Har det inte uttalats någon önskan om att utnyttja denna timme till kl. 19, så finns det väl inte heller behov av att lagfästa ett öppethållande till kl. 20.

Det är klart att även på denna punkt har erfarenheterna från Stockholm blivit bestämmande för utskottets ställningstagande. Det experiment med öppethållande till kl. 20 av vissa affärer, som företagits i Stockholm, har emellertid givit ganska diskutabla resultat. I början var folk mycket intresserade av saken. För att ta exemplet Vällingby så känner väl de flesta, som sysslat något med dessa frågor, till att under den första tiden, som butikerna hade öppet till kl. 20, var det omöjligt att få en parkeringsplats i Vällingby. Hela Stockholm var där ute för att göra inköp eller i varje fall för att se hur det var att gå och handla litet senare på kvällen. Sedan har emellertid kundtillströmningen på kvällarna undan för undan minskat, och man är fullt på det klara med att det inte skulle vara någon idé att ha butikerna öppna till kl. 21. Redan bortåt kl. 20 finns det inga kunder kvar i affärerna och det är således knappast ekonomiskt att hålla öppet ens till kl. 20. Under sådana förhållanden frågar man sig, om det inte är tillräckligt att hålla sig inom lagens nuvarande ram och utnyttja den möjlighet som redan finns att någon dag i veckan ha öppet till kl. 19.

Jag skulle vilja sammanfatta min uppfattning på det sättet, att jag säger, att ett bifall till propositionen eller utskottets förslag inte innebär annat än att en ytterst liten grupp i en storstad tillförsäkras en mycket obetydlig fördel. För att uppnå detta lilla resultat skulle man i lagen föreskriva, att butikerna i hela landet en dag i veckan skulle hålla

öppet till kl. 21 eller 20 utan att det framkommit något nämnvärt behov av ett sådant öppethållande. Däremot åstadkommer man en försämring av arbetstiden för de anställda, man försvårar tillgången på arbetskraft för företagen och man tar ett steg tillbaka mot den första butikstängningslagen för 50 år sedan. Man inkräktar också på den kommunala självstyrelsen.

Jag kan inte se att det finns någon anledning att åstadkomma sådana olägenheter för att uppnå så små fördelar för konsumenterna som vad här skulle bli fallet. Jag vill därför yrka bifall till den reservation, som här avgivits av herr Axel E. Svensson beträffande ingressen samt 4 och 6 §§.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna, instämde herr *Lundqvist* (s).

Herr **LARSSON** i Stockholm (fp):

Herr talman! När man diskuterar öppethållandet av butikerna får man hålla i minnet, att lagstiftningens bestämmelser inte är avgörande för det faktiska öppethållandet. Lagstiftningen anger den tidsram, inom vilken affärerna har rätt att hålla öppet. Ett vidgande av denna ram behöver således inte nödvändigtvis innebära, att affärerna generellt kommer att vara öppna längre. Ytterst är det nämligen parterna på arbetsmarknaden som genom sina överenskommelser avgör hur länge affärerna skall vara öppna.

Det har från en del håll ifrågasatts, om det under sådana förhållanden över huvud taget är nödvändigt att ha en butikstängningslag. Man menar, att med organisationernas stora inflytande samt med den arbetstidslag och arbetarskyddslagstiftning, som vi nu har, är butikstängningslagen ganska överflödiga. Detta resonemang kunde måhända vara riktigt, om parterna inom handeln var till 100 procent organiserade, men så är

Ändring i butikstängningslagen

inte förhållandet. Just på handelns område är det på många håll ganska klen beställt med organisationstillhörigheten. Det finns stora personalgrupper som är oorganiserade och även ett stort antal av de mindre företagen står utanför sina branschorganisationer. Med hänsyn härtill kan det inte för närvarande komma i fråga att slopa butikstängningslagen.

Frågan är då, hur vid lagstiftningen skall göras för att man skall tillmötesgå berättigade krav från konsumenternas sida, samtidigt som man inte låter lagen förlora sin karaktär av en restriktiv lagstiftning i fråga om butikernas öppethållande. När det gäller denna fråga finns det givetvis delade meningar. Från visst konsumenthåll framhålles det önskvärda i att t. ex. förvärvsarbetande husmödrar beredes bättre möjligheter att göra sina inköp än vad nu är fallet. I detta sammanhang förtjänar det att understrykas, att redan den nu gällande lagen ger — såsom också herr Jacobson i Sala här framhållit — möjlighet att hålla butikerna öppna till kl. 19 varje söckendag. Kommunerna kan sedan fastställa annan tid för öppethållandet, och denna rätt har genomgående utnyttjats så, att tiden för öppethållandet begränsats till kl. 18.

Den senare tidpunkten har mycket litet utnyttjats; man har inte utsträckt öppethållandet utöver kl. 19, vilket man ju också har rätt till, i något större antal fall. Man har gjort ett försök här i Stockholm, såsom den föregående talaren nämnde. Sedan förra hösten tillämpar man i förorterna och givetvis i någon mån även i innerstaden en öppethållning till kl. 20. Problemet är ganska storstadsbetonat. Vi har grupper av husmödrar, som arbetar till kl. 17 och sedan får sitta på spårvagnen cirka en timme, innan de kommer till sin bostad. Den långa vägen mellan bostad och arbetsplats gör, att de kommer hem ungefär lagom tills butikerna skall stänga, om detta sker kl. 18. Därför måste de göra sina uppköp i innerstaden och föra med

sig sina paket på överfyllda spårvagnar och bussar, vilket inte är tilltalande.

Det är också av intresse för affärsmännen i förorterna att få de kringbände att göra sina uppköp hos dem. Man kan säga, att affärsmännens och konsumenternas intressen ytterst sammanfaller på denna punkt, eftersom det ju också är av intresse för konsumenterna att ha möjlighet att handla så nära bostaden som möjligt.

Detta problem växer i samma takt som tätorterna. I Stockholm är det kanske nu mest aktuellt, men det kommer att bli det både i Göteborg och Malmö och övriga städer, i den mån avstånden blir längre mellan bostäder och arbetsplatser. Den redan nu föreliggande möjligheten att få kommunalt tillstånd till att ha öppet till kl. 20 är enligt min mening inte särskilt tillfredsställande. Vi har på övriga områden gått in för att så långt möjligt få en enhetlig lagstiftning, och man borde nog även i detta fall ha en viss enhetlighet, så att de affärsinnehavare, som så önskar, sedan överenskommelse därom träffats mellan parternas organisationer, generellt kunde få ha öppet till kl. 21 utan att behöva inhämta kommunalt beslut.

Vi har ju på en del andra områden också frångått sådana kommunala beslut. Jag vill i detta sammanhang erinra om vad som skedde, när den nya rusdryckslagstiftningen trädde i kraft. I fråga om försäljning av pilsner hade man tidigare kommunalt veto, men detta bortföll nu. Man strävar alltså efter att få enhetlighet i lagstiftningen, och denna synpunkt för mig ganska avgörande i detta fall.

Nu har man i propositionen föreslagit öppethållande till kl. 21. Enligt min mening är detta att gå litet för långt. Det är inte nödvändigt att ha öppet så länge, utan man kan begränsa tiden åtminstone en timme till kl. 20. Det är inte heller så lämpligt att ha alltför stort glapprum mellan den i lagen tillåtna tiden och den i praktiken tillämpade.

Ändring i butikstängningslagen

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten, eftersom vi har flera viktiga ärenden på föredragningslistan i dag. Även om jag tycker, att det inte hade varit någon överhängande brådska med att ändra butikstängningslagen, framgår det av vad jag nu anfört, att jag anser att det finns skäl för att vidga öppet-hållningstiden något. Jag hälsar med tillfredsställelse, att utskottet emellertid har begränsat denna utvidgning ifrån kl. 21, som propositionen föreslår, till kl. 20, och jag vill, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan i denna del.

Herr JACOBSSON i Tobo (fp):

Herr talman! Den i propositionen föreslagna utvidgningen av tiden för öppet-hållande av butiker en söckendag i veckan är i huvudsak betingad av konsumenternas intressen. Framför allt de förvärvsarbetande kvinnorna behöver denna utsträckt tid. De hinner många gånger inte göra sina uppköp på den vanliga butikstiden.

Genom beslut av kommunala myndigheter kan tillstånd till utsträckt tid för öppet-hållande av butik erhållas, under förutsättning att den sammanlagda tiden ej överstiger den i butikstängningslagen fastställda. Med det nya förslaget har man velat vinna, att butiksinnehavarna skall äga rätt att hålla öppet till kl. 21 en söckendag i veckan utan att behöva begära tillstånd hos kommunal myndighet. Vid de överväganden, som gjorts inom andra lagutskottet i denna sak, har utskottets majoritet stannat för att föreslå utsträckt tid till kl. 20, vilket utskottet ansett tillräckligt för tillgodoseende av berättigade konsumentkrav. Dessutom finns ju allt fortfarande möjligheten kvar att genom kommunalt beslut få rätt till öppet-hållande på annan tid.

De här omnämnda förhållandena är — såsom tidigare framhållits från denna plats — övervägande ett storstadsproblem.

Förslaget i propositionen om öppet-hållandet av butik i demonstrations- och upplysningssyfte har inte föranlett utskottet till några erinringar.

Då det gäller propositionens förslag om utvidgning av automathandeln har utskottet stannat för att föreslå att man inte vidtar ändringar i gällande bestämmelser. Vissa skäl talar för att inte göra detta, bland annat vissa hygieniska skäl. Man menar att automattekniken nog behöver förbättras åtskilligt, innan man kan överväga en vidgad lagstiftning på detta område. När det gäller sötsaker är det vidare ett intresse att automaterna om möjligt inte placeras alldeles intill skolor.

Butikstängningslagen kommer också, som det framhålles i propositionen, att bli föremål för omprövning i samband med det arbete, som bedrivs av den år 1954 tillsatta utredningen om kortare arbetstid. Vi har alltså inom utskottet ansett oss kunna sträcka oss till vad vi här har föreslagit under förväntan på modernare lagstiftning på detta område.

Herr talman! Med vad jag här har anfört tillåter jag mig att yrka bifall till andra lagutskottets utlåtande nr 36.

Fru JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Det är naturligtvis riktigt, som herr Larsson i Stockholm framhöll, att denna lag bara är en ram för vad parterna på arbetsmarknaden kan besluta om affärstiderna, men den är i alla fall en psykologisk faktor. När lagen säger, att affärerna får ha öppet till en bestämd tid, blir det för det mesta så, att affärerna håller öppet så länge de har rätt att göra det. Är en viss stängningstid bestämd i lagen, blir det inte heller så stor konkurrens om att hålla öppet mellan de olika affärerna.

Förslaget att nu ändra lagen på det sättet, att affärerna får lov att hålla öppet längre än tidigare, är ganska överraskande, eftersom affärerna för närvarande inte har använt sig av lagens till-

Ändring i butikstängningslagen

låtelse att hålla öppet till kl. 19 utan i de allra flesta fall har stängt kl. 18. Vad är det då, som plötsligt har gjort det nödvändigt att lägga fram detta lagförslag, som blivit ett stort irritationsmoment för alla dem som är anställda inom handeln? Det har sagts, att de förvärvsarbetande husmödrarna med nuvarande stängningstider inte hinner göra sina uppköp. Jag kan gärna medge, att detta kan vara ett problem i Stockholm och kanske någon annan stor stad, men är det då nödvändigt, därför att detta problem finns i Stockholm och kanske i Göteborg, att ändra lagen över hela landet? Det går genom kommunernas välvilja att få dessa tider ändrade, när det kan visas, att detta ovillkorligen är nödvändigt för att de förvärvsarbetande kvinnorna skall hinna göra sina uppköp. I Stockholm har man kunnat förlänga affärstiden till kl. 20. Jag har inte själv någon erfarenhet av hur allmänheten har utnyttjat den extra tiden, men jag har hört sägas, att när det gäller livsmedelsaffärerna gick det så, att det fanns en del kunder där de första kvällarna, men när det hade gått en liten tid kom det inte några som ville köpa utan man fick stänga livsmedelsaffärerna igen vid samma tid som förut.

Jag kan gott förstå detta, ty de som är anställda i industrier, och det är dessa som är mest beroende av affärstiderna, gör sina uppköp på vägen hem och vill inte gå ut och handla igen när de väl har kommit hem utan är glada att få stanna hemma. När det gäller andra varor än livsmedel kan det däremot vara ett intresse för husmödrarna att i lugn och ro kunna titta på vad de vill köpa till hemmet. Därför kan jag ansluta mig till den ändring som propositionen föreslår, att öppethållande i demonstrations- och upplysningsyfte skall medges generellt och inte bara som förut när det gäller konst och böcker och sådant. Det finns en hel del saker som man behöver se på innan

man köper dem och som man inte kan handla på en halvtimme eller en kvart.

Vi går mot en utveckling, som gör det allt lättare för de människor som det här gäller att handla. I självbetjäningsaffärer kan man handla en stor mängd livsmedel på mycket kortare tid än i andra affärer, där man skall stå och vänta på sin tur, och automathandeln kan när den släpps fri också underlätta mycket, t. ex. om man på kvällen vill köpa förnödenheter som man har glömt att få med sig hem på dagen.

Denna utveckling är riktig. Vi skall försöka att genom att rationalisera handeln på allt sätt göra det lättare för dem som vill köpa varor, men vi skall inte gå baklänges och anta en lag, som gör det värre för dem som är anställda i denna bransch, vilka — såsom det har omvitnats förut i debatten — också ofta är husmödrar, som längtar efter att komma till sitt hem i någorlunda dräglig tid. Även de som är anställda inom handeln och inte är husmödrar kan ha samma berättigade önskan att ha sin kväll ledig som de som arbetar på andra områden i samhället. Det är därför som jag har så svårt att förstå, att man nu skulle behöva göra en ändring i lagen. Jag skulle också vilja peka på att både Socialdemokratiska kvinnoförbundet och Folkpartiets kvinnoförbund har sagt, att visst skall man göra allting för att underlätta inköpen för de förvärvsarbetande husmödrarna, men man säger också, att man inte alls tror att det är nödvändigt att nu ändra lagen i det hänseende som nu har föreslagits i propositionen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall, när det gäller 4 och 6 §§ till reservationen nr 1, i vilken man yrkat att lagen skall vara kvar i det skick som den nu är. Likaså vill jag yrka bifall till reservationen nr 2, som gäller automathandeln.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Denna fråga, som gäller

Ändring i butikstängningslagen

en del smärre ändringar i butikstängningslagen, uppvisar ju ett ganska splittrat utskottsutlåtande, och vi har här hört företrädarna för majoritet och minoritet utveckla sina synpunkter på kvällsöppet och på automathandeln. Kungl. Maj:ts förslag i punkten om kvällsöppet till kl. 21 en kväll i veckan har visserligen »fallit under bordet» i utskottet och kammaren får näppeligen tillfälle att rösta om det. Men det fanns och finns bakom Kungl. Maj:ts förslag fakta och principiella synpunkter, som inte förlorar sitt värde, även om de förlorat en votering, och som för övrigt utgör ett stöd även för utskottsmajoritetens mer försiktiga liberaliseringslinje i frågan om kvällsöppet. Jag skall därför tillåta mig att redovisa en del av dessa fakta och synpunkter.

I argumentationen *mot* en ändring av butikstängningslagen, som skulle möjliggöra för handeln att hålla öppet till kl. 21 (enligt Kungl. Maj:ts förslag) eller kl. 20 (enligt utskottsmajoritetens förslag), läggs tonvikten vid att en ändring inte är *behövlig*. Ingenting har inträffat, framhåller anhängarna av status quo, som motiverar en ändring. Något behov av utsträckt öppethållande tror man inte på.

Jag kan inte dela denna uppfattning i vare sig det ena eller det andra avseendet. Åtskilligt har nämligen inträffat. Hela samhällsstrukturen håller på att genomgå en förändring. Nuvarande butikstängningslag är åtta år gammal — en kort tid, menar reservanterna, som tydligen tycker att lagen är tillräckligt up-to-date. Men jag kan påminna om att lagstiftningen i det här ämnet sedan 1930-talet har reviderats gång på gång med cirka tre års intervaller och att de justeringar, som nu föreslagits och som inte innebär någon principiell ändring i lagstiftningens uppbyggnad, är sådana, som är direkt motiverade av utvecklingen under de senaste 8—10 åren.

Varudistributionsutredningen, som för jämnt ett år sedan framlade det för-

slag, som kammaren nu behandlar, beskrev närmare vari förändringarna bestod. Den analyserade de växande förorternas butiksproblem, de tidsödande resorna mellan bostad och arbetsplats, som ger en smal tidsmarginal att handla på, främst för det växande antalet förvärvsarbeteande husmödrar och för kvinnor med vårdnadsplikter, men även för många ensamstående män och kvinnor med långa resvägar. Enbart de gifta kvinnorna med förvärvsarbete har ökat med 55 procent under den korta tiden av fem år mellan de båda senaste folkräkningarna. Utredningen pekade också på bilismens expansion, som är på väg att revolutionera landsbygdens köpvanor: lantbrukarfamiljen köper i allt större utsträckning sina specialvaror — skor, kläder, inventarier — i den närbelägna tätorten, dit den vill kunna bila och handla någon kväll, när arbetsdagen på landet är slut. Det är alltså inte uteslutande något storstadsproblem såsom herr Larsson i Stockholm och herr Jacobsson i Tobo här anför. Utredningen pekade vidare på de köptoppar, som uppträder i handeln vid veckosluten och som accentueras mera, ju större den varuolyxm blir, som handeln skall expediera. Lördagen dominerar ju kraftigt som försäljningsdag, och ur rationaliseringssynpunkt — en synpunkt som fru Johansson i Norrköping här anförde mot föreliggande förslag — ansåg utredningen och även hela den remissopinion, som sedan yttrat sig, att det vore önskvärt att man utjämnade belastningstopparna vid veckosluten genom förlängt butiksöppet någon kväll i veckan.

För en något smidigare butiksöppetpraxis än den vi nu har talar enligt utredningen även, att det skulle bidra till en bättre ekonomi för konsumenterna genom att mera tid och omsorg kunde ägnas särskilt åt inköp av varaktiga konsumtionsvaror. Genom ett visst kvällsöppethållande skulle konsument-

Ändring i butikstängningslagen

upplysningen få bättre svängrum och större effekt.

Det har verkligen under bara de sista tio åren skett en utveckling, som inte går att vrida tillbaka, och den utvecklingen kräver ökad service av service-näringarna. Och visst skulle väl ändå en sådan service kunna ordnas med fackliga överenskommelser mellan organisationer, som är vana att sätta makt bakom orden, så att det rakt inte behöver medföra att man hamnar i sekel-skiftets förhållanden, förhållanden som rådde för 50 år sedan, en risk som motionärerna målat ut i sin motion och som herr Jacobsson i Sala också andragit i debatten i dag. Hade den risken varit allvarlig, d. v. s. hade vi inte haft en arbetstidslag och hade de handelsanställda varit så svagt organiserade, att de inte kunnat skydda sig mot sådana risker, så skulle väl ändå inte LO ha tillstyrkt den ändring i butikstängningslagen, som Kungl. Maj:t framlagt förslag om. Inte heller skulle väl Kooperativa förbundet ha tillstyrkt detta förslag — observera det, herr Lundberg, som ju är med bland reservanterna — och förklarar att en utsträckning av butikstiden »kommer att tämligen oemotståndligt arbeta sig fram, ehuru i olika takt för olika orter och områden» och att »i den mån en ändrad butikslagstiftning ger möjlighet för en bestämd konsumentopinion att utöva erforderligt inflytande... motståndet hos yrkes- och personalorganisationer inte kan undgå att försvagas».

Allt som allt har möjligheterna till mer kvällsöppet tillstyrkts av 19 remissinstanser, medan endast 5 varit däremot. Näringsfrihetsrådet påminner om att förslaget ligger helt i linje med den fria konkurrensens idé. Arbetsmarknadsstyrelsen tillstyrker positivt och framhåller, att det ju inte är fråga om någon förlängning av de handelsanställdas arbetstid, utan bara en annan förläggning därav, men att en av olägenheterna för gifta kvinnor att inneha

förvärvsarbete komme att minska, om butiksöppethållandet gjordes smidigare. Både husmödrarnas och yrkeskvinnornas respektive riksförbund anser det samma och tillstyrker en ökad frihet på området.

Fru Johansson i Norrköping drog fram de enda två kvinnoförbund, det socialdemokratiska och det folkpartistiska, som motionärerna åberopat som bundsförvanter på sin sida. Jag vill emellertid påpeka, att dessa båda förbund i alla fall bestämt understrukit betydelsen av rörligare butiksöppetider, och då de vill avvakta litet till och se, om detta inte kan ske inom ramen för gällande lagstiftning, så är det i den uttryckliga förhoppningen, att handeln skall på eget initiativ anpassa sig till en önskad utveckling.

Jag önskar att jag kunde dela den förhoppningen. Visst finns det utrymme för ändringar av nuvarande butikstängningspraxis redan med gällande butikstängningslag, men man har inte utnyttjat det. Några lokala förhandlingar mellan representanter för allmänheten, köpmännen och de handelsanställda, i syfte att ordna butiksöppetiderna i allmänhetens intresse, vilket departementschefen 1948 uttryckligen anbefallde borde ske »med det snaraste», ett uttalande som riksdagen då instämde i, har knappast förekommit under de åtta år som gått sedan dess. Kommunerna har tvärtom till 98 procent använt sin rätt att göra avvikelser från gällande butikstängningslag till att minska öppet-hållandet, fastän de haft möjlighet att också besluta i motsatt riktning. Stockholm utgör under det sista året ett angenämt undantag.

Förklaringen till kommunernas ståndpunktstagande kanske ligger i Svenska stadsförbundets lilla reflexion — kommunerna uppfattar alltså inte detta som ett intrång i den kommunala självbestämmningsrätten, som reservanterna här gör gällande — att det ändå är partsorganisationerna, som avgör om det blir

Ändring i butikstängningslagen

något praktiskt resultat av en lagändring, och därvidlag är Stadsförbundet, som tillstyrkt lagändringen, tyvärr pessimistiskt. Att pessimismen har visst fog för sig visar ju också reservanternas ståndpunktstagande och den diskussion, som de sista veckorna flammade högt kring denna detaljfråga. I praktiken är detta nämligen en detaljfråga, eftersom ingenting händer, om ingen vill utnyttja den vidgade frihet som föreslagits. Jag vill här bestämt dementera herr Jacobsons i Sala försök att få kammaren att tro, att den föreslagna lilla uppmjukningen i lagen skulle innebära att butik *skall* hålla öppet till kl. 21 (enligt Kungl. Maj:ts förslag), respektive kl. 20 (enligt utskottsmajoritetens förslag). Det heter bokstavligen i lagtexten »*må*» hålla öppet, och det rör sig alltså bara om en möjlighet, som handeln kan utnyttja, om den vill, och strunta i, om den så önskar.

I princip är ju frågan däremot av icke ringa intresse som symptom på hur mycket eller litet vi ännu är mogna att ersätta skyddsföreskrifter utifrån med frihet inifrån att själva bestämma och ta ansvar.

Från håll som motsätter sig varje ändring har det talats om behovet av en generell arbetstidsförkortning, som om det här vore fråga om en arbetstidsförlängning. Men det rör sig ju uteslutande om en ändrad förläggning av arbetstiden ett par timmar i veckan med rejäl kompensation i ledighet på annan tid. Det talas om att behov av kvällsöppet inte föreligger, utan att man dock vill ge detta behov tillfälle att göra sig gällande under någon längre tid av anpassning till förändrade butikstider. Och för övrigt — om man är så säker på att behov inte föreligger, varför är då de handelsanställda oroliga för att oförmedlat möta konsumenternas krav, och varför vill de mellan sig och konsumenterna skjuta in ett kommunalt veto? Socialstyrelsen är tydligen mycket för tidigt ute när den anser att

tiden nu är mogen att helt avskaffa butikstängningslagen.

Ja, varför skulle man inte också på detta område kunna ordna kompensation för obekvämt arbetstid ett par timmar i veckan, när personalen inom andra serviceområden har lyckats göra det? Hur skulle vi annars kunna åka nattåg mellan riksdagen och våra hemorter, serveras en sen måltid på restaurang, telefonera fram på kvällen eller ringa på nattsyster, när vi ligger på sjukhus, för att nämna några exempel?

Jag skall stanna vid detta, herr talman, och bara säga några få ord om automathandeln, som utskottsmajoriteten inte vill ge några ökade friheter. Den oerhört snabba utbredning, som automathandeln kan uppvisa efter 1948, är i sig själv en dementi på de farhågor som skymtar i utskottets skrivning. Statens institut för folkhälsan, som har hand om granskningen av automater, har fram till nu provat och godkänt 58 olika automattyper såsom hygieniskt tillfredsställande och tekniskt betryggande mot inbrottsförsök. Utvecklingen går framåt med stormsteg, och det är för närvarande aktuellt att börja med automater för läskedrycker, juicer, varm korv m. m. sådant. Nästan alla slags livsmedel säljs numera genom automater, men folkhälsoinstitutet föreskriver i sitt godkännandebevis vilka varuslag som får säljas i varje typ av automat. Enstaka klagomål har väl förekommit, men de har då berott på att automaterna exempelvis har varit placerade i ett för soligt läge eller har missköts av innehavaren. Och även när automaten befinner sig så att säga dörren vid dörren med den butik, som automatinnehavaren driver, kan sådan misskötsel ske. Redan nu är det dock tillåtet att sätta upp automater vid järnvägsstationer och trafikknutpunkter utan anslutning till butik, och det finns inga belägg för att de automater, som är placerade på sådana platser, skulle vara

Ändring i butikstängningslagen

mer försummade eller mindre hygieniska än de som ägarna har direkt under sina ögon. Den litet större frihet, herr talman, som Kungl. Maj:ts förslag innebär, får säkerligen inga vådor, som riksdagen behöver rygga för.

Jag skulle därför gärna se att kammaren följer reservanternas i punkten om automaterna och följer utskottsmajoriteten i punkten om kvällsöppet, eftersom utskottsmajoritetens förslag härvidlag i varje fall står Kungl. Maj:ts förslag närmast.

Herr talmannen återtog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr JACOBSSON i Sala (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle i långa stycken kunna instämma med statsrådet. Men det finns vissa saker som jag inte kan hålla med om. Bland annat gäller detta den bild som statsrådet visar av de förvärvsarbetande kvinnornas vedermödor här i Stockholm. Det är ju fortfarande på det sättet, som jag har försökt att understryka, att det gäller ett rent storstadsproblem. Där om är vi tydligen överens, statsrådet och jag. Husmödrarna här i Stockholm måste, när de har gjort sina inköp, ta med sig varorna i fullpackade bussar och spårvagnar för att över huvud taget kunna hinna med vad de skall. Men så gör man inte i Degerfors, i Nynäshamn, i Örebro och andra orter över hela landet, utan det är Stockholm det gäller, och vad jag reagerar emot är just att vi bara med hänsyn till stockholmsförhållandena skall införa en försämring i den lagstiftning som finns.

Jag kan inte heller finna, att resonemang om att de föreslagna förändringarna skulle medföra en bättre ekonomi för konsumenterna kan vara riktigt på annat sätt än att — däri ger jag statsrådet rätt — man bör ha möjlighet att gå ut och se på stora saker som man kan vilja köpa. Men den fördelen vin-

ner man ju i stor utsträckning just genom möjligheten att ha demonstration på kvällen av sådana artiklar. Det önskemålet är alltså uppfyllt redan utan förlängd försäljningstid. En förlängd öppethållningstid medför ingen förbättring i ekonomin för konsumenterna, ty den kräver dyrbar arbetskraft, och kostnadsökningen får läggas på varorna och betalas av konsumenterna.

Statsrådet citerade Socialdemokratiska kvinnoförbundets remissvar, och jag måste fullständiga citatet, ty det är inte bara så, att förbundet talar om möjligheterna för de förvärvsarbetande kvinnorna att köpa en del konsumtionsvaror, utan man säger också: »Redan nuvarande lag ger emellertid om den utnyttjas relativt goda möjligheter härtill. I avvaktan på i vilken utsträckning denna möjlighet till öppethållande utnyttjas av handeln, vill förbundet för närvarande icke tillstyrka en ytterligare uppmjukning av butikstängningslagen.» Folkpartiet säger samma sak, och jag menar att dessa båda kvinnoorganisationer ju ändå är rätt representativa.

Statsrådet gjorde en jämförelse mellan handelns anställda och anställda vid restauranger och sjukhus. Jag har försökt bevisa att man kan ha behov av att gå på en restaurang för att roa sig eller för att äta en måltid, och man har behov av att komma till ett sjukhus när man är sjuk, men man har inte behov av att nödvändigtvis göra sina uppköp till kl. 8 på kvällen, när man har möjlighet att göra det kl. 7 enligt nuvarande lagstiftning.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Jag tycker att herr Jacobsson i Sala väl envist håller fast vid att det inte föreligger något behov av längre öppethållande. Han vet ingenting om detta behov. Jag vill inte heller påstå att jag vet någonting om det, men jag menar att man bör få möjlighet att visa, om behovet existerar eller inte.

Ändring i butikstängningslagen

Herr Jacobsson i Sala gör gällande, att de förvärvsarbetande kvinnorna i Stockholm, som han väl antar, att jag känner till lite om, möjligen kan ha behov av att butikerna hålls öppet något längre, men att detta inte gäller kvinnorna i Nynäshamn, Sala och andra mindre orter. Jag har dock talat för industriarbeterskor och andra yrkesarbetande kvinnor i många kvinno-sammanslutningar landet runt, och jag har fått det rakt motsatta intrycket. Genomgående klagas det över svårigheterna att göra inköp vid sidan om den egna arbetstiden. Lunchstängningen, som så ofta är genomförd i småstäder, väcker stora bekymmer bland dessa kvinno-kategorier liksom även detta att butikerna stängs kl. 6 varje dag i veckan.

Herr Jacobsson i Sala försökte uppkonstruera någon skillnad mellan sin och min tolkning av Socialdemokratiska kvinnoförbundets remissyttrande, men jag kan inte se någon skillnad. Han läste upp en passus, att man »i avvaktan» på att det skall hända någonting »inte för närvarande» anser att någon ändring är erforderlig, men det som skrivits i meningarna före innebär ett positivt understrykande av att kvinnorna önskar rörligare öppethållningstider.

Sedan gav sig herr Jacobsson i Sala in på frågan om kostnaderna, som han inte vet någonting om — och det gör inte jag heller, fastän jag utrett sådana här problem i många år. Varudistributionsutredningen gjorde försök att komma underfund med hur ett vidgat butiksöppethållande skulle påverka kostnaderna i handeln, men kunde inte komma till något resultat. Det är omöjligt att avgöra om utsträckt öppethållande en kväll blir dyrare eller billigare, när personalen skall ha kompensationsledigt en annan dag, men man har anledning att tro, att den utjämning av belastningstopparna, som skulle ske om en del av lördagens försäljning skötes över till en annan dag, då butikerna vissa timmar går i tomgång, snarast

skulle verka ekonomiskt fördelaktigt för handeln och kunna medföra en kostnadssänkning. Utredningen har emellertid inte velat positivt påstå någonting sådant, och jag anser att lika litet herr Jacobsson i Sala har möjlighet att positivt påstå motsatsen. Här önskar vi bara frihet att göra experiment, en frihet som ingen behöver utnyttja, om han inte vill.

Herr JACOBSSON i Sala (s) kort gemåle:

Herr talman! Om statsrådet på olika orter har mött klagomål i fråga om butiksstängningstiderna och hört talas om svårigheter för förvärvsarbetande kvinnor att göra sina uppköp, frågar jag varför det inte någon gång på någon plats har gjorts en framställning om att man skulle få hålla öppet till kl. 19 i enlighet med vad lagen nu säger. Det har inte förekommit.

Jag kan självfallet lika litet som statsrådet visa i siffror vad ett längre öppethållande betyder ekonomiskt, men jag vet vad det kostar i ersättning för övertid och obekväm arbetstid att hålla personal dessa kvällar. Jag kan för övrigt för en gångs skull instämma med herr Sunne i första kammaren, som i går refererade till en köpman från Vällingby, som hade sagt att det är orealistiskt ur kostnadssynpunkt att tänka sig att man skulle kunna ha butikerna öppna till kl. 21. Statsrådet kanske inte känner till det, men jag som har sysslat med dessa saker i 30 år vet att dessa sista timmar på kvällen kostar mycket pengar.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Jag anser inte att vad en köpman i Vällingby säger är det definitiva svaret på denna fråga. Det finns andra erfarenheter från betydligt större köpmän. Vid NK i Stockholm är man mycket belåten med öppethållandet på måndagar till kl. 8, vilket man tillämpat sedan i höstas, och stickprovs-

Ändring i butikstängningslagen

förfrågningar visar att även personalen är nöjd. För två måndagskvällar med två timmars extra arbete får den varannan vecka en heldag i kompensationsledighet — valfritt tisdag, onsdag, torsdag eller fredag —, då varuhuset inte har så stor kundfrekvens, att det märks, om dessa tidigare övertidsarbetande är borta.

Jag vill bara framhålla, att denna sak inte är så enkel och att man inte kan utreda en företeelse, förrän företeelsen har praktiserats.

Herr HAGÅRD (h):

Herr talman! Jag har ingen anledning att gå in på det långa anförande som statsrådet fru Lindström höll, jag tror det har blivit bemött och belyst utförligt från både majoriteten och minoriteten i utskottet. Jag skulle emellertid vilja konstatera ett som jag tycker säreget förhållande, att andra lagutskottet vid två olika tillfällen på sista tiden har vågat tänka självt och faktiskt gått emot de propositioner vi har fått.

För ungefär en vecka sedan förelåg här en proposition med förslag om att man från medicinalstyrelsen skulle överföra vissa funktioner till sjukvårdsberedningar och direktioner. Vi kunde med fog säga, att det inte innebar den enkelhet och förbättring av administrationen som man tänkt sig i propositionen. Slutligen räddade man sin tvekan med en utflykt på ett fritt fält genom att man tog till en ytterligare nedskrivning i fråga om administrationen på detta område och ville lägga denna uppgift på sjukhusdirektionerna.

Nu har vi här i dag fått uppleva ett andra sådant fall där vi i andra lagutskottet vågat tänka själva och i huvudsak avvisat det förslag som här är framlagt. Jag vill inte närmare gå in på innehållet här utan jag vill bara slutligen säga, att när man inom utskottet var tveksam, berodde det inte på att det stod »kvinder bag ham». Vi hade klart för oss att tjänstgörande de-

partementschefen inte självständigt hade gjort detta, men det försvärade inte situationen på något sätt.

För min egen del vill jag säga, att jag tycker att den här saken var onödig, men om man nu i storstäderna har behov av en utsträckt tid särskilt för de dubbelarbetande kvinnorna, så tror jag att vi kommit i varje fall ett stycke på väg genom att ta den kompromiss som faktiskt föreligger här i utskottets förslag. Till det ber jag, herr talman, att få yrka bifall.

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Herr Hagård sade att andra lagutskottet har vågat tänka självt och berömde sig av detta. Och visst är det bra. Men Kungl. Maj:t vill bara att också handeln skall tänka själv.

Herr CARLSSON i Stockholm (fp):

Herr talman! Jag skall efter statsrådet Ulla Lindströms långa anförande och i vissa avseenden starka argumentation nöja mig med att redovisa erfarenheterna från Stockholm, som jag väl känner dels teoretiskt efter alla de diskussioner jag varit med om på detta område och dels praktiskt.

Jag vill emellertid säga att jag tror i likhet med statsrådet inte att detta är enbart ett storstadsproblem, utan det är väl ändå så att övriga tätorter betjänar en stor landsbygd, och även på landsbygden kan man ofta ha svårigheter att handla på ordinarie arbetstid. Jag tror sålunda att motiven för ett öppethållande finns även i övriga tätorter.

Tillåt mig emellertid först, innan jag går in på stängningstiden, att säga ett par ord om automathandeln. Jag tror där att utskottet har funnit den rätta vägen då man framhåller, att den reguljära handeln har större förutsättningar än särskilda bolag att ta hand om denna del av distributionen. Systemet med särskilda bolag kan vara till skada för den reguljära handeln och i

Ändring i butikstängningslagen

det långa loppet torde det gå ut även över allmänheten. Vi har ännu inte kommit så långt att man kan undvara den öppna butiken, och då är det nog också nödvändigt att man ser till att den får det stöd som den behöver. Dessutom är det väl så att den kända butiken i direkt anslutning till automaten har större förutsättningar att ge garantier för att det blir bra varor som tillhandahålles, och köparen har även, som utskottet mycket riktigt framhåller, bättre möjligheter när det gäller reklamationer.

Vad gäller utökat öppethållande i demonstrations- och upplysningssyfte så är ju alla eniga om detta, och jag tror att det är en bra väg som riksdagen här slår in på.

Men när vi kommer till propositionens förslag om öppethållande till klockan 21 en dag i veckan, är det nog realistiskt att tänka sig att gå så långt som till klockan 21. Visserligen är det parterna som bestämmer, men lagstiftningen skall väl ändå visa vägen och bör därför hålla sig inom det realistiska och möjliga. Jag kan försäkra att det blir en kostnadsfördyring om man har öppet ända till klockan 21. Det är omöjligt att ordna kompensation på samma sätt som när man har öppet till klockan 20, ty om man skall ha öppet till klockan 21 måste ju de biträden, som skall tjänstgöra, ha minst en timmes mid-dagsrast, och att ordna den kompensationen tror jag är omöjligt. Det måste ordnas antingen genom vikarier eller på annat sätt, och jag vet inte hur det skall gå till.

Nå det gäller erfarenheterna från Stockholm såväl under julhandeln som vid de försök som gjorts i Stockholms city dels måndagar och dels fredagar under det sista halvåret, så visar de att vad de anställda önskar är kompensation på lördagarna, vilket det säkerligen inte finns någon möjlighet att genomföra. Jag kan nämna en undersökning som vi gjort inom Stockholms

köpmannaförbund genom detaljhandels utredningsinstitut, där man kommer fram till att omsättningen totalt för samtliga branscher på lördagseftermiddagarna mellan klockan 16 och 17 — vi har ju öppet här i Stockholm till klockan 17 på lördagarna — var 18,9 procent högre än genomsnittet under övriga timmar på dagen, medan antalet kunder denna sista timme var 14,6 procent högre. Det förefaller därför troligt att den sista timmen mellan klockan 16 och 17 är den viktigaste under hela veckan ur försäljningssynpunkt för de flesta branscher.

Beträffande måndagens två kvällstimmar finner man att de i medeltal inte kommer upp till genomsnittet för övriga måndagstimmar. Omsättningen är där inte mindre än 24,2 procent lägre per timme och antalet kunder inte mindre än 28,1 procent lägre. Siffrorna avser alltså fortfarande samtliga branscher tillsammans. För varuhusen är däremot erfarenheterna annorlunda. Statsrådet fru Lindström har alldeles rätt i vad hon nämnde om dessa.

Det säger oss emellertid, att kompensation genom tidigare stängning på lördagarna är omöjligt att tänka sig i varje fall nu. I övrigt är det helt andra erfarenheter från Stockholms förorter. Detta gäller särskilt fredagsöppethållandet till klockan 20. Herr Jacobssons i Sala uttalande att i Vällingby hade man på sista tiden inte haft samma kundfrekvens på fredagskvällarna som det var i början är inte riktigt. Tvärtom har kundfrekvensen ökat och man är alldeles överens där ute om att detta öppethållande allt fortfarande är en succé och att man ämnar fortsätta med det.

Erfarenheterna från de två timmarna efter klockan 6 — detta gäller även julhandeln — visar att kundfrekvensen är mycket lägre den sista halvtimmen, alltså $\frac{1}{2}$ 8—8. Den är störst vid 7-tiden. Vad orsaken till detta kan vara är svårt att ange. Det kan vara hänsyn till biträ-

Ändring i butikstängningslagen

dena och företagarna. Men det är lika troligt, att när klockan börjar bli så mycket på kvällen, vill man känna sig ledig även från nöjet att handla. Vi får väl hoppas, att det är ett nöje att handla. I varje fall vet jag, att det är det för många. Men trots detta så när man är trött efter dagens arbete vill man känna sig ledig, och att gå i affärer och handla är inte minst tröttsamt. Jag anser det helt orealistiskt och även omotiverat att gå längre än till klockan 8.

Men trots allt detta som talar för tidiga stängningstider, så tror jag, att det ligger mycket i vad som särskilt starkt framhållits från de yrkesarbetande kvinnorna. De behöver litet bättre tid att i lugn och ro kunna företaga sina inköp. Vi har från detaljhandelns sida, i varje fall här i Stockholm, böjt oss för detta krav och så långt det varit möjligt sökt tillfredsställa det. Därför har vi i Stockholms stadsfullmäktige redan 1948 medverkat till att det skulle vara möjligt att hålla öppet på fredagskvällarna till klockan 8 och sedan hösten 1955 ändrat detta därhän, att man kan få ha öppet antingen på måndagar eller fredagar till klockan 8 em.

När det så gäller Stockholms förorter — och förhållandet är säkerligen likartat på många håll i landet — så torde det vara obestriddigt, att ett stort behov av längre öppethållande föreligger. Från detaljhandelns sida kändes detta särskilt starkt bland de cirka 50 företag som finns i Vällingby centrum. Det är ju ett starkt koncentrerat butikscentrum för typiska cityaffärer, alltså skor, kläder, varuhus, heminredningsartiklar och annat. Om man kan säga, att kundtillströmningen var normal under vanlig affärstid, så blev redan från starten lördagseftermiddagarna så överansträngda, att både konsumenterna och företagarna var irriterade av det. Redan efter någon månad diskuterades problemet i företagarföreningen, och vi var fullt på det klara med att man snabbt måste utöka

affärstiden på tider, då de förvärvsarbetande husmödrarna var lediga.

Vad var det då, som var anledning till att just här detta problem blev så starkt framträdande där? Jo, det var de långa avstånden. Vällingby butikscentrum skall dock betjäna hela Västerort. Och samma problem uppträder överallt ute i våra förorter. Innan husmödrarna hinner hem från sina respektive arbetsplatser, blir klockan bortåt 6, och då hinner man inte med att göra sina uppköp, i varje fall inte då det gäller inköp av kläder och annat i den vägen. Däremot har det visat sig, att enahanda behov icke i samma utsträckning föreligger i det centrala Stockholm, och det är också naturligt, ty där handlar man efter arbetstidens slut, innan man reser hem till sin bostad. De förut nämnda siffrorna för kundfrekvensen bestyrker ju detta. Det så att säga negativa resultatet från centrala Stockholm har även sin förklaring i att det endast är vissa affärer som har öppet, somliga har öppet måndagar och andra fredagar, och man saknar enhetlighet. Detta är för allmänheten mycket irriterande. Kunderna vill ha sitt fria val vid sina inköp, annars väntar man till en tid då alla har öppet. I Vällingby har sammanhållningen varit 100-procentig, och resultatet har också visat sig vara till fromma för alla parter. Det är fortfarande, herr Jacobsson i Sala, en fullständig marknad på fredagskvällarna där ute. Parkeringsplatserna har utbyggts i betydande utsträckning och detta torde vara orsaken till att det nu är lättare att parkera. Jag vill alltså med det sagda konstatera, att det föreligger ett behov, som vi så långt det är möjligt bör tillgodose.

Frågeställningen blir då, om riksdagen skall genom lagstiftning möjliggöra detta eller om, som exempelvis har skett här i Stockholm, denna möjlighet skall beredas genom kommunalt beslut i varje särskilt fall inom ramen av nuvarande lagstiftning.

Ändring i butikstjäningslagen

För att få svar på denna fråga går jag tillbaka till erfarenheten från Vällingby. Det gällde att handla snabbt. Behovet konstaterades med mycket kort varsel. Det var ju en ren tillfällighet, att Stockholms stadsfullmäktige redan 1948 hade beslutat om denna möjlighet, som dock icke i praktiken tillämpats. Hade detta beslut icke funnits, så är det troligt, att det dröjt minst något år, innan ärendet hunnit valsa genom hela den kommunala utredningskvarnen, och då hade kanske så många stenar rullats i vägen, att man icke kunnat få majoritet för detta. Nu fattades beslutet under lugn och ro på grund av starka sakliga motiv, men från partsorganisationernas sida under vetskap om att de själva hade beslutanderätten om tillämpningen i praktiken. Ingen tänkte då på Vällingby. Jag tror att förhållandena är lika på många håll i landet, inte minst i tätorter, som skall betjäna en stor landsbygd. De som i dessa tätorter skall besluta i en sådan fråga kanske inte tar vederbörlig hänsyn till denna landsbygd.

Därför tror jag att om man vill hjälpa det förvärvsarbetande folket till denna utökade möjlighet att handla i lugn och ro ett par timmar extra en dag i veckan, så skall man bereda denna möjlighet i butikstjäningslagen. Då kan respektive parter, så snart de känner behovet, snabbt genomföra denna reform. Och jag är övertygad om att något onödigt öppethållande behöver vi icke vara rädda för. Ingen, varken företagare eller anställd, vill i onödan stå i tom butik.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LUNDBERG (s):

Herr talman! Jag betvivlar inte att statsråden Hjalmar Nilson och fru Lindström har handlat i god avsikt, men jag betvivlar att denna proposition har något reellt underlag.

Beträffande de förvärvsarbetande

kvinnorna är det diskutabelt, om förslaget utgör någon hjälp åt dem, men vi kan väl konstatera att det är en direkt nackdel för de cirka 45 000 gifta kvinnor, som vi har inom handeln.

När man säger, att vi behöver ett ökat öppethållande, och menar, att man måste tillmötesgå önskan om en viss service, skulle jag vilja säga, att inom handeln har vi fått snabbköp både vad gäller livsmedel och annan handel. Vi har även gått in för en rationalisering och en förbättring i olika avseenden. Det gäller kyldiskar m. m. Man har inom arbetslivet i övrigt diskuterat en arbetstidsförkortning för olika grupper. Då frågar man sig, om någonting har inträffat som skapat ett verkligt behov av ett utsträckt öppethållande inom handeln, och på den frågan kan jag svara både som konsument och som intresserad inom kooperationen — jag är medlem i styrelsen för ett kooperativt företag — att det har icke inträffat någonting och icke framkommit något krav i detta avseende från de kundkretsar som vi skall betjäna.

Jag vill också säga att enligt min mening kan denna proposition ur service-synpunkt medföra en direkt försämring för det svenska folkhushållet. Vi har inom handeln mycket stora svårigheter att få personal, och den yrkesvana personalen är i regel gift. Om handeln icke får tillgång till denna personal, kommer den att ställas inför risken att behöva inskränka servicen. Om det vore på det sättet att de butiksanställda utgjorde en höglönegrupp eller om vi hade ett överflöd på arbetskraft på detta område, skulle man kunna resonera som statsråden här har resonerat. Men eftersom vi har brist på arbetskraft och handelns folk i regel tillhör låglönegrupperna, måste vi försöka se till att arbetsförhållandena för denna personal icke försämrats i den grad som faktiskt skulle bli fallet, om denna proposition antages.

I praktiken har det visat sig både när det gäller julhandeln och övrig handel

Ändring i butikstjäningslagen

här i Stockholm, att allmänheten icke har uppskattat det ökade öppethållandet, utan man har fått stå med butiken i stort sett tom.

Det har här talats om NK och Vällingby. Beträffande Vällingby är det väl så att detta har nyhetens behag och att det har mycket goda parkeringsplatser. Ur den synpunkten kan det vara trevligt att resa dit och handla. NK är icke något uttryck för svensk handel, och jag tror det är olämpligt att återropa detta företag som exempel.

Här försöker man att införa en ny affärsvana bland det svenska folket och försöker att psykologiskt driva fram stämningar som skulle göra att handeln tvingas in på en ekonomisk väg.

Till herr Carlsson i Stockholm vill jag säga, att det är inte så att handeln har så stora marginaler att den kan genomföra detta öppethållande utan att det föreligger ett behov som gör att försäljningen även på kvällarna blir av den storleksordningen att öppethållandet blir lönande. Man kan inte vidta en sådan här åtgärd utan att höja priserna. Samtliga hushåll här i landet tvingas betala höjda priser därför att det finns *några*, jag vågar säga *några*, som skulle ha lust att handla mellan klockan 6 och 8 på kvällen. Rent allmänt sett förvånar mig detta herr Carlssons yttrande att klockan 8 var det lämpligaste klockslaget. Om man har en sådan tilltro till organisationernas förmåga, varför skall man då inte ha öppet till klockan 9 eller 10? Herr Carlssons resonemang går ut på att man skall kunna utsträcka tiden hur länge man vill.

Men man skall, anser jag, inte försvåra möjligheterna för handeln att sköta sin personal på ett vettigt sätt. Jag vågar säga att denna proposition skapat oro för att det skall bli så pass svårt för handeln att den inte får möjlighet att ge en riktig service. Ty kommer de gifta kvinnorna bort från handeln i någon större utsträckning måste vi vara på det klara med, att vi inte kan ersätta dem

med utbildad personal, varför det blir en direkt försämring.

Sedan har det också sagts, att det skulle bli så bra för landsbygden om man finge möjlighet att resa till någon tätort och handla en kväll i veckan. Ja, det där förstår jag givetvis mer än väl. En bortrationalisering av butiker på landsbygden är något som vi inte kan hindra. Men jag frågar: När vi inte kan ersätta dessa butiker med andra och huvuddelen av landsbygdens befolkning inte har bil och kan resa till tätorterna, innebär inte detta, att man slår sönder det ekonomiska underlaget för vissa affärer på landsbygden, även att man ställer landsbygdens befolkning i den situationen att den måste betala de ökade priser som därmed måste följa? Handeln kan nämligen inte utöva någon välgörenhet. Ökar man kostnaderna så tvingas man även betala dem. Vad vi i dag behöver är inte en utsträckning av öppethållandet utan att vi även i landsbygdens olika butiker får kyldiskar och annan bättre utrustning. Om statsråden hade gått på den vägen skulle jag haft förståelse för deras synpunkter.

Herr talman! Jag ber att med det anförda få yrka bifall till reservationerna i det föreliggande utskottsutlåtandet. Jag vågar säga, att både ur handelns och konsumenternas och personalens synpunkt gör man en god gärning om man följer reservanterna.

Herr CARLSSON i Stockholm (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara med anledning av herr Lundbergs påstående att handeln inte har så stora marginaler att vi kan vidta denna åtgärd utan att priserna höjes säga, att vi har erfarenhet från Stockholm och även på andra orter av dessa två timmars utökning av öppethållandet. Jag tror därför att det är möjligt att genomföra detta även på andra håll utan att det behöver bli en ökning på lönekontot. Med detta

Ändring i butikstängningslagen

har vi i varje fall lyckats i Vällingby och Stockholms city, där som regel biträdena för två timmars öppethållande en kväll får tre timmars ledighet på annan tid, vanligtvis någon förmiddag. Detta är en av huvudanledningarna till att vi inte kan sträcka oss längre än till klockan 20, ty går vi längre, som jag sade i mitt första anförande, så långt som till klockan 21 kommer det en mid-dagsrast in i bilden, som försvårar, ja praktiskt taget omöjliggör ett genomfö-rande av detta längre öppethållande.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara säga att jag är medveten om att vad beträffar vissa varor är marginalerna sådana att man kan följa herr Carlssons i Stockholm exempel. Men på livsmedel och andra varor har man inte den marginal som de varor som herr Carlsson kanske närmast tänker på, och det finns alltså ingen möjlighet att hålla öppet längre utan att omsättningen har en viss omfattning. Man får därför ta under övervägande om inte ett längre öppethållande måste kompenseras genom höjda priser. Den svenska handeln är dock inte förlagd bara till Vällingby och NK. Det gäller andra problem för den mindre handeln, och för övrigt betjänar ju affärerna i Vällingby samt NK en mycket liten del av det svenska folkhushållet. Det är de andra affärerna som betjänar huvudparten.

Herr CARLSSON i Stockholm (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tror inte att det finns någon detaljhandel i dag som har en sådan lönsamhet att den tål en löneökning. Jag betonar ju, herr Lundberg, att det gäller att ordna kompensation utan ökning på lönekontot.

Herr JÖNSSON i Gärd's Köpinge (s):

Herr talman! När man tar ställning till denna fråga, märker man att den har flera sidor, och jag vill här i kort-

het peka på några av de konsekvenser, som ett utsträckt butiksöppethållande för med sig.

Först kan man fråga sig vad den egentliga orsaken kan vara till att det nu skulle behöva vidtagas ändringar i butikstängningslagen. Man kan väl med all rätt hävda att det inte har inträffat någonting, som motiverar en ändring därvidlag. När butikstängningslagen kom till, var syftet att få de handelsanställdas arbetstid reglerad, och den frågan är lika aktuell i dag som när lagen stiftades.

Den mest kännbara konsekvensen av ett utsträckt öppethållande av butikerna blir måhända de ökade svårigheterna att få en tillfredsställande rekrytering till handelsyrkena. Svårigheter i det stycket har förmärkts under flera år redan, och de kommer att bli ännu mera markerade nästa år, om detta lagförslag går igenom. Vid rekryteringen av folk till butikerna är det självklart att konkurrensen yrkena emellan är det utslagsgivande. Den ungdom som skall rekrytera handelsyrkena fäster naturligtvis stor vikt vid fritiden, och de butiksanställda har redan nu avsevärt mindre fritid än de anställda inom andra yrken. På andra områden slutar arbetet i regel kl. 17, men affärerna stänger först en timma senare. Dessutom är det åtminstone på landet så, att man efter butikens stängning kl. 18 måste göra en hel del efterarbete, redovisningar o. d. Man kan därför säga att de affärsanställda blir fria först omkring kl. 19. Detta är givetvis en nackdel, men det är förmodligen en ofrånkomlig sak i detta yrke.

Om nu en affär på landsbygden håller öppet till kl. 20 eller kl. 21, så är det självklart att alla andra butiker i samma bransch ur konkurrenssynpunkt måste följa efter, och på det sättet får många handelsanställda sin arbetstid förlängd. Man kan verkligen fråga sig om detta är till någon fördel. För min del tror jag inte alls att behovet av

Ändring i butikstängningslagen

längre butiksöppethållande är så stort, att det kan ha framtingat en lagstiftning på detta område. De flesta kunderna kan troligen göra sina inköp före kl. 18, och även om vi utsträcker öppet-hållandet till kl. 20 eller 21, kommer det ändå alltid att finnas människor, som inte har haft tid att handla, utan som därför vill ha öppet ännu längre. Denna fråga är enligt min mening av så stor betydelse för de handelsanställda och för rekryteringen till handelsyrkena, att vi icke bör bifalla utskottets hemställan i föreliggande utlåtande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den av herr Axel E. Svensson m. fl. avgivna reservationen.

Herr JOHANSON i Västervik (s):

Herr talman! Jag känner för min del inte till att det ute i landet finns en så stark opinion för en ändring av butikstängningslagen, som statsrådet fru Lindström här gjorde gällande. Fru Lindström sade att hon hade talat med många människor i olika kvinno-sammanslutningar och att man där hade varit positivt inställd till förslaget om utsträckt öppethållande av butikerna, men detta kan helt ha berott på det sätt på vilket frågorna framställdes. Jag tror t. ex. att det inte skulle vara svårt för mig att i Fackliga centralorganisationen där hemma vinna gehör för ett förslag om att t. ex. läkarmottagningarna skall vara öppna på kvällarna i stället för på dagarna. Jag är säker på att jag skulle få hela representantskapet med mig i en sådan framstöt. Detta skulle heller inte vara svårt beträffande ett förslag om att den kommunala servicen, drätselkontoret, socialvårds-kontoret o. s. v., skall pågå under kvällstid — men jag tror inte att detta skulle vara särskilt lyckligt.

Statsrådet fru Lindström nämnde vissa serviceyrken, i vilka man är tvungen att tjänstgöra på kvällarna. Men är det icke skada — om jag får använda det

uttrycket — att man på det sättet splittrar familjelivet, samtidigt som man förstör förenings- och studiearbetet i mycket stor utsträckning? Man kommer visserligen inte helt ifrån kvällstjänstgöringen i vissa serviceyrken och vid vissa industriella anläggningar, men denna tjänstgöring bör förekomma i så liten utsträckning som möjligt. Jag kan därför inte finna något starkare underlag för framstötten att ändra butikstängningslagen på sätt som föreslagits. Kommunerna har redan möjlighet att efter framställning ordna öppethållande på annan tid än den gällande.

Jag vill säga några ord också om vad utskottet anför. Utskottet säger bland annat, att det finns vissa punkter, där behov av lagändring föreligger och där konsekvenserna kan överblickas. Jag skulle vilja fråga utskottets talesman: Är utskottsmajoriteten säker på att man kan överblicka konsekvenserna? Handelsarbetareförbundets representanter har tillkännagivit, att om denna lag går igenom och man alltså kommer att ha öppet till kl. 20 eller 21, så ämnar handelsarbetareförbundet kräva kompensation i form av ledighet på lördagarna. Vad har då vunnits? Landsortsborna reser ju på lördagarna in till städerna och tätorterna för att göra sina inköp. Om man nu håller öppet till kl. 20 en kväll i veckan, är detta för landsortsborna inte något alternativ till lördagarna, ty tiden blir för kort för dem att åka in till städerna och tätorterna på kvällen.

Man säger, att detta till syvende och sidst är en fråga som skall avgöras mellan partsorganisationerna. Men både De handelsanställdas förbund, som det nu heter, och handelsnäringsarbetsgivare har gått emot förslaget. Ett genomförande av detta skulle inte förhindra en utveckling, som kan vara olycklig. Det finns ju affärer, där man inte har någon anställd, utan där ägaren och hans hustru turas om att stå i affären. Dessa kan vara avgörande för om man skall på en

Ändring i butikstängningslagen

ort gå in för en ändring av öppethållandet. Det gäller ju för affärerna att betjäna konsumenterna på ett tillfredsställande sätt, och de olika affärsinnehavarna söker givetvis se till att andra affärer inte överträffar deras egen service.

Med dessa få ord ber jag att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde fru *Johansson* i Skövde (s) och fru *Renström-Ingénäs* (s).

Statsrådet fru LINDSTRÖM:

Herr talman! Jag skall bara ge ett par repliker nu, eftersom en votering i första kammaren nyss hindrade mig från att omedelbart replikera herr Lundberg. Efter honom har ju också några andra talare berört ungefär samma saker.

Jag skall inte vara ofin nog att repetera för herr Lundberg vad KF yttrat om denna sak och om hur den »oemotståndligt» kommer att arbeta sig fram. Det är kanske finkänsligast att låta bli, men det är faktiskt så, att den organisation, där herr Lundberg är så aktiv, har sagt sig vilja experimentera med rörligare butiksoppettider.

Herr Lundberg sade mycket kategoriskt, att de förvärvsarbetande kvinnorna inte kommer att ha någon nytta av ett längre öppethållande, och han anförde då de olägenheter, som ett genomförande av lagförslaget skulle dra med sig för de i detaljhandeln anställda förvärvsarbetande gifta kvinnorna. Jag vill till detta säga, att antalet förvärvsarbetande gifta kvinnor för närvarande är 235 000, och lägger man till de 80 000 ensamstående mödrarna, som skall föräna förvärvsarbete med vårdnadsplikter, inköp, hemvård och allt sådant, har vi ca 315 000 kvinnor, för vilka inköps-svårigheterna är akuta. I detaljhandeln sysselsatta utgör en åttondel av dessa. De som tjänstgör i butiker och branscher, som efter eget val skulle komma att utnyttja rätten till längre öppet en

kväll i veckan, bör emellertid kunna räkna med kompensationsledighet på dagtid, som de skulle kunna använda för egna inköp.

Det är inte alls omöjligt, att även herr Johansons i Västervik fru, som är butiksanställd, skulle bli nöjd med en sådan kompensationsledighet. Herr Johanson i Västervik trodde, att han likaväl skulle kunna övertyga Fackliga central på sin hemort om behovet av utsträckt arbetstid på andra områden som om det onödiga i mer butiksoppet, som för resten splittrar familjeliv och föreningsliv, säger han. Det vare mig fjärran att vilja splittra någons familjeliv, och jag skulle vilja rekommendera herr Johanson att ta med sig sin fru till någon av LO:s kurser för äkta makar på Runöskolan. Jag har där diskuterat dessa problem med representanter för olika yrkesområden och mött en stor bifallsstämming för uppmjukningar i gällande butikstängningslag. Herr Johanson i Västervik får kanske inte lika lätt att övertyga en sådan kurs som han tror sig ha att övertyga Fackliga central i Västervik.

De tre sista talarna har hävdat, att rekryteringen av de handelsanställda skulle äventyras, om butikerna började ha öppet två eller tre arbetstimmar längre i veckan på mera obekvämtid och inte bleve nöjda med en kompensationsledighet på 50 procent eller mera. Herr Lundberg och, som jag fattade även herr Jönsson i Gärds köpinge, menade att detta skulle leda till att folk lämnade yrket. Men vart skulle de då ta vägen? De kan ju inte gärna gå till kommunikationsverken, till sjukvården, till hotell- och restaurangbranschen, till industrier, där man har kontinuerlig drift eller till yrken över huvud taget med skiftarbete och obekvämtid. De bekväma yrkena är snart påfyllda. Det sannolika är väl ändå att majoriteten av de handelsanställda stannar i sitt handelsyrke och där ökar kraven på bättre löner och på en kortare arbets-

Ändring i butikstängningslagen

tid *totalt* som kompensation för en i någon mån obekvämt förlagd arbetstid. Detta måste ju bli den fackliga motåtgärd, som de handelsanställdas organisation samlar sina medlemmar kring, och en sådan aktivitet är väl ändå bra för yrket: med bättre betalning blir yrket attraktivare, och med bättre betalning tvingas företagen att rationalisera arbetet både i eget lönsamhetsintresse och i priskonkurrensen om konsumenternas bevägenhet. Jag menar därför, att vi inte behöver räkna med någon skrämmande flykt från handelsyrket, om vi i dag medger handeln rätt, men inte skyldighet att ha kvällsöppet en eller två timmar längre en kväll i veckan.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Uttalandet av KF:s styrelse skall jag inte yttra mig om men jag måste säga att vi ute i föreningarna, som skall praktiskt syssla med detta och försöka få personal så att butikerna kan fungera, vet att svårigheterna är stora, särskilt då det gäller att få tag på kvalificerad arbetskraft.

Beträffande uppgiften att en åttondel av de förvärvsarbetande giffa kvinnorna är sysselsatt inom detaljhandeln och att de inte skulle kunna söka sig över till andra yrken, vill jag säga att jag tror inte att förhållandena är sådana på arbetsmarknaden för närvarande att man enbart för att det uppstår ett besträngt läge skulle kunna hålla dessa kvinnor kvar inom deras arbetsområde, i detta fall handeln.

Om statsrådet fru Lindström ser efter nu under sommarmånaderna hur det förhåller sig inom exempelvis restaurangerna på västkusten, skall hon finna hur man där under denna tid anställer folk som under vintermånaderna arbetar inom handeln. Men handeln måste fungera även under sommarmånaderna och vi vill icke ha sämre service och inte heller dras med andra svårigheter

under den tiden. Det är ur den synpunkten som jag anser att denna proposition är överflödig. Den löser inga problem men den skapar irritation och förhållanden som kan innebära sämre service för dem som skall nyttja affärerna och den skapar problem inom handeln, som måste innebära ökade kostnader, vilka i sin tur leder till ökade priser.

Herr JOHANSON i Västervik (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har inte i debatten nämnt något om att jag hade en fru som var handelsanställd, men eftersom statsrådet fru Lindström nu talat om det vill jag bekräfta att det är riktigt. Och då kanske jag också kan få redogöra något för hennes synpunkter på ett utsträckt öppethållande om kvällarna. Hon säger att när affärerna stänger klockan 6 på kvällen finns det vissa människor som kommer fem minuter i 6. När affärer om jularna håller öppet till klockan 7 på kvällen kommer vissa människor fem minuter i 7, och det är samma människor som eljest kommer fem minuter i 6. Men det är icke förvärvsarbetande husmödrar. Dessutom kan jag nämna för statsrådet Lindström att jag också har en son och han är mycket tacksam om mor är hemma på kvällarna. Det finns många affärsanställda som har barn och jag tror också att dessa barn är mycket tacksamma om deras mödrar är hemma hos dem om kvällarna.

Det var en fullständig missuppfattning av statsrådet Lindström när hon påstod att jag skulle ha gjort gällande, att jag skulle kunna få Fackliga centralorganisationen i min hemstad med mig om ett förslag att man icke skulle ha öppet längre än till klockan 18. Vad jag har sagt är att jag tror inte det är någon svårighet för mig att få Fackliga centrals representantskap med mig, om jag kommer hem och säger att läkarna skall ha mottagning på kvällarna i stäl-

Ändring i butikstängningslagen

let för om dagarna. Det är absolut säkert att jag kommer att vinna gehör för detta lika väl som för ett förslag att de kommunala serviceorganen, socialvårdsbyrån, kommunalkontoret eller drätselkontoret och för övrigt även lasarettsmottagningen skall ha öppet om kvällarna. Men jag anser inte att det är en lycklig utveckling att man går till väga på det sättet.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag hade inte tänkt delta i denna debatt, men när jag hörde statsrådet Lindströms anförande måste jag gå upp för att på det varmaste instämna i allt vad statsrådet sagt. Här har statsrådet Lindström tagit ett initiativ som man inte på något håll vågat göra förut — då det inte är politiskt matnyttigt. Det är heller inte en politisk fråga utan en samhällsfråga av allra största räckvidd, så som förhållandena utvecklats.

Här oroar man sig för allt som en ändring härvidlag skulle kunna föra med sig. Men vad rör det sig om? Jo, det är fråga om en kväll i veckan som butikerna skulle ha öppet två timmar längre. Detta skulle splittra föreningsliv och familjeliv. Jag instämmer med statsrådet Lindström: Tänk på alla som har ständigt skiftarbete och som varannan vecka har kvällarna upptagna! Här gäller det som sagt bara en enda kväll i veckan.

Alltid när frågan om butikernas öppethållande varit på tal har det förfallit mig så egendomligt att man tar det så naturligt, att affärer i vissa branscher skall få vara öppna hur länge som helst, såsom tobakskiosker och konfekttyraffärer. I dessa butiker är det ändå fråga om varor som man kan köpa hem och lagra. Men dessa affärer är öppna och det accepterar man i allmänhet. När det däremot gäller viktigare förnödenheter, vill man inte vara med om saken.

Här talas hela tiden om att när man gjort dessa experiment med längre öppethållande så har det inte varit de förvärvsarbetande hustrurna som använt sig av denna utökade öppethållandetid, utan det är de hemarbetande kvinnorna som uppges ha den största nyttan därav. Det förefaller mig i allra högsta grad egendomligt, att de hemarbetande kvinnorna inte skulle använda sig av den övriga tiden utan just av den utsträckta, och detta tycker jag i så fall inte talar så mycket till deras fördel. Jag skulle emellertid tro, att man härvidlag inte kan avgöra vilka som är förvärvsarbetande och vilka som inte är det. Problemet gäller ju förvärvsarbetande hustrur, såsom statsrådet Lindström här har framhållit, och även ensamstående, som i många fall har mycket svårt att klara sina inköp.

Jag skulle också vilja påpeka, att när jag i mitt arbete är ute på inspektioner på arbetsplatser kommer ofta detta spörsmål osökt upp. Man frågar: »Kan ni inte göra något för att få tiden för öppethållandet utsträckt så att man kan få bättre tillfälle att handla?»

Det hela gäller just de gifta kvinnorna ute i arbetet, och det har påtalats i många olika sammanhang. Man menar, att detta är en stor social fråga, som måste ordnas på något vis. Samhället har utvecklats på ett visst sätt, och lagstiftningen får då inte dra i väg åt ett annat håll, så att förhållandena blir ohållbara i både familje- och arbetslivet.

För herr Lundberg skulle jag vilja framhålla, som också statsrådet Lindström gjorde, att Kooperativa förbundet ju har tillstyrkt utredningens förslag och anser, att utvecklingen kommer att gå i den riktning detta innebär.

Herr Lundberg talar om att man skall införa kyldiskar och snabbköp. Det avhjälpes ju inte svårigheterna för de många människor, som arbetar till klockan 18, att göra nödvändiga inköp.

Herr talman! Med detta vill jag yrka

bifall till utskottets hemställan. I vad gäller automathandeln ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Häri instämde fröken Ager (fp).

Fru JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Jag tycker nog att statsrådet Lindström gjorde sig skyldig till en viss överdrift, när hon här talade om de 315 000 kvinnor som skulle få det bättre ordnat för sig genom att butikerna skulle hålla öppet till kl. 20. Frågan om hur kvinnorna skall få tid för sina inköp är ju ett storstadsproblem. Det gäller här framför allt förhållandena i Stockholm och Göteborg. På andra orter har inte problemet alls samma aktualitet. Varför skall man då ändra lagstiftningen, när svårigheterna — om det nu finns några sådana — kan undanröjas genom att de kommunala myndigheterna medger ett något längre öppethållande i sådana fall där det visar sig nödvändigt?

Statsrådet ville inte fästa så stort avseende vid att Socialdemokratiska kvinnoförbundet liksom Folkpartiets kvinnoförbund sagt, att det kan anstå med en lagändring, utan hon betonade i stället att man hade framhållit, att utvecklingen gick mot ett utsträckt öppethållande. Ja, det har man visst sagt, men Socialdemokratiska kvinnoförbundets yttrande slutar med ett understrykande av att den nuvarande lagstiftningen ger relativt goda möjligheter till ökat öppethållande. Jag har också för min del ansett att det finns möjligheter att lösa problemet utan att göra en lagändring, som bara kommer att skapa irritation bland de anställda, där man inte kan förstå att det finns behov av en sådan åtgärd.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av 2 § i den av utskottet föreslagna lydelsen dels ock på att

Ändring i butikstängningslagen

kammaren måtte i överensstämmelse med den av herr Nils Elowsson m. fl. avgivna reservationen godkänna paragrafen i den lydelse, som föreslagits av Kungl. Maj:t; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Johansson i Norrköping begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner 2 § i andra lagutskottets föreliggande förslag till lag om ändring i butikstängningslagen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren i överensstämmelse med den av herr Nils Elowsson m. fl. avgivna reservationen godkänt paragrafen i den lydelse, som föreslagits av Kungl. Maj:t.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens utgång, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 70 ja och 105 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt paragrafen i den lydelse som föreslagits av Kungl. Maj:t.

Härefter föredrogos i ett sammanhang 4 och 6 §§; och anförde därvid:

Fru JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 1, som går ut på att den nuvarande lagen inte skall ändras.

Avsättning till statens hästavelsfond

Herr JACOBSSON i Tobo (fp):

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på godkännande av utskottets förslag till avfattning av förevarande paragrafer dels ock på att kammaren i överensstämmelse med den av herr Axel E. Svensson m. fl. avgivna reservationen måtte avslå förslaget i vad avsåge dessa paragrafer; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övertvägande ja besvarad. Fru Johansson i Norrköping begärde likväl votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner 4 och 6 §§ i andra lagutskottets föreliggande förslag till lag om ändring i butikstängningslagen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren i överensstämmelse med den av herr Axel E. Svensson m. fl. avgivna reservationen avslagit förslaget i vad angår dessa paragrafer.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Fru Johansson i Norrköping begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 110 ja och 69 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt 4 och 6 §§ i enlighet med utskottets förslag.

Ikraftträdandebestämmelsen föredrogs; och yttrade därvid:

Herr JACOBSSON i Tobo (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Fru JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Utskottets förslag godkändes.

Efter föredragning av *lagens ingress* anförde

Herr JACOBSSON i Tobo (fp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare anfördes ej. Utskottets förslag godkändes.

Lagens rubrik

Godkändes.

Utskottets hemställan

Bifölls, i vad den ej kunde anses besvarad genom kammarens föregående beslut.

§ 5

Avsättning till statens hästavelsfond

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Avsättning till statens hästavelsfond jämte i ämnet väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i årets statsverksproposition (IX ht, p. 62 s. 153—154) föreslagit riksdagen att till Avsättning till statens hästavelsfond för budgetåret 1956/57 anvisa ett anslag av 400 000 kronor.

I samband med denna anslagspunkt hade utskottet behandlat två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade

likalydande motioner, nämligen I: 40 av herr *Domö* och II: 60 av herr *von Seth*, i vilka motioner hemställts att riksdagen måtte medgiva, att statens hästavelssfond skulle få tagas i anspråk för bestridande av eventuellt uppkommande merkostnader för inköp av 400 remonter.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

1) med bifall till Kungl. Maj:ts framställning till Avsättning till statens hästavelssfond å riksstaten för budgetåret 1956/57 under nionde huvudtiteln anvisa ett anslag av 400 000 kronor;

2) i anledning av motionerna I: 40 och II: 60 i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till känna vad utskottet anfört.

Reservationer hade avgivits av herrar *Lage Svedberg*, *Mossberger*, *Jacobson* i Vilhelmina och *Jönsson* i Gärdsköpinge, vilka ansett, att utskottet bort under 2) hemställa att riksdagen måtte avslå motionerna I: 40 och II: 60.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr GUSTAFSON i Dädesjö (s):

Herr talman! Med anledning av riksdagens beslut vid behandlingen av statsutskottets utlåtande nr 121 ber jag för det första att få yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan i föreliggande anslagsfrågan, och för det andra avslag på samma utlåtande punkt 2, vilket sistnämnda yrkande är lika med reservanternas förslag.

Herr förste vice talmannen SKOGLUND (h):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att få framföra några synpunkter på hästfrågan. I sitt utlåtande över Kungl. Maj:ts proposition nr 110 som bl. a. handlade om avhästningen av försvaret och vilket utlåtande riksdagen häromdagen behandlade, hade statsutskottet

Avsättning till statens hästavelssfond

försökt finna en form, enligt vilken man skulle kunna skjuta själva avgörandet av frågan ett år framåt i tiden. Utskottet ville ge olika intressenter tid att överlägga och om möjligt finna någon godtagbar lösning för att i större utsträckning bevara hästarna. Riksdagen avtog emellertid utskottsförslaget, och därmed är det borta. Jag måste tillägga, att även om jag stod under utskottsutlåtandet och röstade för detta, så har jag dock en viss förståelse för försvarsministern när han ogärna vill dra sådana kostnader på försvarshuvudtiteln som inte alldeles nödvändigt hör dit.

Frågan om behovet av hästar i landet är dock inte slutdiskuterad i och med detta riksdagsbeslut. För det första kvarstår, att försvaret har ett visst behov av hästar — även om detta behov kan minska. Vidare vet vi att jordbruket alltjämt behöver hästar, även om jordbrukarna numera satsar friskt på traktorer och i betydligt mindre utsträckning — jag skulle vilja säga i alltför liten utsträckning — på hästuppfödning. Jämsides med försvarets behov kan vid ett krigstillstånd uppstå stor efterfrågan i landet på hästar för övriga ändamål. Vi kan ju bli avstängda från tillförseln av motorbränsle utifrån. Vi kan med andra ord få ett svårartat försörjningsproblem.

Om vi säger att detta starka behov är till finnandes under tider då försvarssynpunkterna dominerar, så måste vi dock beakta att det även under fredstid finns ett stort behov av hästar. Jag tänker på behovet inom skogsbruket. Detta problem är långt mera invecklat än vad försvarsministern föreföll anse häromdagen när han talade om, att de stora skogsbolagen själva kunde lösa detta problem. Jag skall inte gå in i någon diskussion om försvarsministerns synpunkt i detta fall.

Jag har, herr talman, framför allt begärt ordet för att rikta en fråga till jordbruksministern. Var återfinner vi jord-

Avsättning till statens hästavelsfond

bruksministern i detta spörsmål? Han kom alldeles bort i debatten om hästar-na häromdagen, och det kan vara intressant att föra in honom i sammanhanget. Vad vill jordbruksministern göra? Han vet dock att detta problem under skogsveckan tilldrog sig ett oerhört stort intresse. Försvarsministern sade också klart ut i debatten häromdagen, att Strömsholm skall bli kvar till 1957, och försvarsministern var öppen för de diskussioner som kunde följa om Strömsholms framtida användning. Jag skulle vilja tillråda jordbruksministern, vilken inte är ovan vid förhandlingar och heller inte är någon dålig förhandlare, att söka sammanföra olika intressen — jag tänker nu på såväl skogsbruket och jordbruket som hästuppfödarna och kanske också försvarets målsmän — och låta dem överlägga för att försöka hitta någon positiv linje i denna sak, så att man åtminstone kunde få behålla ett värdefullt avelsmaterial. Ett sådant måste vi kanske annars inom en snar framtid anskaffa för dyra pengar. I det här sammanhanget kommer naturligtvis den nordsvenska hästen först i fråga — i alla händelser den kallblodiga hästen. Det är emellertid möjligt att jordbruksministern också kan finna någon utväg för att även den ädla hästens representanter kan få sina synpunkter prövade.

I detta anförande instämde herr Nilsson i Göingegården (h).

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP:

Herr talman! Det beslut som riksdagen fattade i går eller i förrgår var säkert ett slag för dem som sysslar med varmlodig hästavel. De känner nog, att det nu inte finns stora utsikter till att den varmlodiga hästaveln skall fortsätta här i landet i större utsträckning. Även om jag är med om att den proposition, som försvarsministern lade fram, var riktig från försvarets synpunkter —

försvarets representanter har ju understrukit att en avhästning bör genomföras — är inte därmed sagt, att jag inte personligen har förståelse för de varmlodiga hästuppfödarnas svårigheter. Men eftersom riksdagen har fattat sitt beslut är väl, som förste vice talmannen sade, åtgärder till förmån för den varmlodiga hästaveln för närvarande inte så aktuella.

Förste vice talmannen förde också in resonemanget på den kallblodiga hästaveln. Jag ser inte att det har skett någon större förändring för dennas del. Den utredning som företagits har gällt, huruvida man skulle lägga ned ridskolan på Strömsholm och huruvida man skulle kunna behålla Strömsholm i annan skepnad med bland annat civil körskola. Jag har inte varit ointresserad av detta, och en utredning har arbetat med saken. Men det är märkligt, att när den utredningen påbörjades märktes en hel del intresse hos skogsbolagen, men när utredningen var färdig ville dessa inte uttala sig bestämt om huruvida de hade något intresse för saken. I och med att riksdagen häromdagen tog ställning till den varmlodiga hästens vara eller icke vara på Strömsholm, kommer saken i något annat läge. Den utredning som är gjord angående Strömsholm ligger i jordbruksdepartementet. Jag ansåg inte, som det då låg till, att jag hade någon anledning under dåvarande förhållanden att vidtaga någon åtgärd, om inte de som berördes visade intresse.

Skogsbolagen visade märkligt nog inte på hösten 1955 — det var då utredningen blev färdig — något större intresse, men på våren 1956 i elfte timmen hade de plötsligt fått mycket stort intresse för denna sak.

Jordbruket har än så länge så stora skyldigheter att ställa hästar till förfo-gande vid mobilisering — som försvarsministern sade häromdagen skall Strömsholm inte läggas ned förrän 1957 — att jordbruket inte kan ställa sig neutralt till den varmlodiga och ännu

mindre till den kallblodiga hästavelns behandling av statsmakterna. Om vi skulle råka i den situation som förste vice talmannen talade om, är det inte tu tal om att en god hästavel är en tillgång för hela landet.

Jag förväntar följaktligen att skogsbolagen och de som för övrigt har intresse för hästavel anmäler, att de är beredda att ta upp diskussionen.

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND** (h):

Herr talman! Jag fäste mig vid jordbruksministerns betygade intresse för den varmblodiga hästen. Som skåning har han nog detta intresse, men då tycker jag att han i någon mån skulle ha gjort sig påmind när det gällde hästarna vid försvaret, där varmblodshästen skulle kunna ha en speciell uppgift. Men låt oss lämna detta åt sidan.

Herr jordbruksministern säger att skogsbrukets representanter och hästuppfödarna bör, om de har intresse, göra sig påminta. Jag är inte alldeles säker på att detta är en riktig ståndpunkt. Jag undrar, om det inte vore klokare att jordbruksministern själv tar initiativ. De olika grupper, som här berörs, är så splittrade, att det inte är säkert att de kan enas om att komma upp till jordbruksministern med ett någorlunda samstämmigt förslag. Om jordbruksministern vill ta initiativ, kanske man kan klämma dem samman kring ett gemensamt handlingsprogram.

Herr **ANDERSSON** i Dunker (bf):

Herr talman! Jag tycker nog att försvarsministern häromdagen lite grann förvillade den hästfråga, som nu kommit upp igen, genom att nästan uteslutande tala om den varmblodiga hästen. För det stora flertalet av hästägare här i landet är det inte den varmblodiga utan den kallblodiga hästen som är det väsentliga. Det var också om den vi främst talade, då vi tidigare uppvaktade statsråd och statsutskott för att

Avsättning till statens hästavelsfond

framhålla våra bekymmer. Det är riktigt som statsrådet nyss sade, att det för skogsbolagen är ett stort intresse att det finns hästar, men jag vill påstå att det är ett ännu större intresse för de svenska jordbrukarna, ty de hästar som går i skogen tillhör nog i största utsträckning jordbrukarna, som dels använder dem i sina egna skogar och dels kör hos andra. Det är därför enligt min mening i näringslivets för att inte säga i hela samhällets intresse att inte också den kallblodiga hästaveln totalt försvinner.

Vi har gjort en utredning i mitt hemlän, Södermanlands, för att se hur pass fort det går nedåt. För ungefär tio år sedan föddes i Södermanlands län ca 2 000 kallblodiga föl per år; i år räknar man med att det skall födas ca 200. Vi skall vara på det klara med att vi för att kunna bibehålla en häststam måste ha fölston. Av de 200 föl som föds i år blir högst 100 stoföl och av dem blir säkert inte alla lämpliga som fölston. Det går därför nedåt med starkt ökad hastighet, och möjligheterna minskas därför snabbt att upprätthålla en rimlig häststam här i landet. Jag menar därför att detta intresse måste snarast tillgodoses. Man kan inte, herr statsråd, bara gå och vänta att skogsbolagen skall komma och säga att de vill göra de och de insatserna. Det är för hela näringslivet, i all synnerhet för jordbruket, men även för försvaret av oerhörd vikt att det finns ett tillräckligt hästbestånd, ur vilket man också kan ta ut vad som behövs vid en mobilisering. Det är sålunda ett intresse av stor betydelse för näringslivet i detta land och ett intresse som måste tillgodoses snart. Vi skall komma ihåg att det vid hästuppfödning tar fem år innan man får en fullgod häst, och om avelsmaterialet har sjunkit ned till rakt ingenting blir det en väldigt besvärlig situation.

Jag vet att herr statsrådet har intresse för detta, men jag hoppas att han

Avsättning till statens hästavelsfond

också verkligen med det snaraste tar upp frågan. Vilka åtgärder som skall vidtagas, har jag inte någon möjlighet att ange, men det får väl någon utredning försöka komma till klarhet om. Jag hoppas, som sagt, att något snart blir gjort i detta fall, ty annars artar det sig till katastrof på detta område.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP:

Herr talman! Jag förstår inte riktigt vad man här talar om. I fråga om den kallblodiga hästen har det inte skett någon förändring eller någon försämring. Beträffande inköp av varmlodiga hästar har det ifrågasatts att vi som tidigare skulle köpa 400 remonter i stället för de 65 som man har stannat för att köpa från och med nästa år — i år skall det ju inte bli några inköp. Detta gäller alltså den varmlodiga hästen. Det är inte där som skon klämmer, utan vad man egentligen ser så allvarligt på är att priserna på hästar är så låga, att det med nuvarande uppfödningkostnader är uteslutet att någon jordbrukare intresserar sig för hästuppfödning. Det har gått så långt att man i det landskap, där man väl har det största intresset för den kallblodiga hästen, nämligen Skaraborgs län, säljer de yppersta föl till slakt. Hästuppfödarna erhåller bidrag till språngsedlar, de förnämsta avelsston förs till hingst, det föds föl, och resultatet blir, som sagt, att fölen säljes till slakt. Köttet är lika bra som gödkalvskött. Det är ett förfärligt allvarligt läge, men det åstadkommes inte någon förbättring på detta område genom att vare sig jordbruksministern eller skogsbolagen kallar till sammanträde i dessa frågor.

Jag förstår så väl frågans allvar. Vi grunnar på den, och jag har resonerat med lantbruksstyrelsen om vilken väg man skall gå för att få ett större intresse för hästuppfödning i detta land. På en del håll säger man: Vi skall absolut

förbjuda import av hästar. Från lantbruksstyrelsens sida har man varit ganska återhållsam, till och med så återhållsam i en del fall att det föranlett påpekande här i riksdagen. Om man skall gå till mötes de synpunkter som framföres från lantbruksstyrelsen och från en del av hästaveln intresserade personer, då är man omänsklig och tar inte hänsyn till de småbrukare som så väl behöver köpa en häst. Om man däremot släpper in en och annan häst från utlandet, så står hästavelns vara eller icke vara på spel. Jag tror vi skall se litet sansat på detta.

Därmed är inte sagt annat än att jag är beredd att vidta de åtgärder, som det finns möjligheter att få förståelse för, i syfte att uppmuntra hästaveln. Vi har ju ännu pengar i hästavelsfonden. Det är inte enbart en fråga om att det produceras föl, utan också om att dessa föl uppföds, och, som herr Andersson i Dunker mycket riktigt säger, det dröjer dock fem år innan det blir en färdig häst av ett föl. Och det är inte småslantar det kostar. Bara skötselkostnaden för en unghäst är i dag så hög, att priset på en treårig häst inte är mer än möjligen en halv gång till så högt som skötselkostnaden. Det är besvärligt, men här kan vi väl inte göra så mycket annat än att se till, att vi på något sätt kan få upp priset på hästar, och om vi får det, så att hästar stiger i pris i förhållande till andra varor, tror jag det går snabbt att åter få en hästuppfödning i gång.

Vad det gällde i fjol, då vi behandlade frågan om Strömsholm, var egentligen inte att åstadkomma en ökad hästuppfödning. Där gällde det ju att vid en körskola, där skogsbolagen skulle utbildade instruktörer, få upp intresset för att sköta hästar och köra med dem. Mina damer och herrar, det är i dag säkerligen många socknar i vårt land där en jordbrukare, om han säger till sin lantarbetare att vara så god att sela hästarna och köra med dem, får sva-

ret: Nej, skall jag köra hästar slutar jag min anställning här! Detta gör det rätt besvärligt att hålla hästar, men jag menar att man från jordbruksdepartementets sida måste undersöka, vilka vägar som står till buds att möjliggöra för jordbruket att hålla den beredskap som med tanke på avspärrning kan åläggas jordbruket. Men skulle vi råka i det olyckliga förhållandet blir varken det stora jordbruket eller mellanbruket hjälpt med hästar, ty de redskap som numera finns passar inte alls att dras av hästar.

När vi talade om hästar häromdagen framhölls det att det tidigare var tolv procent av hästantalet som skulle tas ut till försvaret, medan andelen nu har sjunkit till sju procent. Men när hästantalet når botten, som det tycks komma att göra inom några år, skulle uttagandet av det ringa antalet av sju procent komma att drabba jordbrukarna mycket hårdare än den tidigare uttagningen av tolv procent skulle ha gjort, ty de sju procenten måste i stor utsträckning tas från jordbrukare som bara har en häst. När siffran var tolv procent, var det en hel del — kanske de fem procent som skiljer mellan förr och nu — som kunde tas från jordbrukare som hade flera hästar, och dessa kunde då klara upp situationen i alla fall.

Jag skall villigt erkänna att detta är en allvarlig fråga, och jag tror nog att sista ordet i frågan ännu inte är sagt. Jag är beredd att följa den med intresse och se till att jordbruket kan få den hjälp som det behöver, i synnerhet som det ställs krav på jordbruket, att detta skall ikläda sig ansvar för en viss leverans av hästar, om vi skulle råka i olyckliga förhållanden.

Herr förste vice talmannen **SKOGLUND** (h) kort genmäle:

Herr talman! Hur utvecklingen av hästbeståndet går har ju jordbruksministern klart belägg för i den Nordlan-

Avsättning till statens hästavelsfond

derska utredningen, som han har i förvar i sitt departement.

Jordbruksministern talar om vad man eventuellt kan ha för positiva uppslag i detta sammanhang. När jag tog upp denna fråga i dag tänkte jag på Strömsholm, i fråga om vars verksamhet det ju mycket snart är aktuellt att avgöra, om den skall avvecklas helt och hållet eller hur det skall bli. Där har man ju tänkt sig en körskola, en hästdepå, och utan att jag vet om det är möjligt att realisera tanken har jag personligen den uppfattningen, att man borde undersöka om man inte där också kunde samla ett visst avelsmaterial, för att det inte skall spolieras. Ty jag skulle tro att hingsthållning vad det lider blir ganska omöjlig för de enskilda jordbrukarna. Stomaterialet är för litet. Vilka åtgärder man kan böra vidta i det avseendet kan jag inte skissera upp här, men det var just dessa problem som jag tänkte att jordbruksministern i dag skulle kunna komma in på.

Herr **ANDERSSON** i Dunker (bf) kort genmäle:

Herr talman! Herr statsrådet sade nyss här att det inte har skett någonting i fråga om den kallblodiga aveln, och det är ju riktigt. Genom de beslut som har fattats har det inte skett några förändringar. Men vad jag hade hoppats var just, att det skulle komma att ske någonting, och statsrådet har varit vänlig nog att här säga att han skall ägna denna fråga all möjlig uppmärksamhet och allt möjligt intresse samt att han skall söka finna vägar som kan bli till stöd för den kallblodiga aveln. Jag är tacksam för att statsrådet har sagt detta.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **NORUP**:

Herr talman! Jag skall inte ta upp diskussion med herr vice talmannen om huruvida det är lämpligt att på en utbildningsanstalt, där man skall utbilda körare och där kanske en del av elever-

Avsättning till statens hästavelsfond

na är nybörjare, sätta värdefullt avelsmaterial i händerna på eleverna. Om man i dag frågar en erfaren hästuppfödare, skulle jag nog tro att man får det svaret, att han inte vill byta kusk för de värdefulla avelsdjuren en gång varannan månad. Jag skulle tro att han ser till, att han får folk som kan köra hästar och att han inte, om han har en avelsbesättning, låter människor som skall utbildas sig till körare ha hand om de värdefulla stona. Vi är för mycket praktiska jordbrukare för att behöva diskutera den saken här, men jag skulle tro att vi är överens. I varje fall är jag säker på att det inte är lämpligt att kombinera de sakerna.

Att vi behöver en utbildningsanstalt för instruktörer vid Strömsholm, är nog riktigt. Däremot är det väl ingen som tror att lantbrukare i Skåne, Småland eller Östergötland skulle skicka särskilt många lantarbetare till en körskola på Strömsholm. Det kan möjligen sörmlänningar göra, eftersom avståndet för dem inte är så stort. En utbildningsanstalt för instruktörer tror jag dock har en stor uppgift att fylla.

Herr STÅHL (fp):

Herr talman! Den deklaration, som statsrådet Norup här givit beträffande sin allmänna uppfattning om hästsituationen nu och i framtiden, stämmer helt med den uppfattning vi har haft i statsutskottets första avdelning och som under debatten för ett par dagar sedan här i kammaren utvecklades av herr Ward. Jag måste livligt beklaga att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet inte använde det tillfället, då frågan verkligen stod under avgörande, till att deklarerat den uppfattning som han nu, två dagar för sent, uttrycker här i kammaren. Det är ju så, att generaldirektör Nordlanders utredning, som är gjord på uppdrag av jordbruksdepartementet, innehåller en allvarlig prognos som väl stämmer med den situation statsrådet här har målat upp.

Vi har en avel av kallblodiga hästar som motsvarar ett bestånd på i runt tal 100 000 hästar, medan statsrådet och chefen för försvarsdepartementet sade att vi skulle ha 200 000 omkring 1960.

Om herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet hade passat på vid den debatten att upplysa kammaren om det allvarliga läge han nu talar om, är det möjligt att vi hade fått ett beslut som hade placerat oss i en mindre olycklig situation än fallet nu blev. Jag vill alltså beklaga att denna deklaration kommer tre dagar för sent.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet NORUP:

Herr talman! Herr Ståhl utnyttjade detta tillfälle till att säga, att det skulle ha haft stor betydelse om jag gjort denna deklaration för två dagar sedan. Har inte herr Ståhl märkt att diskussionen här rört sig om kallblodiga hästar, medan man härom dagen talade om varmblodiga? Tror verkligen herr Ståhl, att den svenska hästaveln skulle räddas, om staten köpte in ytterligare 335 remonter om året? Det behövs andra tal om vi skall kunna hjälpa den.

Jag vill deklarerat att det, ur den varmblodiga avelns synpunkt sett, var ett nedslående beslut som fattades härmedagen, men tror herr Ståhl att ett beslut i den riktning statsutskottet förordade skulle ha lyft av bekymren i fråga om att skaffa hästar här i landet? Det stora bekymret står kvar, nämligen att väcka intresse hos lantbrukarna för att öka fölpålagget. Här hjälper ingenting annat än ett bättre pris på hästarna. Att med statsanslag försöka skapa ett sådant intresse går inte i verkligheten, herr Ståhl. Det kan man möjligen påstå, om man vill göra gällande, att jag inte har något intresse för denna sak och att det hade varit bättre, att jag gjort denna deklaration för ett par dagar sedan. Nej, en sådan åtgärd skulle säkerligen inte ha hjälpt.

Herr STAHL (fp):

Herr talman! Jag skall inte förlänga diskussionen utan bara konstatera att det tydligen helt har förbigått jordbruksministern, att vad statsutskottets första avdelning skrev i fjol och påminde om i år var en utredning angående hela hästsituationen, alltså även beträffande kallblodiga hästar, samt dessutom möjligheterna för ett samarbete i nya former mellan de statliga och enskilda hästintressena.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i den vid utlåtandet fogade reservationen; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

§ 6

Lag om höjning av folkpensioner m. m.

Föredrogs sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 2, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om höjning av folkpensioner m. m. dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 2 mars 1956 dagtecknad proposition, nr 107, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om höjning av folkpensioner m. m., och

2) lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering,

dels ock för budgetåret 1956/57 under femte huvudtiteln anvisa

till Bidrag till folkpensioner m. m. ett förslagsanslag av 1 600 000 000 kronor, till Särskilda barnbidrag till änkors

Lag om höjning av folkpensioner m. m.

och invaliders barn m. m. ett förslagsanslag av 16 400 000 kronor, samt

till Fondering för framtida pensionsändamål ett anslag av 275 000 000 kronor.

Det i propositionen framlagda förslaget innebar, att från och med juli 1956 folkpension i form av allmän ålderspension, tilläggs pension, änke pension eller hustrutillägg skulle för år räknat höjas med belopp motsvarande fyra indextillägg eller med 160 kronor för gift pensionsberättigad, vars make åtnjöte ålderspension eller tilläggs pension eller vars hustru uppburde hustrutillägg, ävensom för änkepensionsberättigad och för hustru, som uppburde hustrutillägg, samt med 200 kronor för annan pensionsberättigad. I enlighet härmed skulle alltså — bortsett från kommunalt bostadstillägg — vid nuvarande indexläge folkpensionen för en ensamstående ålderspensionär eller en ensamstående invalidpensionär med full invalidpension komma att uppgå till 2 100 kronor om året och folkpensionen för två gifta ålders- eller invalidpensionärer till sammanlagt 3 360 kronor om året. Änkepensionens och hustrutilläggets maximibelopp skulle komma att stiga till 1 680 kronor om året. Änke- och änklingsbidragen skulle höjas på samma sätt som änkepensionerna. Förhöjningen skulle utgå efter samma regler som de nuvarande indextilläggen, frånsett att någon anknytning till pensionspristalet inte skulle ske. I fråga om finansieringen av de förhöjda förmånerna föreslogs, att stat och kommun skulle bidra till förhöjningen i samma proportion som i fråga om indextilläggen. Ökningen av statens kostnader på grund av pensionsförhöjningen skulle motvägas genom en höjning av folkpensionsavgiftens uttagsprocent från 1,8 till 2,5. Denna avgiftshöjning skulle träda i kraft den 1 januari 1957; dock skulle nuvarande bestämmelser gälla i fråga om pensionsavgifter, som påförts för år 1957 och

Lag om höjning av folkpensioner m. m.

tidigare år. Vidare förordades i propositionen en fondbildning i syfte att lägga en finansiell grund för en blivande pensionsreform. En första insats till en sådan fondbildning skulle göras genom att det belopp, som under budgetåret 1956/57 beräknades inflyta genom den av 1955 års riksdag beslutade höjningen av skattesatsen för aktiebolag, ekonomiska föreningar m. fl., eller 275 milj. kr., avsattes till en för ändamålet särskilt inrättad fond i stället för att på i statsverkspropositionen föreslaget sätt tillföras budgetutjämningsfonden och inbestå på särskilt konto i riksbanken. Fonderingen skulle redovisas över ett särskilt anslag på femte huvudtiteln, benämnt Fondering för framtida pensionsändamål.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat

dels tio i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

a) de likalydande motionerna nr 512 i första kammaren av herr *Manner-skantz* och nr 678 i andra kammaren av herr *Hagård m. fl.*,

b) de likalydande motionerna nr 518 i första kammaren av herr *Birke m. fl.* och nr 700 i andra kammaren av herr *Hjalmarson m. fl.*,

c) de likalydande motionerna nr 540 i första kammaren av herrarna *Norling* och *Öhman* och nr 696 i andra kammaren av herr *Senander*,

d) de likalydande motionerna nr 541 i första kammaren av herr *Ohlon m. fl.* och nr 697 i andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.*,

e) motionen nr 698 i andra kammaren av herr *Rimmerfors* samt

f) motionen nr 699 i andra kammaren av herr *Rimmerfors*;

dels ock två före propositionens avlämnande väckta likalydande motioner, nämligen nr 344 i första kammaren av herr *Weiland* och nr 264 i andra kammaren av herr *Hamrin*.

I motionerna I: 541 och II: 697 hade hemställts

att riksdagen för sin del måtte besluta, att standardförhöjningen skulle gälla retroaktivt från den 1 januari 1956 i stället för av Kungl. Maj:t föreslagna 1 juli samma år,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t i kommande förhandlingar med de statsanställdas personalorganisationer beaktade i motionerna anförda synpunkter till undvikande av att höjning av pensionsavgifterna medförde orättvisor mot personer i offentlig tjänst,

att riksdagen med avslag på Kungl. Maj:ts förslag om fondering till framtida pensionsändamål under budgetåret 1956/57 måtte i stället besluta, att de medel, som komme att inflyta under budgetåret 1955/56 genom den förhöjda bolagsskatten m. m. och genom investeringsavgiften, måtte på tilläggsstat för detta budgetår anslås till fondering för framtida folkpensionsändamål, samt

att riksdagen till täckande av kostnaderna för den i samma motioner föreslagna retroaktiva standardförbättringen måtte »på tilläggsstat för budgetåret 1955/56 under femte huvudtiteln till Bidrag till folkpensioner m. m. anvisa ett förslagsanslag av 72 400 000 kronor».

I motionerna I: 540 och II: 696 hade hemställts, »att riksdagen måtte besluta att godkänna Kungl. Maj:ts proposition nr 107 med förslag till lag om höjning av folkpensioner m. m. med den ändringen, att de nu utgående folkpensionsavgifterna bibehålles oförändrade».

I motionerna I: 518 och II: 700 hade hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om anslag till fondering för framtida pensionsändamål.

I motionen II: 699 hade hemställts, »att riksdagen beslutar, att det belopp som enligt 18 § lagen den 26 juni 1946 om folkpensionering av kommun ur folkpensionen månatligen skall tillhan-

dahållas pensionsberättigad som är intagen på fattigvårdssamhälle tillhörig anstalt skall höjas till 40 kronor, utgörande ett minimibelopp».

Propositionen hade hänvisats, såvitt angick anslag under femte huvudtiteln, till statsutskottet samt i övrigt till behandling av lagutskott. Motionerna I: 518 och II: 700 hade hänvisats till statsutskottet. Motionerna I: 541 och II: 697 hade hänvisats, i vad de avsåge förslaget till lag om höjning av folkpensioner m. m., till behandling av lagutskott och i övrigt till statsutskottet. Övriga motioner hade hänvisats till behandling av lagutskott. I vad propositionen och motionerna hänvisats till lagutskott hade de tilldelats andra lagutskottet.

Efter överenskommelse mellan statsutskottet och andra lagutskottet hade propositionen och motionerna överlämnats till behandling av sammansatt stats- och andra lagutskott.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen, med bifall till förevarande proposition, nr 107, såvitt avsåge förslaget till lag om höjning av folkpensioner m. m., samt med avslag å motionerna I: 344 och II: 264, såvitt avsåge höjning av beloppet av allmän ålderspension utöver vad i propositionen föreslagits, och å motionerna I: 541 och II: 697, i vad avsåge retroaktiv standardhöjning av folkpensionerna från den 1 januari 1956, måtte för sin del antaga nämnda lagförslag;

B. att riksdagen med bifall till förevarande proposition, såvitt avsåge förslaget till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, och med avslag å motionerna I: 540 och II: 696 samt II: 699 måtte för sin del antaga nämnda lagförslag;

C. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 541 och II: 697, i vad avsåge anvisande på tilläggsstat för budgetåret 1955/56 under femte huvudtiteln till Bi-

Lag om höjning av folkpensioner m. m.

drag till folkpensioner m. m. av ett förslagsanslag av 72 400 000 kronor;

D. att riksdagen måtte för budgetåret 1956/57 under femte huvudtiteln anvisa

1) till Bidrag till folkpensioner m. m. ett förslagsanslag av 1 600 000 000 kronor, samt

2) till Särskilda barnbidrag till änkors och invaliders barn m. m. ett förslagsanslag av 16 400 000 kronor;

E. att riksdagen, med avslag å motionerna I: 518 och II: 700 samt I: 541 och II: 697, sistnämnda båda motioner i vad avsåge fondering för framtida folkpensionsändamål, måtte för budgetåret 1956/57 under femte huvudtiteln anvisa till Fondering för framtida pensionsändamål ett anslag av 275 000 000 kronor;

F. att motionerna I: 512 och II: 678 samt II: 698 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

G. att motionerna I: 344 och II: 264, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört och under A. hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

H. att motionerna I: 541 och II: 697, i vad avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t rörande beaktande vid kommande förhandlingar med de statsanställdas personalorganisationer av vissa synpunkter, i den mån motionerna härutinnan icke kunde anses besvarade genom vad utskottet anfört, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

I motiveringen till punkten B hade utskottet yttrat bl. a. följande:

»I motionen II: 699 yrkas, att de s. k. fickpengarna till folkpensionärer som är intagna på ålderdomshem och vissa andra anstalter skulle höjas från nuvarande 30 till 40 kronor i månaden.

I fråga om dessa belopp genomfördes så sent som vid fjolårets riksdag en betydande höjning, nämligen från 16 kronor i månaden (jämte för december ytterligare 8 kronor) till 30 kronor i månaden. Med hänsyn härtill synes det utskottet som om anledning icke nu före-

Lag om höjning av folkpensioner m. m.

ligger att ytterligare höja beloppet av fickpengarna. Motionen avstyrkes alltså.»

Reservationer hade avgivits:

Vid utskottets hemställan under A

av fröken *Elmén* samt herrar *Jacobson*, *Per*, och *Jacobsson* i Tobo, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 541 och II: 697, såvitt nu vore i fråga, samt med avslag å motionerna I: 344 och II: 264, såvitt nu vore i fråga, och med förmålan att det i förevarande proposition, nr 107, framlagda förslaget till lag om höjning av folkpensioner m. m. icke kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga nu nämnda lagförslag med den ändringen att det skulle träda i kraft den 1 januari 1956.

Vid utskottets hemställan under B

av fröken *Elmén* samt herrar *Jacobson*, *Per*, och *Jacobsson* i Tobo, vilka ansett att det stycke i utskottets motiveering, som började med orden »I motionen» och slutade med orden »avstyrkes alltså.», bort ersättas med följande uttalande:

»I motionen II: 699 yrkas att de s. k. fickpengarna till folkpensionärer som är intagna på ålderdomshem och vissa andra anstalter skulle höjas från nuvarande 30 kronor till 40 kronor i månaden. I fråga om dessa belopp vill utskottet till en början erinra om att en betydande höjning genomfördes så sent som vid fjolårets riksdag, nämligen från 16 kronor i månaden till 30 kronor i månaden. Skäligen anledning att nu ytterligare höja de i lagen fastställda minimibeloppen av fickpengarna synes därför utskottet inte föreligga. Utskottet vill emellertid framhålla, att utskottet utgår från att de kommunala huvudmännen på samma sätt som hittills med hänsyn till skiftande lokala förutsättningar beaktar behoven i de individuella fallen av högre fickpenning än de i lagen bestämda minimibeloppen. I övrigt anser utskottet att motionen

inte bör föranleda någon riksdagens åtgärd.»

Vid utskottets hemställan under C

av fröken *Elmén* samt herrar *Jacobson*, *Per*, och *Jacobsson* i Tobo, vilka under hänvisning till sin reservation vid utskottets hemställan under A ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 541 och II: 697, såvitt nu vore i fråga, måtte på tilläggsstat för budgetåret 1955/56 under femte huvudtiteln till Bidrag till folkpensioner m. m. anvisa ett förslagsanslag av 72 400 000 kronor.

Vid utskottets hemställan under E

1. av herr *Hagård*, som ansett,

a) att viss del av utskottets motiveering bort hava annan, i reservationen angivene lydelse; och

b) att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I: 518 och II: 700 samt med avslag å motionerna I: 541 och II: 697, såvitt gällde viss fondering, måtte avslå det i propositionen gjorda äskandet om anslag för budgetåret 1956/57 under femte huvudtiteln till Fondering för framtida pensionsändamål av 275 000 000 kronor;

2. av fröken *Elmén* samt herrar *Jacobson*, *Per*, och *Jacobsson* i Tobo, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med avslag å motionerna I: 518 och II: 700 och med bifall till motionerna I: 541 och II: 697, såvitt nu vore i fråga, samt med avslag å propositionen, såvitt avsåge fondering för framtida pensionsändamål, måtte å tilläggsstat för budgetåret 1955/56 under femte huvudtiteln till Fondering för framtida folkpensionsändamål anvisa de medel, som komme att inflyta under sagda budgetår genom den förhöjda bolagsskatten m. m. och genom investeringsavgiften;

3. av herr *Hansson* i Skegrie och fru *Svenson*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med avslag å motionerna I: 518 och II: 700 samt med bifall till motionerna I: 541 och II: 697,

sistnämnda båda motioner i vad de avsåge att medel skulle anslås icke till fondering för pensionsändamål utan till fondering för framtida folkpensionsändamål, måtte på det sätt bifalla propositionen, såvitt nu vore i fråga, att riksdagen för budgetåret 1956/57 under femte huvudtiteln anvisade till Fondering för framtida folkpensionsändamål ett anslag av 275 000 000 kronor.

Vid utskottets hemställan under F

av fröken *Elmén* samt herrar *Jacobson*, *Per*, *Jacobsson* i *Tobo* och *Hagård*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning av frågan om en höjning av grundpensionen och att Kungl. Maj:t ville för 1957 års riksdag framlägga de förslag, var till utredningen kunde giva anledning.

Vid utskottets hemställan under H

av fröken *Elmén* samt herrar *Jacobson*, *Per*, *Jacobsson* i *Tobo* och *Hagård*, vilka ansett att utskottet med bifall till motionerna I: 541 och II: 697, såvitt nu vore i fråga, bort hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla att Kungl. Maj:t i kommande förhandlingar med de statsanställdas personalorganisationer beaktade i motionerna anförda synpunkter till undvikande av att höjning av pensionsavgifterna medförde orättvisor mot personer i offentlig tjänst.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr *HAGÅRD* (h):

Herr talman! År 1946 ansågs det vara ett mycket djärvt steg att föreslå ålderspensionerna till 1 000 kronor för ensamstående och 1 600 kronor för äkta makar. I dag står vi inför en mer än hundraprocentig höjning av dessa belopp. Från och med den 1 juli detta år utgör samma pension 2 100 kronor för ensamstående och 3 360 för äkta makar, sedan riksdagen fattat beslut i överensstämmelse med nu föreliggande förslag.

Lag om höjning av folkpensioner m. m.

Anledningen härtill är främst den ständigt pågående försämringen av penningvärdet. Om man bortser från den standardförbättring, som även folkpensionärerna erhåller, kan man dock inte säga, att folkpensionärerna har det bättre ställt efter dagens beslut än då de nya principerna för folkpensioneringen genomfördes för 10 år sedan. Den gången var det dessutom inkomstprövningens slopande vid ålderspensioneringen, som var den stora betydelsefulla händelsen. Jag tror att vi inser detta bättre nu än tidigare.

Det förslag vi nu behandlar står i full samklang med vad som från vårt håll framlagts i anslutning till motionen i fråga om den allmänna pensionsförsäkringen. Därvid förutsattes en sådan systematisk förbättring av folkpensionen, att vi från och med den 1 januari 1965 skulle efter successiva höjningar komma fram till en folkpension om 3 250 kronor för ensamstående och 5 200 kronor för äkta makar. Det nu av Kungl. Maj:t föreslagna är ett steg i denna riktning. Jag hemställer sålunda om bifall till förslaget om beloppens storlek.

Till detta vill jag foga några speciella önskemål.

Över hela folkpensioneringen har samtliga belopp med vissa mellanrum i tid sålunda höjts. Endast i ett enda fall har avvikelser från denna regel skett. Det gäller grundbeloppet, 200 kronor, till invalider och sjukbidragsberättigade. Motioner föreligger emellertid nu om höjning, så att penningvärdeförsämringen och standardförbättringen på övriga områden av folkpensionen utjämnas till att omfatta även denna del.

I utskottet ansåg man, att detta spörsmål hade sådant sammanhang med allmänna pensionsförsäkringen, att man nu inte skulle röra vid denna detalj. En sådan uppenbar orättvisa, som jag anser här föreligga, saknar logiskt stöd och bör snarast avlägsnas. Det gäller omkring 12 000 kronor till invalider och sjukbidragsberättigade, och ett be-

Lag om höjning av folkpensioner m. m.

lopp uträknat på grundval av det som antytts i motionen skulle innebära en ökning av kostnaderna totaliter på 2,4 miljoner kronor.

Jag yrkar bifall till den reservation, som jag gemensamt med fröken Elmén m. fl. avgivit under punkten F. Yrkan- det gäller utredning härutinnan och för- slag till 1957 års riksdag.

Samma reservanter har yrkat, att reg- lerna för den samordning mellan folk- pension och tjänstepension för statens tjänstemän, som för närvarande är yt- terst otillfredsställande, måtte göras till föremål för översyn. Yrkan- den härutinnan har från vårt håll tidigare flera gånger framförts.

Till denna reservation under punkten H yrkar jag bifall.

Slutligen, herr talman, har utskottet behandlat frågan om propositionens förslag om fondering av 275 miljoner kronor, ett förslag som innebär att ru- briken på en redan förutsatt avsättning kort och gott ändras.

För det första rimmar inte denna åtgärd med den uppfattning, som vi på vårt håll velat framföra. Vi anser till- sammans med övriga borgerliga partier i utskottet, att fondering inte bör ske som Kungl. Maj:t föreslagit, nämligen för pensioneringsändamål i allmänhet. Folkpartiet och bondeförbundet har för sin del velat gå så långt som att upp- lägga en fond för framtida folkpension- eringsändamål. Detta har utskottet motsatt sig.

Med anslutning till den tankegång som angivits i motionerna I: 518 och II: 700 samt i den avgivna reservati- onen under punkten E har jag yrkat av- slag på propositionens förslag i detta avseende.

Lösningen av frågan om en allmän pensionsförsäkring bör nämligen ske över en så småningom förbättrad folk- pension med rätt till delaktighet för folkpensionärerna i en allmän standard- förbättring. På en sådan grund kan yt- terligare åtgärder sedan vidtagas för att

underlätta ett genomförande av en ovanpå folkpensionen lagd frivillig pen- sionsförsäkring. Jag yrkar alltså under punkten E bifall till min med 1. a) och b) betecknade reservation.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhand- lingar.

Herr HANSSON i Skegrie (bf):

Herr talman! Det torde vara obehöv- ligt att här orda så mycket om behovet och riktigheten av att ge åldringarna och invaliderna m. fl. en något så när rimlig försörjning på ålderdomen. Det är en sak som vi numera anser vara gans- ka självklar, och beviset för att vi hys- er den uppfattningen får man väl inte minst se i de ganska höga belopp som vi anslår för detta ändamål. Det är nog ingen annan av våra sociala välfärdsan- ordningar som omfattas av en så enig folkmening som just denna, att vi med hänsyn till våra ekonomiska resurser så långt som möjligt skall ge de människor jag nämnde en hygglig försörjning på ålderdomen eller när eljest behov därav föreligger.

Det är emellertid nödvändigt att vi ständigt följer utvecklingen av andra människors inkomstförhållanden och anpassar pensionerna därefter. Denna uppmärksamhet är inte minst nödvän- dig på grund av att folkpensionärerna inte har samma möjlighet som andra människor att själva kunna hävda sina intressen av den enkla anledningen, att deras arbetsinsats inte längre efterfrå- gas. De har inte de vapen som andra kan utnyttja.

Även om det naturligtvis är mycket tacknämligt att här i dag kunna tala om de överbud som har lämnats i vissa frågor, så tror jag att bortsett ifrån det kan man hysa en ganska stor till- fredsställelse med den förbättring av folkpensionerna som föreslås i det nu föreliggande förslaget. För vår del häl- sar vi det i varje fall med den största tillfredsställelse.

Det är endast på en punkt som vi inte har kunnat ansluta oss till förslaget, och det gäller ändamålet med avsättningen till en fond för framtida pensionsändamål. Även om varken departementschefen eller utskottet har preciserat till vad för slags pensionsändamål denna avsättning skall användas, så vill vi inte vara med om att avsätta medel till en fondbildning med den benämning som man här föreslagit. Även om man får säga att ett godkännande av propositionen och utskottets formulering naturligtvis under förhandenvarande omständigheter icke innebär något förhandsgodkännande av det utredningsförslag, som vi kallar det Åkessonska förslaget, så tycker jag i alla fall att släktskapen med denna fondavsättning är så pass påtaglig, att man har svårt att acceptera ens benämningen.

Jag har nämligen den uppfattningen att vi från bondeförbundets sida icke torde kunna medverka till en pensionsreform, som är byggd på det system som det Åkessonska utredningsförslaget innehåller. Vårt motstånd mot benämningen på den ifrågasatta fonden får därför tolkas som ett uttryck för denna vår mening. Vi har velat redan vid detta tillfälle säga ifrån beträffande vår inställning till det s. k. Åkessonska utredningsförslaget.

Jag har här endast möjlighet att säga min egen mening, men jag tror ändå att jag har så pass inhämtat uppfattningarna inom det parti jag tillhör, att jag vågar säga att man där inte torde komma att acceptera någon pensionsreform i den stilen.

Nu har ju en översyn av detta utredningsförslag satts i gång, och man får hoppas att det ursprungliga förslaget kommer att justeras i sådan riktning, att det kan bli acceptabelt.

Vår mening är den, att en framtida effektivisering av pensionsformerna för åldringar, invalider och andra bör grunda sig på den nuvarande folkpensioneringen och på det system, enligt

Lag om höjning av folkpensioner m. m.

vilket detta är uppbyggt. Vi har i en motion till årets riksdag också framfört ett sådant förslag. Det betyder, skulle jag tro, en lika effektiv pensionering i stort sett, men det innebär enligt vår mening en rättvis avvägning av bördorna för ett framtida pensionssystem.

Vid en sådan utvidgning av den nuvarande folkpensioneringen kommer kostnaderna att öka väsentligt, och för att en övergång inte skall medföra en alltför stor belastning på både de enskilda och staten menar vi, att det finns skäl för att avsätta medel även för det ändamålet i en folkpensioneringsfond. Det är med den motiveringen som vi har velat ha den benämning på fonden som vi begärt.

Vad sedan gäller medelsanvisningen är vi där på samma linje som utskottet, nämligen att medel bör tas under åren 1956 och 1957.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till den reservation, som under punkten E avgivits av mig och fru Svenson.

Herr JACOBSSON i Tobo (fp):

Herr talman! Vad beträffar den i propositionen föreslagna standardhöjningen för folkpensionärerna kan jag instämma i vad herr Hagård och herr Hansson i Skegrie nyss framhållit, vilket ju betyder, att det råder enighet i själva huvudsaken, d. v. s. om folkpensionärernas rätt att få del av framåtskridandet i samhället och att samhället är förpliktat att upprätthålla den standarden för pensionärerna.

Från folkpartiets sida kan vi också acceptera avgiftshöjningen med hänsyn till den motivering som här framförts. När det gäller tidpunkten för förbättringens ikraftträdande har vi emellertid ansett att den bör ske från 1956 års början. Vi föreslår sålunda i vår motion, att folkpensionärerna bör bli delaktiga i standardhöjningen från samma tidpunkt som den stora massan av

Lag om höjning av folkpensioner m. m.

yrkesanställda har fått räkna en förbättring av sina inkomster, d. v. s. från årsskiftet. Vi har också i en reservation till utskottets hemställan under punkt A yrkat att lagen skall träda i kraft från den 1 januari 1956. Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till reservationen av fröken Elmén m. fl. under punkt A i utskottets hemställan.

Vad beträffar den föreslagna fonderingen — i propositionen föreslås ju, att det skall uppläggas en pensionsfond av 275 miljoner och att den skall användas för framtida pensionsändamål — har vi för vår del ansett, att den bör benämnas fondering för framtida folkpensionsändamål. Därmed har man inte tagit ställning till hur pensionsfrågan kan eller bör lösas. Vi har emellertid den uppfattningen, att vilket system man än kommer fram till, måste folkpensioneringen utgöra ett slags grundtrygghet i vårt samhälle. Med hänsyn därtill måste den, vilken lösning man än väljer för pensioneringen, komma att dra högst betydande kostnader, som åtminstone i ett initialskede inte kan motsvaras av de avgifter man får in. Vi vill alltså att det rubriceras som fondering för pensionsändamål.

I fråga om finansieringen av de 275 miljonerna har vi en från propositionen avvikande mening. Vi anser att beloppet skall tas av innevarande års medel som inflyter genom den höjda bolagsskatten och investeringsavgiften, vilka medel enligt riksdagens beslut skall steriliseras. I anslutning härtill tillåter jag mig yrka bifall till reservation nr 2 av fröken Elmén m. fl. under utskottets hemställan under punkt E.

Vidare har vi från vårt håll motionerat om en förbättring av grundpensionernas belopp. Vi har inte yrkat på ett bestämt belopp utan bara tagit sikte på att med hänsyn till att nuvarande belopp fastställdes 1946 och sålunda inte i nuvarande penningvärde motsvarar vad det på sin tid var, borde man utreda frågan om en förbättring av grundpen-

sionernas belopp. En sådan utredning bör enligt vår mening kunna ske så pass snabbt, att ett förslag härom kan föreläggas nästa års riksdag.

Enligt uppgift är det numera 12 000 invalider och sjukbidragsberättigade som på grund av att de eller deras äkta makar har inkomster av sådan storleksordning att de är uteslutna från att få någon tilläggspension, har samma belopp som de fick, när reformen trädde i kraft 1948.

Jag är fullt medveten om att om man ändrar detta, måste man överväga förbättring av grundpension inte bara åt dessa 12 000, utan även åt de invalidpensionärer som har tilläggspension. Det är själva konstruktionen för tilläggspensionen som då skulle få övervägas. Vi anser emellertid att inte minst i de många gränssfall, då makens inkomst tar bort nästan alltsammans och vederbörande inte är så svåra invalider att de är berättigade till hjälplöshets-tillägg eller vårdtillägg, skulle det betyda en lättnad för dem, om man justerade upp grundpensionens belopp. Med hänsyn till detta tillåter jag mig att yrka bifall till den reservation, som är knuten till utskottets hemställan under punkt F av fröken Elmén m. fl.

Till utskottets hemställan under punkt H har vi knutit en reservation, där vi framhåller ett litet problem i fråga om samordningen mellan folkpensionerna och tjänstepensionerna, som blir aktuellt inte minst när vi accepterar högre pensionsavgifter för att täcka kostnaderna. Därför har vi vågat oss på att föreslå, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t bör anhålla om att Kungl. Maj:t vid kommande förhandlingar med de statsanställdas organisationer beaktar dessa synpunkter. Med vad jag sålunda framhållit yrkar jag, herr talman, bifall även till den sista reservationen.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! I samband med behand-

lingen av frågan om en standardförbättring av folkpensionerna har samordningen mellan folkpensionen och den statliga tjänstepensionen åter aktualiserats. Det har härvid gjorts gällande att denna samordning inte är tillfredsställande för de berörda.

Resonemanget, sådant det förs bl. a. i den i utskottsutlåtandet berörda motionen nr II: 697 av herr Ohlin m. fl., går ut på följande. Jag citerar: »Den principiella utgångspunkten vid strävandena att förbättra ålderstryggheten för grupper, som ännu ej har denna sak tillfredsställande ordnad, bör enligt vår mening vara, att försämring inte åstadkommes för någon grupp. I den mån vederbörande inte får del av höjningen av folkpensionen men ändå måste betala ökade avgifter försämrans hans läge. Det synes oss naturligt, att en sådan försämring för vissa grupper undvikas.» Detta är onekligen bestickande, och i princip är det inte svårt att hålla med motionärerna. Men så enkelt är det inte i det nu aktuella fallet.

Till en början vill jag sålunda konstatera, att enligt gällande statliga pensionssystem folkpensionen utan någon som helst reduktion tillfaller pensionären. Mot bakgrunden av vad som anförts i den åberopade motionen kan det därför i och för sig inte vara något att erinra mot att folkpensionsavgifterna erläggs till fullo. Vad åsyftar då motionärerna? Jo, de åsyftar det förhållandet att enligt en med personalorganisationerna träffad överenskommelse, som numera godkänts av riksdagen, det rörliga tillägget å utgående tjänstepensioner skall reduceras i samband med att nya standardtillägg på folkpensionerna medges och att denna reduktion bestämts att ungefär motsvara standardförbättringen för gift folkpensionär, vars make åtnjuter folkpension.

Jag inser att denna anordning av många kan fattas så, att det skulle föreligga ett direkt samband mellan statlig tjänstepension och folkpension av

Lag om höjning av folkpensioner m. m.

den innebörden, att då folkpensionen höjs tjänstepensionen automatiskt skall sänkas i motsvarande mån. Detta överensstämmer emellertid inte med verkliga förhållandet. Något sådant samband förekommer nämligen inte. Varför reduceras då det rörliga tillägget på tjänstepensionen? För att förklara detta måste jag något uppehålla mig vid den tekniska samordning, som gäller i fråga om tjänstepension och folkpension. För fullständighetens skull vill jag in-skjuta, att det härutöver förekommer en s. k. reell samordning mellan de båda pensionsformerna. Från denna kan dock bortses i detta sammanhang.

Den tekniska samordningen innebär, att tjänstepensionären från det tjänstepensionen börjar utgå erhåller en efter försäkringsmatematiska grunder beräknad förhöjning av pensionsunderlaget, som motsvarar värdet av en folkpension från 67 års ålder av cirka 800 kronor, d. v. s. det pensionsbelopp, som 1947 — då det nuvarande pensionssystemet konstruerades — beräknades utgå till gift folkpensionär, vars make åtnjöt folkpension. Från och med 67 års ålder skall i konsekvens härmed ske en minskning av tjänstepensionsunderlaget med 800 kronor, eller — för erhållande av med tolv jämnt delbart tal — 792 kronor. Det hela var alltså i princip tänkt som en omfördelning av de totala pensionsförmånerna, en förskottering av folkpension så, att pensionären skulle under hela pensionstiden åtnjuta samma pensionsförmåner. Jag vill betona, att den tekniska samordningen inte innebär någon reducering vare sig av folkpensionen eller tjänstepensionen samt att den tillkommit i samförstånd med personalorganisationerna.

Den tekniska samordningen utformades emellertid på ett sätt, vars lämplighet man i efterhand kan ifrågasätta. Hela konstruktionen bygger nämligen på ett belopp för rörligt tillägg — såväl före som efter 67 års ålder — motsvarande sex procent av pensionsunder-

Lag om höjning av folkpensioner m. m.

laget före 67 års ålder, alltså det högre pensionsunderlaget. Endast vid detta läge slår avdraget på 792 kronor efter 67 års ålder korrekt. Vid lägre rörligt tillägg än sex procent förlorar pensionären, vid högre tilläggsprocent vinner han. Enligt årets löneuppgörelse utgår rörligt tillägg med 71 procent. Detta innebär att den statliga tjänstepensionären på grund av pensionssystemets konstruktion skulle vinna ej mindre än 485 kronor för år om ingen reduktion vidtogs. År 1953, då den senaste folkpensionshöjningen genomfördes, utgick rörligt tillägg å pensionerna med 53 procent, motsvarande ett felslag om 350 kronor per år. Man fann det vid sådant förhållande icke rimligt att härutöver låta standardförbättringen på folkpensionen slå igenom. Överenskommelse träffades därför med personalorganisationerna om en reduktion av det rörliga tillägget med cirka 280 kronor per år, motsvarande vad som skulle utgå i standardtillägg till gift folkpensionär, vars make åtnjöt folkpension. Vad som hänt i år är att man även denna gång träffat överenskommelse om en motsvarande reduktion av det rörliga tillägget. Jag vill påpeka att 1953 och 1956 års reduktioner sammanlagt uppgår till cirka 280 plus 160 lika med 440 kronor, d. v. s. ett belopp som väl håller sig inom felslagsbeloppet på 485 kronor.

Jag vill framhålla, att varken vi i civildepartementet eller personalorganisationerna är tillfreds med allt som rör samordningen av folkpension och tjänstepension. Då vi emellertid samtidigt är överens om att något nytt system inte bör konstrueras i avvaktan på resultatet av pågående pensionsutredningar, så har vi gått fram den här vägen som ett provisorium.

Med detta, herr talman, anser jag mig ha visat att någon orättvisa inte har begåtts mot de statliga tjänstepensionärerna, även om de inte får någon direkt känning av de nya indextilläggen. Snarare är det väl så, att statsmakterna vi-

sat stor omtanke om pensionärerna genom att inte verka för en neutralisering av felslaget annat än i samband med standardhöjningar av folkpensionerna och att då inte yrka på större nedsättning, än som håller sig inom ramen för standardförbättringen.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Jag vill först säga några ord med anledning av civilministerns anförande nyss, i vilket han försvarade den nuvarande samordningen mellan statstjänstemännens pensioner och folkpensionerna. Jag skall emellertid inte nu ingå på själva sakfrågan — som har väckt mycket starkt missnöje bland tjänstemännen — eftersom jag gissar att vi får anledning återkomma till den vid annat tillfälle. Så mycket vill jag dock säga, att jag tycker det är nära nog groteskt att klämma åt statstjänstemännen på sätt som här sker, bara därför att staten har möjlighet att göra det, medan man däremot inte kan göra något åt det faktum att andra medborgare vid 67 års ålder kan ha inkomster på 20 000 till 60 000 kronor och ännu mera, utan att detta inverkar det minsta på vederbörandes folkpension. Det är alldeles uppenbart att det måste alstra missnöje att staten begagnar sig av sina möjligheter att på detta sätt klämma åt de egna tjänstemännen. Att det sedan har träffats en uppgörelse efter uppgjorda linjer med personalorganisationerna är en sak för sig — och värdet av denna och liknande uppgörelser kan man för övrigt diskutera.

Nu är det emellertid propositionen om standardförbättringen åt folkpensionärerna vi skall behandla. Naturligtvis måste man med tillfredsställelse notera varje förbättring av folkpensionärernas läge, även om den inte fyller de anspråk man med tanke på samhällets resurser har rätt att ställa. Den kommunistiska riksdagsgruppen ser i det förslag som nu behandlas en ny framgång

till de tidigare för gruppens årlånga kamp för folkpensionärernas intressen.

Men det är ännu lång väg kvar till målet, nämligen trygghet på ålderns dagar. Föredragande departementschefen förklarar själv att »den nuvarande folkpensionen, om inte vid sidan av densamma finns andra inkomster, endast medger en blygsam levnadsnivå». Det är det minsta man kan säga. De höjningar som nu föreslås under benämningen standardförbättring betyder givetvis en hel del. Men de gör därför inte talet om »blygsam levnadsnivå» obefogat. Alltjämt kvarstår det faktum, att de folkpensionärer som huvudsakligast är hänvisade till folkpensionen för sin utkomst ofta lever under existensminimum.

Det bör även fastslås, att någon standardförbättring knappast inträder genom vad som nu föreslås. Går man tillbaka till den senaste höjningen, som inträffade för cirka tre år sedan, och använder den som jämförelse, så kan man inte gärna acceptera talet om standardförbättring. Vad som nu föreslås är förhöjningar med i princip 10 procent på grundbeloppen. Ser man emellertid till de prisstegringar som inträffat under tiden och tar i betraktande att indexregleringen av folkpensionerna är synnerligen oförmånlig till sina verkningar, så finns det faktiskt inte mycket underlag för talet om standardförbättring.

Det allmänna index, som ju ligger till grund för indexreglerna för folkpensionerna, ger ingen riktig bild av prisstegringarnas tryck på folkpensionärshushållen. Medan generalindex steg med 8 enheter under förra året, så steg posten livsmedel med 15 enheter, bränsle och lyse med 17 enheter och bostadskostnaderna med 14 enheter.

Dessa utgiftsposter spelar som bekant den största rollen i en folkpensionärs hushållsbudget. De utgör cirka 85 å 90 procent av alla utgifter i ett pensionärshushåll. Den faktiska standardförsäm-

Lag om höjning av folkpensioner m. m.

ringen är följaktligen avsevärt mycket större än vad generalindex utvisar. Om man tar hänsyn till denna omständighet och eftersläpningen genom folkpensionärsindex' trögrörlighet, så är det svårt att förstå talet om standardförbättring.

För vår del skulle vi hellre vilja tala om kompensation för en sedan den senaste höjningen inträffad standardförsämring. I pengar utgör emellertid höjningen 320 kronor för två makar och 200 kronor för ensamstående. Denna höjning är självfallet mycket välkommen för folkpensionärerna, men den utgör knappast någon stadigvarande förbättring. Trycket över folkpensionärshushållen finns kvar. För vår del har vi vid detta tillfälle dock inte ställt något förslag om ytterligare förbättring. Vi utgår nämligen ifrån att den allmänna pensionsförsäkringen måste få en mycket snabb lösning och att folkpensionärerna skall jämföras med övriga pensionärer, vilket skulle medföra en påtaglig och som jag förmodar stadigvarande förbättring av deras läge.

Skulle emellertid lösningen av frågan om den allmänna pensionsförsäkringen fördröjas kommer vi att, liksom vi gjorde vid höstriktsdagen genom vår interpellation i frågan, söka få fram behövliga förbättringar i folkpensionärernas läge.

Vid utskottsutlåtandet är fogad en reservation som i sin tur grundar sig på en motion, vari påyrkas att propositionen skall ges retroaktiv verkan från den 1 januari i år. Vi kommer att stödja denna reservation.

Däremot har vi i en motion vänt oss mot den höjning av pensionsavgifterna som nu föreslås. Vid tidigare tillfällen har vi deklarerat att vi i princip är emot att folkpensioneringen skall finansieras genom särskilda avgifter. Vi har ansett att finansieringen bör ske skattevägen. Det förslag som nu föreligger i detta avseende är förkastligt av flera skäl.

Lag om höjning av folkpensioner m. m.

För det första skall enligt propositionen hela det belopp som åtgår för pensionsförhöjningen tas ut genom höjda avgifter. Detta innebär ett frångående av de principer som fastslogs vid pensionsförhöjningen år 1953. Om dessa principer hade tillämpats nu skulle avgiftsförhöjningen ha stannat vid 2,1 procent. Nu föreslås en uttagningsprocent av 2,5, vilket betyder att det skall tas ut 100 miljoner kronor mera än enligt en avgift på 2,1 procent.

För det andra kvarstår allti jämt maximeringen av avgifterna, vilket medför att höjningen blir lika stor för en inkomsttagare med 10 000 kronor i taxerad inkomst som för en inkomsttagare med 100 000 kronors inkomst. Båda får en höjning på 70, respektive 140 kronor.

För det tredje betyder den föreslagna avgiftshöjningen, att den till år 1957 beslutade skattesänkningen helt eller till stor del kommer att slukas av avgiftsförhöjningen för många av de lägre inkomsttagarna. För att ytterligare belysa orättvisan i avgiftshöjningen vill jag framhålla, att den som har en årsinkomst av 10 000 kronor får en skattesänkning nästa år på 109 kronor, medan avgiftshöjningen för honom och hans hustru blir 125 å 130 kronor — således en klar försämring trots skattesänkningen. Men 100 000-kronorsmannen får en skattesänkning på 1 099 kronor, medan höjningen av folkpensionsavgiften stannar vid 140 kronor. I förra fallet blir det en förlust av cirka 20 kronor, medan i det senare fallet en ren vinst på 959 kronor uppstår!

Det är enligt vår mening upprörande, att man först reklamerar med en skattesänkning och söker påvisa dess fördelar för de lägre inkomsttagarna för att därefter genom ett annat slag av beskattning ta igen skattesänkningen och mer till. Vi har därför i en motion yrkat avslag på avgiftsförhöjningen och hävdar, att avgifterna bör utgå oförändrade. Jag yrkar också bifall till motionen i denna kammare nr 696.

Jag vill även meddela, att jag kommer att begära votering på denna punkt. Jag anser nämligen att det bör vara av intresse för det stora flertalet kammarledamöter att få se hur de partier ställer sig i denna fråga, som alltid är framme och utmålar sig själva som skattesänkingspartierna framför alla andra. Jag syftar främst på folkpartiet men också på högern, vilka i sin press hävdar, att det finns inkomsttagare som kommer att göra en förlust genom att avgiftshöjningen på folkpensionsavgifterna blir högre än skattesänkningen.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Herr Senander säger att den samordning som förekommer mellan tjänstepension och folkpension har väckt ett mycket starkt missnöje, och om denna samordning beskrives på det sätt som herr Senander gjorde i dag förstår jag att det finns ett naturligt underlag för detta missnöje.

Herr Senander skildrade saken så, att man försöker klämma åt statstjänstemännen, under det att de som hade 50 000 å 60 000 kronor i inkomst fick sitt ograverat. Det torde ändå inte vara obekant för herr Senander att statstjänstemännen får sin pension i förskott i samband med tjänstepensionen. Det torde inte heller vara obekant för herr Senander att det föreligger en försäkringsteknisk utredning bakom denna samordning och att detta betraktades som en favör när den genomfördes, framför allt för de grupper som herr Senander oftast gör anspråk på att vara talesman för.

Herr SENANDER (k) kort genmäle:

Allt det där känner jag mycket väl till, och jag vet också under vilka förhållanden denna samordning har tillkommit. Men det ändrar inte på det fak-

tum att man här pressat fram en upp-
görrelse, som särskilt riktar sig mot
statstjänstemännen därför att de är
statstjänstemän och man kan komma åt
dem, medan det beträffande stora in-
komsttagare i 67-årsåldern inte alls
finns någon möjlighet att göra någon
reducering.

Fru JOHANSSON i Norrköping (s):

Herr talman! Det är väl alltid med
den allra största tillfredsställelse som
man går att besluta i en sådan här frå-
ga, som innebär att en stor del av be-
folkningen, nämligen folkpensionärer-
na, får en förbättrad ekonomi. Beträf-
fande folkpensioneringen har vi tidi-
gare infört en indexbestämmelse som
inneburit, att folkpensionärerna garde-
ras mot penningvärdeförsämring, men
någon verklig standardförbättring har
de hittills inte fått. Därför hälsar man
nu med tillfredsställelse detta förslag,
som ger folkpensionärerna en större
standardförbättring. Trots att både herr
Hagård och herr Senander gjorde gäl-
lande att denna standardförbättring på
det hela taget inte skulle betyda något,
tror jag ändå att pensionärerna själva
är övertygade om att den medför en
stor förbättring av deras förhållanden.

Utskottet har varit fullständigt enigt
när det gällt standardförbättringen,
men på skilda punkter, där motioner
har väckts, har utskottet inte kunnat
ena sig; i dessa fall har det emellertid
gällt frågor av mindre betydelse.

Herr Hagård har reserverat sig för
en höjning av grundpensionen till inva-
liderna. En sådan kan naturligtvis i och
för sig vara önskvärd, men jag tror att
den inte har så stor betydelse, ty de
12 000 pensionärer, som det här skulle
gälla, har endast grundpension därför
att deras inkomst bredvid är så stor
att de inte kan få tilläggs pension.

Det har också väckts en motion om
höjning av fickpengarna till pensionä-
rer på ålderdomshem. Denna har ut-

Lag om höjning av folkpensioner m. m.

skottet inte kunnat biträda, därför att
vi så sent som i fjol höjde fickpengarna
från 16 kronor till 30 kronor i måna-
den. Utskottsmajoriteten tycker att den
höjningen än så länge får anses vara
tillräcklig.

Herr talman! Jag skall inte gå in på
sådana detaljer som det ökade uttaget
på 2 $\frac{1}{2}$ procent, ty jag vet, att en efter-
följande talare kommer att beröra den
saken. Jag vill bara på utskottets väg-
nar anhålla om bifall till sammansatta
stats- och andra lagutskottets utlåtande.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s):

Herr talman! Jag förstår att talman-
nen var otålig och menade att jag, så
ung som jag är, inte skulle ta kamma-
rens tid i anspråk med att tala om ål-
derspensioneringen. Men jag skall i hu-
vudsak uppehålla mig vid förtidspen-
sionen, om jag med detta kan tillfreds-
ställa herr talmannen.

Jag har haft tillfälle att, visserligen
mest på det lokala planet, följa folk-
pensioneringens utveckling de senaste
tio åren. När folkpensioneringsreformen
förverkligades år 1948, såg vi ju klart,
hur det bedrövliga tillståndet för folk-
pensionärerna förbättrades. Det kunde
vara lockande att som bakgrund till
dagens diskussion måla upp den histo-
riska utvecklingen för folkpensione-
ringen, men även om vi lever i ett fritt
land, får man ju inte, med hänsyn till
den mångfald ärenden som återstår att
behandla, fresta tålmodet hur mycket
som helst. Låt mig emellertid säga, att
tiden före 1930-talet var den tid, då
retroaktiviteten ännu inte var uppfun-
nen på folkpensioneringens område.

Utvecklingen på detta område har
inte stått stilla. Målet har ju varit en
hygglig ålderdomsförsörjning. Detta har
stått högt upp på önskelistan, och de
senaste årens förslag visar, att rege-
ringen menat allvar när det gällt att ge
åldringarna en tillfredsställande för-
sörjning. Folkpensioneringen är också

Lag om höjning av folkpensioner m. m.

tungviktaren i socialhuvudtiteln och uppgår till ett belopp av 1 miljard 600 miljoner kronor. 1953 års beslut innebar — det var vi väl alla överens om — framtida löften, och det är glädjande att vi i dag kan omsätta den växeln med ett belopp, som faktiskt tillfredsställer innehavarna av papperet, d. v. s. folkpensionärerna. Även denna kammare har ju varit fullt enig om att beloppen är tillfredsställande, eftersom vi inte har fått en enda motion om höjda pensioner. Till och med herr Senander var överens med socialministern i fråga om beloppens storlek, eftersom han på denna punkt inte har avlevererat någon motion.

Vi såg i tidningarna hur representanter för folkpensionärernas organisation i höstas uppvaktade regeringen med önskemål om att det skulle beredas utrymme i stafförslaget för höjda folkpensioner. Vi vet väl alla, att budgetåret börjar den 1 juli, och vi väntade, att pensionerna skulle höjas vid ingången av det budgetår, som stafförslaget avsåg. Folkpensionen har höjts med mer än 100 procent sedan år 1948. Att påstå, att det inte skett någon standardhöjning i det fallet är väl ändå direkt att ljuga. För övrigt har inte bara beloppen höjts, utan även bestämmelserna beträffande inkomstprövningen har förbättrats.

Herr talman! Jag begärde egentligen ordet för att beröra den höjning av grundpensionen på 200 kronor till invalidpensionärer, som herr Hagård m. fl. önskar. Nu vet herr Hagård bättre än någon annan i denna kammare vad grundpensionen är och varför den tillkommit. Den var som bekant försäkringsmässigt motiverad. Det fanns personer, som enligt den gamla lagstiftningen hade erlagt avgifter och alltså hade att fordra pension. För att komma ifrån en individuell bokföring åstadkom man denna knepiga lösning med grundbelopp på 200 kronor i 1946 års folkpensioneringslag.

Som fru Johansson i Norrköping anförde, är invalidpensionen inkomstprövad. Detta innebär att den vid en viss inkomst börjar minskas för att till slut helt indragas. Nu har inkomstprövningen förändrats i gynnsam riktning, till fördel även för invalidpensionärerna. Ingen människa skall ju leva på grundpensionen. De 12 000 förtidspensionärer, som omnämnts i motionen, har så hög inkomst vid sidan av pensionen, att de kan leva på den.

Sedan bör man i detta sammanhang komma ihåg att vi också har hjälplösetstillägg och vårdtillägg. Jag är mycket snabb att understryka, att dessa tillägg är restriktivt utformade och att det vore önskvärt, om denna restriktivitet kunde minskas. Så mycket är dock säkert, att invalidpensionerna höjts i samma utsträckning som ålderspensionerna. De inkomstlägen, vid vilka enbart grundpensionen utgår, är sålunda i dag mycket högre än år 1948.

Herr talman! Jag skall nöja mig, eftersom jag bara tänkt ta upp denna punkt, med att uttala det önskemålet, att man om möjligt ger vårdtillägget med större generositet. Jag tror, att det vore mest värdefullt för den berörda gruppen. Jag yrkar bifall till samtliga punkter i utskottets utlåtande.

Herr SENANDER (k) kort genmäle:

Herr talman! Att jag inte har väckt någon motion har jag motiverat i mitt anförande, men jag vill tillägga, att detta förhållande inte betyder, att jag finner vad som nu föreslås tillfredsställande. Det är väl ingen, som vill påstå, när exempelvis föredragande departementschefen säger, att de tidigare pensionsbeloppen endast gav en blygsam levnadsstandard, att vad som nu föreslås kan anses vara av den omfattningen, att man kommer upp till en tillfredsställande standard.

Dessutom framhöll jag i mitt anförande, att vi med hänsyn till att genom-

förändret av en allmän pensionsförsäkring förestår — vilket måste återverka också på folkpensionerna på ett eller annat sätt — inte har motionerat. Sedan vidhåller jag vad jag sagt, att det i jämförelse med den senaste höjningen inte sker någon avsevärd standardförbättring genom vad som nu föreslås. Det kan man se i den officiella levnads-kostnadsstatistiken och vidare lätt konstatera, om man tar hänsyn till vilka poster, som har den största betydelsen i en folkpensionärs budget.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Anledningen till att jag begärt ordet är att jag vill rätta till ett missförstånd, som socialministern gjort sig skyldig till i sitt 1 maj-tal i Malmö. Han förklarade där i polemik mot mig att folkpartiets begäran, att höjningen av folkpensionerna skulle utgå retroaktivt från nyåret, måste betecknas som ett överbud, ty han hade inte hört något från folkpartiet under hösten, som gav täckning för ett sådant önskemål.

Jag förstår, att statsrådet har undgått att lägga märke till vad folkpartiets riksdagsgrupp har uttalat på denna punkt. När riksräkenskapsverkets nya inkomstberäkningar för innevarande budgetår och preliminära beräkningar för nästa budgetår kom, gjorde folkpartiets riksdagsgrupp det för åtminstone denna grupp mycket ovanliga att i ett offentligt yttrande framhålla, att tiden nu var inne för en höjning av folkpensionerna i enlighet med vad riksdagen uttalat om att dessa skulle få följa med i den standardhöjning, som vi alla får del av. Att sedan socialministern vill kalla detta för ett överbud må vara hänt, men det går inte att göra gällande, att vi inte redan under hösten har rest frågan. Uttalandet har också sedan ganska flitigt kommenterats i den socialdemokratiska pressen, och därför fann jag anledning att här påtala saken.

Det är väl, herr talman, ett ganska

Lag om höjning av folkpensioner m. m.

rimligt krav att det skall ske en retroaktiv höjning från 1 januari av folkpensionerna, när löntagarna i allmänhet fått sina förmåner höjda från nyåret, medan folkpensionärerna inte sedan 1953 blivit delaktiga av standardstegringen. När riksräkenskapsverkets beräkningar kom i december ansåg vi det inom folkpartiet möjligt och rimligt att rätta till eftersläpningen för folkpensionärernas del. Den utgift, som en retroaktiv höjning skulle medföra, är mycket väl förenlig med de förslag som vi framlagt här i riksdagen.

Jag har närmast velat göra detta påpekande i anledning av socialministerns uttalande. I övrigt yrkar jag bifall till de reservationer som anförts av fröken Elmén m. fl.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Senander får nog inte någon att tro på det påståendet, att det inte skett någon standardförbättring för folkpensionärerna. Jag skall inte repetera vad som i det avseendet hänt sedan 1948, även om det skulle vara frestande att göra så. Men glöm inte bort, herr Senander, det kommunala bostadstillägg som har tillkommit och den förändring av bestämmelserna för inkomstprövningen som har skett. Vidare har ju folkpensionärerna 1953 fått en höjning av både dyrtidstillägg och standardtillägg, och det kommer även nu att ske en sådan höjning.

Jag anser inte alls att vi nu nått målet i fråga om folkpensionerna, och det är väl ingen annan från vårt håll som gör det. Som bevis därför vill jag erinra om det frenetiska arbete som pågår för att få till stånd en tillfredsställande obligatorisk pensionsförsäkring.

Herr SENANDER (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan inte förstå, varför herr Bengtsson i Varberg, när han här polemiserar mot mig, skall lägga andra ord i min mun än jag har använt.

Lag om höjning av folkpensioner m. m.

Jag har aldrig påstått att det inte under årens lopp skett någon standardförbättring för folkpensionärerna. Jag är tvärtom den förste att erkänna att det efter kriget åstadkommits en mycket betydande sådan standardförbättring, inte minst genom den stora pensionsreform som beslutades 1946.

Vad jag har påstått är att det som nu föreslås i fråga om folkpensionerna icke innebär en standardförbättring med hänsyn till den eftersläpning som folkpensionärerna fått vidkännas, när det gäller tilläggen o. s. v. Det är mot detta påstående som herr Bengtsson bör polemisera och inte emot någonting annat som jag inte har sagt.

Herr BENGTTSSON i Varberg (s) kort genmäle:

Herr talman! När herr Senander nu har den uppfattningen är det väl underligt att han inte orkat komma med en motion om höjda folkpensioner.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ERICSSON:

Herr talman! Jag förstärker herr Dahléns behov av att tala om att jag missat mig beträffande folkpartiets ställningstagande till en höjning av folkpensionerna. När jag gjorde det uttalande som herr Dahlén berörde, byggde jag givetvis detta på det material som finns i riksdagstrycket. Därav framgår visserligen att en representant för folkpartiet vid ett tillfälle sagt, att hans grupp ville vara med om en höjning av folkpensionerna, men i övrigt finns det inte någonting som anger folkpartiets ståndpunkt. Man åberopar nu ett uttalande som gjorts av partiets riksdagsgrupp. Ja, det kan man visst göra, men sådana uttalanden anses ju inte lika bindande som direkta förslag i riksdagen.

Vad vi nu diskuterar är, herr Dahlén, huruvida förhöjningen av folkpensionerna skall utgå från den första januari eller den första juli. Som ett motiv

för att de skall utgå från den 1 januari anför herr Dahlén att folkpensionärerna inte fått samma standardförbättring som andra medborgare. Givetvis skall 1953 års beslut tolkas på det sättet, att folkpensionerna skall anpassas efter de förbättringar som undan för undan inträder för den aktiva befolkningen, men för att en standardförbättring skall kunna konstateras måste man göra jämförelser mellan förhållandena under vissa tidsperioder. Om en arbetargrupp får en löneförhöjning vid årets början, kan man inte säga att detta innebär en så och så stor reallönestegring för denna grupp under året, utan man får vänta till årets slut, innan man kan konstatera att förbättringen blivit så och så stor. När det nu gäller folkpensionärerna har man tagit tiden från 1952 års slut fram till 1955 års slut och konstaterat, att på dessa tre år har folk i allmänhet fått så mycket bättre materiella villkor — trots alla omdömen, som fällt om regeringens politik, förhåller det sig glädjande nog så — att folkpensionärerna också är berättigade till en höjning av sina pensioner.

Genom de åtgärder, som vidtagits, har vi fått värdebeständiga folkpensioner. Herr Senander har en avvikande mening därvidlag; han anser att indexberäkningarna inte utgör någon tillfredsställande grund att bygga på. Men den allmänna uppfattningen är nog att man numera kan följa prisförändringarna. Det är emellertid inte detta som vi nu skall diskutera, utan frågan om när en höjning av folkpensionerna skall träda i kraft. Folkpartiet har i sin motion föreslagit att man skall ta 72 miljoner kronor från statskassan och dela ut till folkpensionärerna, så att dessa får en höjning av folkpensionen från den 1 januari. Det är ett ganska märkligt förslag med tanke på att det, såsom jag här erinrat om, inte kan vara fråga om en standardförbättring från en viss tidpunkt, utan bara under en viss period. År 1953 förflöt det fyra

månader mellan den tidpunkt då riksdagen fick Kungl. Maj:ts proposition och då de höjda folkpensionerna började utbetalas. Det är samma tidsskillnad i år. Propositionen kom i mars, och de höjda folkpensionerna kommer att utbetalas den 1 juli. Det finns alltså inga andra skäl än att vi har ett budgetöverskott och man säger: Låt oss dela ut en del av detta! Detta är alltså den metod som finansministern varnade för. Det är julgransplundringen, som man vill acceptera. Men, herr Dahlen, är det inte så, att vi betraktar folkpensionen som en iakttagen förmån, som en rättighet våra gamla bör få därför att de har gjort en produktiv insats? Om man betraktar pensionerna på det sättet, bör det gälla vissa regler och man bör då inte komma med presenter dessemellan.

Hur har för övrigt folkpartiet tänkt sig, att man skall tillämpa den retroaktiva utbetalningen? Skall man betala ut till före detta folkpensionärer? Jag utgår från att kammaren uppfattar vad jag menar. Det är ett tekniskt problem. Man kan naturligtvis återremittera förslaget till utskottet och få beslut i annan ordning, men det kan inte bli tal om att förbättra standarden på det sättet. Detta är naturligtvis en sida av saken som vederbörande inte tänkt på, men jag tycker det kan vara skäl att påpeka denna lapsus.

När jag tog mig friheten att säga att folkpartiet bjudit över, baserade jag mig alltså på den uppfattning jag hade fått, att folkpartiet som parti inte hade gjort några ansträngningar för att pensionerna skulle träda i kraft redan den 1 januari. Det kom ingen framställning om detta. När regeringen kom med sitt förslag, kom folkpartiet med ett bud, som gick något längre. Folkpartiet ville ge denna present. Vi betraktar från vår sida det rimligt att folkpensionärerna får sina pensioner som en rättighet enligt de principer som är fastslagna vid 1953 års riksdag, och jag tror att det är bäst att kammaren följer de redan fastslagna principerna.

Lag om höjning av folkpensioner m. m.

Herr DAHLEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag konstaterar med tillfredsställelse, att socialministern tydligen inte hade reda på det uttalande, som folkpartiets riksdagsgrupp hade gjort, och att det alltså berodde på detta, att han enligt TT-referatet polemiserat mot folkpartiet och inte så litet mot mig den 1 maj.

Socialministern säger något, som kanske inte är så bra ur hans synpunkt. Ett uttalande av riksdagsgruppen kan inte, säger han, vara bindande på samma sätt som ett förslag i riksdagen. Menar verkligen statsrådet, att om en riksdagsgrupp gör det åtminstone för vår riksdagsgrupp ovanliga att offentligt uttala något sådant som detta, att vi anser tiden vara inne för att folkpensionärerna skall få sin del av standardhöjningen, så är detta någonting man kan springa ifrån? Vad är det för skillnad om statsrådet står och talar om sin uppfattning, det må sen vara i Skinnskatteberg eller Penningby, eller om en riksdagsgrupp offentligt förklarar, att den vill ha ett förslag i en viss riktning. Jag tror att det blir lika bindande i bägge fallen.

Socialministern har uttryckt saken så, att folkpartiet nu vill ha 75 miljoner kronor från statskassan och dela ut dem. Vem är det som inte delar ut? Enda innehållet i socialministerns uttryck måste vara, att han har en annan värdering då det gäller att dela ut folkpensionshöjningar mellan den 1 januari och den sista juni än då det sker efter den 1 juli.

Sedan säger socialministern, att det kan vara ett besvärligt problem att dela ut folkpensioner retroaktivt, men jag tror inte att de som nu lever skulle uppfatta det som någon stor orättvisa eller oförmånlig behandling för egen del, om de som tyvärr har dött under tiden inte själva får den högre pensionen. Vi får väl försöka att hålla de tekniska svårigheterna inom rimliga gränser. Med de nya maskiner som har kommit till stånd för utbetalningen av

Lag om höjning av folkpensioner m. m.

pensionerna, kan det väl inte vara något tekniskt problem. En återremiss till utskottet behövs säkerligen inte för den sakens skull.

Herr SENANDER (k) kort genmäle:

Herr talman! Socialministern förklarade att de nya indexreglerna för folkpensionerna är ett skydd mot penningvärdeförsämringen, och detta stämmer, särskilt från och med i år, då vi har de nya indexreglerna. Dessförinnan förekom en mycket stor eftersläpning. Det är denna jag har talat om. Jag vill bara erinra om att förra året kunde indexstiga med 6 procent innan folkpensionärerna fick någon kompensation. Det var rena förlusten alltså för dem under förra året. Jag menar att något liknande har inträffat sedan den senaste pensionsförhöjningen. Om man anställer jämförelse mellan deras nivå vid det tillfället, är de nu föreslagna pensionerna inte någon större standardförbättring.

Till herr Bengtsson i Varberg kan jag säga, att nog kunde vi ha väckt en motion i denna fråga, men det är inte någon som har påstått, att inte vad som nu föreslås är en förbättring. Mitt resonemang utgår ifrån huruvida det är en standardförbättring i jämförelse med nivån vid det tillfälle då vi förra gången beslöt att höja pensionerna. Om en ogift pensionär får 200 kronor mera och två gifta 320 kronor mera, är det klart att detta är en förbättring av deras läge. Vad vi har sagt är, att det inte är en standardförbättring i förhållande till standarden förra gången vi fattade beslut om en höjning.

Vi har inte motionerat bland annat av den anledningen, att då vi interpellade socialministern i höstas gjorde han en utfästelse att höja folkpensionerna. Även om vi inte är tillfredsställda med höjningen av folkpensionernas grundbelopp, anser vi att detta är ett resultat att notera. Detta tillsammans med en del andra omständigheter gjor-

de, att vi inte ansåg det lämpligt att motionera.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ERICSSON:

Herr talman! När jag vill beteckna folkpartiets bud som ett överbud, så grundar jag den uppfattningen på det förhållandet, att jag hade en överläggning med herr Dahlén i en interpellationsdebatt här i höstas. Sedan blev det en debatt med herr Senander. Då deklarerades det från folkpartiets sida, att man var beredd att höja folkpensionen. Det var vad som förekom här i riksdagen. Sedan är det alltid en omdömessak om man anser, att man hade bort komma fram med propositionen så snabbt, att man hade kunnat höja den 1 mars. Detta gick nu inte. Då tar man första lämpliga tidpunkt därefter.

När det sedan kommer ett förslag om att ge litet mera, så är det naturligtvis en kostnadsfråga. Den tekniska detaljen, som jag nämnde, visar bara hur felaktigt det i och för sig är att ge retroaktiva höjningar när det gäller folkpensionerna.

Beträffande kostnadsfrågan vill jag framhålla, att statskassan nu får betala ett halvt års kostnader för de förbättrade folkpensionerna. Först nästa år räcker avgifterna till att betala det hela. Eftersom folkpartiet nu har den uppfattningen, att man kan disponera budgetöverskottet för detta, så tillät jag mig att säga, att man inte kan ta vilka pengar som helst och dela ut, som herr Dahlén sade. Det måste ske en avvägning beträffande vad vi kan ge i uthålliga pensioner. Om man anser att folkpensionärerna har rätt till en andel i den standardförbättring, som nationen kan åstadkomma, så är därmed fastslaget, att det inte är några nådegåvor man vill ge utan en rättighet som man vill tillerkänna dessa medborgare. Då trodde jag, att man skulle kunna nå enighet om att man skulle undvika sådana extra bud. Jag tog mig därför fri-

heten att säga — herr Dahln får vara missbelåten eller inte — att denna gång är alla ense, till och med herr Senanders parti, och det är bara folkpartiet som givit ett bud däröver. Jag tycker nog att detta är en riktig karakteristik. Om herr Dahln har behov av att slå fast att jag är dåligt informerad, då kan jag inte hindra honom från det.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Det är väl ingen av oss i Sveriges riksdag som inte gläds varje gång det finns möjlighet att förbättra situationen för våra folkpensionärer. Den uppgiften är lustbetonad i och för sig. Det är här fråga om folk som arbetat hårt och länge, det är människor som på grund av frånvaron av arbetsinkomst numera känner hårdare än vi andra följderna av penningvärdets fall. Detta är anledningen till att jag gärna biträder förslaget om att retroaktivt ge denna förbättring av folkpensionerna från ett så tidigt datum som möjligt.

Sedan vill jag bara säga ett ord om de två motioner jag själv står för. Atminstone den ena av dessa anser jag vara en fråga av så pass stor räckvidd, att jag skulle ha önskat att den hade kunnat avgöras i år. Den gäller höjning av grundpensionsbeloppen till invalider och sjukbidragsberättigade.

Det har sagts tidigare, att denna höjning av grundbeloppet med 200 kronor i och för sig inte är så avgörande. Men det gäller här inte bara människor, vilkas ekonomiska situation är ömmande, utan framför allt prövade människor, handikappade människor, som jämför sin ställning med andras och gärna vill se sin situation förbättrad. Nu har utskottet plockat fram en sittande utredning, som skulle kunna ta denna fråga under sina vingars skugga. Det är en i januari i år tillkallad parlamentarisk beredning, som har till uppdrag att inom socialdepartementet biträda vid den fortsatta handläggningen av frågan

Lag om höjning av folkpensioner m. m.

om förbättrade pensionsförmåner och andra liknande ärenden. Jag tror nog att detta ärende passar i den säcken, och jag uttalar bara den förhoppningen, herr talman, att i varje fall denna del av problemkomplexet skall kunna lösas med det allra snaraste. Jag är glad över den formulering, som har gjorts i reservationen under F av fröken Elmén m. fl., där man faktiskt hemställer till Kungl. Maj:t att ta särskild hänsyn till denna fråga och framlägga förslag i ärendet i nästa års statsverksproposition. Jag ber att få yrka bifall till såväl denna reservation som till övriga reservationer i detta utlåtande av fröken Elmén m. fl.

Till sist, herr talman, några ord om motionen nr 699. Jag hade där föreslagit en höjning från 30 till 40 kronor av det belopp, som en folkpensionär har rätt att behålla när han är intagen och försörjd på ett ålderdomshem. Utskottet avstyrker detta med hänvisning till att det så nyligen skett en uppskrivning av detta belopp. Jag kan mycket väl erkänna riktigheten av den argumenteringen. Jag tycker bara att det är en aning stötande, att kommunerna på detta sätt får tillgodogöra sig förbättringen av pensionsbeloppet för den på ålderdomshem intagne och inte pensionären själv. Man vet ju hur ivrigt de gamla har väntat på den här höjningen, och det är väl ingen tvekan om att dessa 10 kronor i månaden även reellt betyder en del för dessa gamlingar, som har svårt att få pengarna att räcka till frimärken och andra nödvändiga ting. Förr kallade vi det här bidraget för »snuspengar», och för en del gör det väl än idag skäl för det namnet. Under alla omständigheter skulle jag ha önskat att vi hade kunnat förordna en sådan blygsam höjning. Jag förstår emellertid att det är orcalistiskt att ställa något yrkande i den vägen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna av fröken Elmén m. fl.

Lag om höjning av folkpensioner m. m.

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av det inlägg som civilministern gjorde här tidigare i debatten, då han kom in på frågan om samordning mellan folkpension och statlig tjänstepension och redovisade de regler, som för närvarande finns på det området.

Vi vet ju alla, att denna tekniska samordning är mycket obegriplig för den stora massan av statspensionärer. Detta yttrar sig också i ständig kritik, som tar sig uttryck på olika håll i pressen och på annat sätt. Jag skall emellertid inte uppehålla mig vid denna tekniska samordning. Den har ju tidigare år 1953 godkänts av riksdagen, och den justering, som då ägde rum, gav ju, kan man säga, prejudikat för den ytterligare justering av samordningen, som nu är erforderlig för år 1956 på grund av höjningen av folkpensionerna.

Jag reagerade emellertid när civilministern citerade ett avsnitt av folkpartiets motion, där det talas om att vederbörande pensionärer, i den mån de inte får del av höjningen av folkpensionen men ändå måste betala ökade avgifter, kommer i ett försämrat läge. Jag blev nämligen inte riktigt på det klara med om civilministern ansåg, att motionärernas uppfattning härvidlag på något sätt var felaktig. Om han anser att den är felaktig, kan jag bara uttala min överraskning, men oavsett om vi accepterar den tekniska samordningen, sådan den är och sådan den blir efter den av rent tekniska skäl nu betingade justeringen, blir ju följden av de föreslagna ändringarna trots allt den, att en försämring av läget för vederbörande i förhållande till tidigare uppstår genom att avgifterna höjs.

Jag har låtit mig berättas, att organisationerna, när de i år träffade den överenskommelse, vilken innebar den ytterligare utveckling av samordningstekniken, som var erforderlig och som byggde på 1953 års beslut, icke var underkunniga om storleken av den pen-

sionsavgiftshöjning, som vi har för avsikt att om en stund besluta.

Jag tror alltså att organisationerna, om de hade känt till avgiftshöjningens storlek, kanske skulle ha sett litet anorlunda på själva överenskommelsen och åtminstone haft behov av att täcka sig för följdverkningarna av höjningen.

Nu kan man ju säga, att behovet av kompensation på denna punkt kan tillgodoses vid kommande löneförhandlingar, och det är det som vi från folkpartiets sida har tyckt oss böra särskilt stryka under, eftersom vi inte vill vara med om en orättvisa för dessa grupper. Våra representanter i utskottet har därför i en reservation, fogad vid utskottets hemställan under H, yrkat att riksdagen skall uttala sig för att Kungl. Maj:t i kommande förhandlingar med de statsanställdas personalorganisationer beaktar dessa synpunkter på behovet av kompensation lönevägen.

Utskottet har på den punkten tyvärr helt snävt gått på den linjen, att det ankommer på organisationerna att föra fram dessa synpunkter. Även om jag för min del är på det klara med att detta är en förhandlingsfråga, är det emellertid inte därmed sagt att inte riksdagen, såsom ett forum där det finns representanter för folket och alltså även för de statsanställda, skall ha möjligheter att ge till känna en uppfattning i förväg. Det är ju fråga om en principiell uppfattning, inte ett uttalande om hur stor kompensationen skall vara och vilka rent tekniska former den skall ta. Jag tycker att det skall bli av visst intresse att se hur de riksdagsledamöter, som är statsanställda eller representerar statsanställda, kommer att ta ställning till reservationen när den kommer under votering.

Statsrådet Lindholm sade i en replik, att de statsantällda får sin folkpension i förskott, som uttrycket föll. Han syftar på det uttryck, som vi begagnar oss av och som ju är ett slags arbetsnamn

på företeelsen, att man får folkpensionen i förskott genom denna samordning, men egentligen är det ju så, att det vid den ursprungliga samordningen, som innebar att man lade ett utjämningsstillägg på tjänstepensionen, skedde en nedprutning av detta utjämningsstillägg på grund av just den omständigheten, att de statsanställda hade möjligheter att få folkpension ograverad. Där skedde alltså ett brott mot vad man kallar pensionens oantastbarhet. Nu kan man naturligtvis mot detta säga, att denna olycka har kompensrats genom den tekniska samordningens uppbyggnad, men likafullt har vi måst konstatera, att det skedde ett avsteg från den rikiga principen när samordningen kom till. Med dessa ord vill jag markera, att statsrådet Lindholms uttryckssätt på den punkten var litet väl omfattande och inte så konkret som önskvärt varit. Hans uttryckssätt skulle ha kunnat gesken av att det verkligen förhåller sig på det sätt som hans ord kom att falla.

Herr talman! Med dessa ord vill jag liksom tidigare herr Jacobsson i Tobo yrka bifall till reservationen vid utskottets hemställan under H.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Herr Nihlfors säger att den samordning, som sker mellan statlig tjänstepension och folkpension, är obegriplig för den större delen av statstjänstemännen, och det är givet att ju mer man försöker att framställa den som något annat än vad den i realiteten är, desto mer obegriplig blir den.

Jag vill emellertid ändå ge uttryck för min förvåning över att herr Nihlfors uppträder på det sätt som han i dag gör, ty om jag inte minns fel befann sig herr Nihlfors i den TCO-förhandlingsdelegation, som jag hälsade välkommen till förhandlingarna. Jag förmodar att herr Nihlfors sedermera också deltog i TCO-förhandlingsdelegationens arbete, och jag har under alla

Lag om höjning av folkpensioner m. m.

förhållanden ett minne av att jag såg herr Nihlfors första gången jag var tillsammans med delegationen. Jag tycker därför att herr Nihlfors som representant för en tjänstemannaorganisation i någon mån skall stå för den förhandlingsöverenskommelse som träffats. När därför herr Nihlfors sade, att det skulle bli intressant att få se hur statstjänstemannarepresentanterna röstade i denna fråga, så måste jag göra det tillägget, att det skall bli intressant att se i vilken utsträckning de i dag är beredda att stå för de uppgörelser som har träffats vid förhandlingsbordet.

Herr NIHLFORS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara tala om för statsrådet, att jag icke var med i den förhandlingsdelegation som representerade TCO.

Jag har i mitt inlägg icke kritiserat överenskommelsen sådan den tog sig uttryck när det gällde justeringen av den tekniska samordningen mellan folkpension och tjänstepension, eftersom jag, liksom TCO och LO:s statstjänarkartell, anser att detta är en följdverkan av 1953 års överenskommelse. Vad jag med mitt inlägg vill ha sagt var bara, att riksdagen borde kunna gå med på såsom ett uttalande om vad som är rättvist, att man vid kommande löneförhandlingar bör ta upp frågan om kompensation för de statsanställda i anledning av de höjda folkpensionsavgifterna, vilka såvitt jag vet icke var föremål för behandling innan överenskommelsen om justeringen av den tekniska samordningen mellan folkpension och tjänstepension träffades.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet LINDHOLM:

Herr talman! Jag vill bara konstatera, att herr Nihlfors väsentligt underskattar tjänstemannaorganisationernas förmåga att tillvarata sina medlemmars intressen, då han anser det erforderligt att riksdagen i dag gör ett uttalande om

Lag om höjning av folkpensioner m. m.

vilka spörsmål dessa skall ta upp vid kommande förhandlingar.

Herr NIHLFORS (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag underskattar icke organisationernas möjligheter att tillvarata sina medlemmars intressen, men jag anser inte att Sveriges riksdag behöver ställa sig så offside, att den inte i en rättvisefråga skulle kunna uttala sig i samma riktning som organisationerna kommer att göra i de förslag, som de i höst torde ha för avsikt att lägga fram för civilministern.

Herr HAMRIN (fp):

Herr talman! I motion nr 264 i denna kammare — som för övrigt väcktes innan den kungliga propositionen avlämnades, vilket kanske särskilt bör noteras — yrkas på en något större höjning av ålderspensionen än den av regeringen sedermera föreslagna och av utskottet nu tillstyrkta. Det begärdes i motionen också, att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t hemställa om en plan, som skulle kunna läggas till grund för ett förslag hur dessa och kommande höjningar, till dess existensminimum uppnåtts, skall kunna finansieras.

De allmänna synpunkter som framfördes i denna motion finner jag självfallet alltjämt väsentliga, men då det i det läge som i dag är för handen uppenbarligen inte är någon framkomlig väg att fasthålla vid de preciserade yrkandena i motionen, skall jag självfallet inte göra det utan i stället be att få ansluta mig till de yrkanden, som framställts i de av fröken Elmén m. fl. vid utlåtandet fogade reservationerna, som ju till sin allmänna tendens väl överensstämmer och sammanfaller med de synpunkter jag har på dessa ting.

Herr talman! Jag har med dessa ord endast velat ge till känna mitt ställningstagande och något motivera det samma.

Herr AHLBERG (h):

Herr talman! Den åsikt jag har om hur ålderdomsförsörjningen bör ordnas i vårt land i den del den ankommer på samhället, torde vara så allmänt känd, att jag inte behöver redogöra för den. Med denna min uppfattning är det emellertid också uppenbart, att jag med alldeles särskild tillfredsställelse har hälsat regeringens proposition och de förslag till höjning av den icke inkomstprövade folkpensionen, som vi nu har att ta ställning till.

Det är en detalj, som inte kommenterats här och som jag inte heller skall uppehålla mig vid något nämnvärt men som i detta sammanhang förtjänar att observeras. Jag avser den ändring av folkpensionsavgiften som nu genomföres. Jag är tilltalad av den ändringen. Jag anser nämligen, att den hittillsvarande år 1948 bestämda avgiften, även om den var högre än den man fick fram vid en försiktig teknisk beräkning, har varit oriktig. Jag tror inte att den uttagningskvot, som statsrådet har stannat för, är den riktiga, men den är i vart fall riktigare än den tidigare tillämpade. Jag vill passa på tillfället att säga, att jag sålunda sympatiserar med den ändring i denna detalj som nu skett.

Det är emellertid två andra saker som jag något vill vidröra.

Man har höjt den icke inkomstprövade folkpensionen i ett par omgångar och kommit upp till en nivå, som medför att folkpensionärerna har litet mindre bekymmer nu än tidigare. Men vi har underlåtit att i samma takt höja den icke inkomstprövade pension, som skall utges till invalider. Nu har man från vårt håll påyrkat en höjning. Jag skall gärna tillstå, att den är mycket blygsam och att den inte är så radikal som jag måhända själv önskat. Men den är ändå ett litet steg i rätt riktning. Denna förhöjning av invalidpensionens icke inkomstprövade del har man nu icke gått med på. Jag förstår inte rik-

tigt att man i utskottet har kunnat stanna för att avvisa detta förslag, och jag beklagar det.

Herr Bengtsson i Varberg har anfört en motivering varför man kan låta sig nöja med den hittillsvarande icke inkomstprövade invalidpensionen, dessa 200 kronor. Han säger att han underlåter att redogöra för folkpensionens historia, och jag skall inte heller gå in på den. Men om jag skulle göra det så skulle jag placera herr Bengtsson i Varberg i den grupp av i pensionsfrågan intresserade, som i mitten på 1940-talet bestämt avvisade tanken på att höja den icke inkomstprövade folkpensionen och menade, att folkpensionen skulle utges allenast till den som kunde styrka sig vara i behov av ett bidrag från samhället. Det blev ju dess bättre till sist så, att alla partier kunde enas om den omläggning, som genomfördes när vi fick en icke inkomstprövad folkpension enligt alternativ 3, d. v. s. 1 000 kronor.

Att man i det sammanhanget tappade bort invalidpensionen har man haft anledning beklaga. Den första Åkessonska utredningen hade ju också i sitt betänkande ett förslag om en höjning av denna pension till 1 000 kronor, alltså lika med den icke inkomstprövade ålderspensionen.

Jag vill yrka bifall till den reservation, som i detta avseende har avlämnats från vårt håll.

Den andra saken, som jag är tvingad att något beröra, är förslaget att till en fond för bestridande av framtida pensionskostnader avsätta en del av den extra skatt, som nu påföres aktiebolag, ekonomiska föreningar m. fl. Denna åtgärd vill jag närmast beteckna som uppseendeväckande. Den måste nämligen betyda att regeringen anteciperar en utveckling, om vilken vi ingenling vet i dag, den måste betyda att regeringen anser att man under alla omständigheter skall genomföra en pensionering, som förutsätter avgifter eller bi-

Lag om höjning av folkpensioner m. m.

drag från arbetsgivarsidan. Nu har det ju rätt delade meningar om hur långt samhällets insats här skall sträcka sig. Jag åberopar än en gång min inställning till den frågan men kan tillägga, att enligt en sammanställning som är gjord i departementet har mer än hälften av alla remissinstanser haft samma mening. Det är alltså icke utan vidare klart, att en lösning av ålderdomsförörjningens problem i vårt land förutsätter särskilda avgifter av denna typ. Men det har också diskuterats förslag om en komplettering av en höjd folkpension med en försäkringspension, för vilken kostnaderna helt bärs av de försäkrade. Även vid en sådan lösning blir alltså en avsättning av denna typ orimlig. Om man slutligen i en framtida lösning vill lägga in ett arbetsgivarbidrag, så bör väl alla arbetsgivare medverka i avgiftsbetalningen, även fysiska personer som är arbetsgivare, och inte endast aktiebolag och ekonomiska föreningar.

Jag tycker alltså av flera skäl, att denna del av regeringens proposition är anmärkningsvärd. Jag vill bestämt motsätta mig den och yrkar bifall till den reservation, som på denna punkt har avgivits från vårt håll.

Herr DAHLÉN (fp):

Herr talman! Jag ber om ursäkt att jag kommer tillbaka, men jag vill endast göra ett påpekande för socialministern.

Socialministern vill göra gällande, att det är någonting för svensk riksdag främmande att bevilja retroaktiva förmåner. Det är det inte, herr socialminister. Tag en diskussion med civilministern beträffande retroaktiv höjning av de statsanställdas löner! Det finns schablonregler för detta, och det finns redan nu bestämmelser om vilka förmåner som i anledning av folkpensionslagen skall utgå för dem som har avlidit före en viss tidpunkt.

Lag om höjning av folkpensioner m. m.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ERICSSON:

Herr talman! Civilministern viskar i mitt öra, att riksdagen har uttalat att sådant inte får ske härnäst.

Jag avstår i övrigt från ytterligare repliker. Fortsättning följer i valrörelsen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande utskottets hemställan i punkten A nämligen dels på bifall till utskottets berörda hemställan dels ock på bifall till den av fröken Elmén m. fl. avgivna, vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Jacobsson i Tobo begärde emellertid votering, vadan efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta stats- och andra lagutskottets hemställan i punkten A i utskottets utlåtande 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härnäst intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, skedde omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han ansåge flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Jacobsson i Tobo begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 125 ja och 54 nej, varjämte en av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten A.

Härnäst framställde herr talmannen, i fråga om punkten B, propositioner dels på bifall till utskottets däri gjorda hemställan dels ock på bifall till samma hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen II: 696; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Senander begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta stats- och andra lagutskottets hemställan i punkten B i utskottets utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föranleddes av bifall till motionen II: 696 av herr Senander.

Sedan kammarens ledamöter härnäst intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Senander begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 171 ja och 4 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten B.

Härnäst framställde herr talmannen propositioner beträffande motiveringen till punkten B, nämligen dels på godkännande av utskottets motivering i detta avseende dels ock på godkännande av den motivering, som föreslagits i den av fröken Elmén m. fl. avgivna reservationen; och godkände kammaren utskottets motivering.

Beträffande punkten C gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och biföll kammaren utskottets hemställan.

På framställd proposition biföll kammaren utskottets i punkten D gjorda hemställan.

I avseende å punkten E gav herr talmannen propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Hagård vid punkten fogade reservationen; 3:o) bifall till den reservation, som vid punkten avgivits av fröken Elmén m. fl.; samt 4:o) bifall till den av herr Hansson i Skegrie och fru Svenson avgivna reservationen; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Jacobsson i Tobo begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o angivna hava flertalets mening för sig. Jämväl beträffande kontrapositionen äskade likväl herr Jacobsson i Tobo votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 3:o angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande denna kontraposition äskade herr Hansson i Skegrie votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen angående punkten E i sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 2, antager det förslag, som innefattas i den

Lag om höjning av folkpensioner m. m.

av fröken Elmén m. fl. avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen av herr Hansson i Skegrie och fru Svenson.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 59 ja och 41 nej, varjämte 77 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i voteringen om kontraposition i huvudvoteringen antagit den av fröken Elmén m. fl. avgivna reservationen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående punkten E i sammansatta stats- och andra lagutskottets utlåtande nr 2 antager det förslag, som innefattas i den av herr Hagård avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen av fröken Elmén m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en

Lag om höjning av folkpensioner m. m.

gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning.

Herr talmannen tillkännagav, att han ansåge tvekan kunna råda angående omröstningens utgång, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 74 ja och 53 nej, varjämte 50 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den av herr Hagård avgivna reservationen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta stats- och andra lagutskottets hemställan i punkten E i utskottets utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen av herr Hagård.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Hagård begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 101 ja och 22 nej, varjämte 54 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten E.

Beträffande punkten F gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen av fröken Elmén m. fl.; och fann

herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Jacobsson i Tobo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta stats- och andra lagutskottets hemställan i punkten F i utskottets utlåtande nr 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen av fröken Elmén m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Jacobsson i Tobo begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 103 ja och 74 nej.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten F.

På framställd proposition bifölls utskottets hemställan i punkten G.

Härpå gav herr talmannen i fråga om punkten H propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen av fröken Elmén m. fl.; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Jacobsson i Tobo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta stats- och andra lagutskottets hemställan i punkten H i utskottets utlåtande nr 2, röstar

Motioner om en allmän pensionsförsäkring

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen av fröken Elmén m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Jacobsson i Tobo begärde dock rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 107 ja och 66 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan i punkten H.

§ 7

Motioner om en allmän pensionsförsäkring

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av väckta motioner om en allmän pensionsförsäkring.

Sedan utskottets hemställan föredragits, yttrade:

Herr HAGÅRD (h):

Herr talman! Till det särskilda yttrande som finns fogat vid detta utskottsutlåtande ber jag att i största korthet få säga några ord.

Frågan om den allmänna pensionsförsäkringen var i början av detta år särskilt högaktuell närmast med anledning av de olika yttranden som då inkom över den Åkessonska kommitténs andra utlåtande angående pensionsförsäkringen. De båda förslag som då förelåg, dels kommittémajoritetens, dels också den alternativa linje, som en ledamot, herr Ahlberg, framlagt, hade under hösten föregående år blivit föredragna och

diskuterade inom riksdagens högergrupp. På grundval av dessa speciella studier och överväganden utarbetades en sammanfattning som anslöt sig till tanken på att folkpensioneringen borde läggas till grund för den allmänna pensionsförsäkringen. Detta innebar i korthet följande. I botten bör läggas en för alla lika grundpension. Därpå bör människorna kunna lägga en ytterligare säkerhet för äldre dagar genom kollektiva överenskommelser, enskilda arbetsavtal eller frivilliga försäkringar i gamla eller nya former. Speciell uppmärksamhet bör ägnas jordbrukarnas och småföretagarnas pensionsfråga. Folkpensionen bör även förbättras i den takt och omfattning som den allmänna standarden höjes. Den bör vara både värdebeständig och standardbeständig. De belopp som på detta sätt framkommer bör vara sådana att de verkligen täcker utgifterna för de mest ofrånkomliga behoven. Under den första perioden skulle man successivt komma upp i en summa av 3 250 kronor för ensamstående och 5 200 kronor för äkta makar. Det intressanta i den sammanfattning, som partiet då gjorde, låg kanske i det underlag, som skapats i ekonomiskt avseende genom sakkunnigberäkningar rörande de resurser, som kunde anses stå till statens förfogande. De pensionshöjningar, som successivt tänktes förekomma, borde företas så att därigenom inte skapades något hot mot penningvärdet. Höjningen jämte övriga utgifter måste ligga inom ramen för de statsinkomster, som ett rimligt skatteuttag kunde ge.

Under den allmänna motionstiden hade partiet anledning att överväga huruvida det arbete, som nedlagts i detta sammanhang, dessutom borde resultera i en öppen och ärlig redovisning inför svenska folket av den ståndpunkt till vilken vi kommit.

När det i mitten av 1940-talet lades fram nya principer för folkpensioneringen och ävenså nya belopp, kom

Motioner om en allmän pensionsförsäkring

man fram till den uppfattningen, att den dittills rådande inkomstprövningen av folkpensionerna borde försvinna. Då tillkännagav högern på ett relativt tidigt stadium denna ståndpunkt — till en början ivrigt bekämpad, vilket dock inte hindrade att den slutligen segrade.

Valet stod i år mellan att under den allmänna motionstiden avlämna ett fristående förslag eller också dröja med detsamma tills den utlovade propositionen om folkpensionernas höjning framlades. Den förstnämnda vägen valdes. Även ett par andra motioner i denna fråga från övriga partier väcktes ungefär samtidigt.

Det är att märka att i vår motion föreslogs bland annat en mera försäkringsmässig utformning av änkepensioneringen samt en närmare samordning mellan invalidpensionen och annan socialförsäkring, närmast då sjukförsäkringen. Den höjning av folkpensionsavgifterna som ifrågasatts i motionen anslöt sig i princip men inte beträffande belopp till Kungl. Maj:ts förslag i det ärende som alldeles nyss behandlats.

Utskottet har emellertid på det sättet behandlat de föreliggande motionerna att det föreslagit riksdagen att hos Kungl. Maj:t anhålla, att samtliga måste överlämnas till den särskilda beredning, som inom socialdepartementet för närvarande sysslar med den allmänna pensioneringen. Härtill vill jag, herr talman, yrka bifall under hänvisning till det särskilda yttrande, som avgivits av herr Mannerskantz och mig.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Här föreligger från två av kammarens demokratiska partier framställningar i motionsform, som på enskilda punkter preciserar ståndpunkterna i den viktiga frågan om den framtida folkpensioneringen. Det förefaller mig då naturligt att här ta tillfället i akt för att få kompletterande upplysningar på sådana punkter, där

det i hög grad råder oklarhet om vad ståndpunkterna innebär. Nämda motioner kommer sannolikt att hänvisas till den sittande utredningen, och det kan då vara bra för utredningen att veta litet mer om de ståndpunkter som endast delvis eller vagt eller inte alls antytts i motionerna.

Först vill jag då säga några ord i anknytning till vad den siste ärade talaren, herr Hagård, sade om högermotionen. Den innebär att folkpensionen från år 1965 skall höjas till 3 250 kronor för ensamstående och 5 200 kronor för makar. I fråga om tidpunkten lämnas sålunda här ett klart besked. När högern här nämner så bestämda siffror, förefaller det mig rekommendabelt att, såsom högern här har gjort, också nämna något om vid vilken tidpunkt högern tänker sig att övergångsperioden skall vara slut och pensionen utgå.

Ävenså talar man i högerns motion om finansieringsmöjligheterna. Jag konstaterar där endast att man inom högerpartiet tydligen fäster stor vikt vid att vi här i landet har en fortgående produktionsökning, vilken kan väntas tillföra statskassan successivt stegrade inkomster vid oförändrat skattetryck och vid det något sänkta skattetryck, som högern i likhet med oss räknar med skall kunna tillföra statskassan väsentligt ökade inkomster. Det är de genom denna produktionsökning — vars andra sida är standardstegring — stegrade statsinkomsterna som högern anser bereda möjligheter att finansiera de höjda pensionerna.

Detta sätt att resonera och bedöma den framtida utvecklingen, med allt vad den rymmer av ovisshet, har tidigare tillämpats från vårt håll, och jag har ingen kritik att framföra på den punkten. Jag nöjer mig med att konstatera att högern under den föreslagna övergångstiden på nio år från i år tar i anspråk de inkomster, som väntas tillfalla statskassan genom den allmänna produktionsökningen och standard-

Motioner om en allmän pensionsförsäkring

stegringen. I övrigt skall jag, bland annat av hänsyn till den knappa tiden, gå förbi frågan att det inte finns någon närmare redovisning av hur högern tänker sig täcka kostnaderna för familjepensionerna — änke- och barnpensionering om man så vill — vilka måste väsentligt förbättras, med ökade kostnader för det allmänna.

Innebörden av högerns ståndpunkt i detta avseende måste vara att den standardförbättring för folkpensionärerna, som skall äga rum under den kommande nioårsperioden, är innefattad i de av högern angivna siffrorna. Enligt min mening är den föreslagna övergångstiden emellertid alltför lång. Jag tror inte man kan räkna med en så lång övergångstid.

Jag konstaterar framför allt att högerns ståndpunkt icke innebär någon väsentlig standardförbättring för folkpensionärerna utöver den, som automatiskt kommer till stånd med tillämpning av de hittills gällande principerna. Nuvarande principer i det avseendet är ju att pensionärerna skall ha sin andel av standardhöjningen. Om man då räknar med en årlig standardhöjning på 3 procent, så kommer man inte riktigt upp till högerns siffror. Räknar man däremot med en fyraprocentig standardhöjning, så kommer man upp till dem i runt tal. Det är därför en viktig upplysning att högern i stort sett tänker sig att vi skall fortsätta med den strävan till standardförbättring för pensionärerna, som alla partier i riksdagen varit överens om, och att man på högerhåll inte räknar med någon väsentlig förbättring därutöver.

Högern tänker sig dessutom att det kommunala bostadstillägget skall komma att reduceras successivt, ehuru man där inte har velat ge kommunerna några tvingande direktiv. Man räknar uppenbarligen i högermotionen med att en väsentlig reduktion av det kommunala bostadstillägget skall komma till stånd på många håll i landet. Detta betyder

att det föreligger risk för att pensionärerna på sådana håll i landet, där det blir en reduktion av det kommunala bostadstillägget, inte kommer i åtnjutande av någon standardförbättring. Effekten av de nya principerna kan fastmera, om det vill sig illa, i stället bli en standardförsämring för de folkpensionärer, som bor på orter där det kommunala tillägget minskas — om man jämför med nu gällande principer. Jag vill inte på något sätt pressa denna ståndpunkt, jag konstaterar bara att det är tveksamt i vad mån den i högerns motion angivna linjen över huvud taget kommer att innebära någon standardförbättring för folkpensionärerna utöver den, som kommer till stånd om vi följer de hittills tillämpade principerna. Under sådana omständigheter förstår jag väl att utskottet inte har velat vara med om att nu under pågående utredning fastslå nya principer och acceptera de i högerns motion angivna siffrorna och tillvägagångssätten. Utskottet har sannerligen haft mycket starka skäl att hänvisa motionen till den sittande utredningen.

Sedan vill jag övergå till att också något kommentera bondeförbundsmotionen. Jag har talat om för bondeförbundets ordförande i denna kammare, statsrådet Hedlund, att jag skulle komma att rikta ett par frågor till honom i anslutning till bondeförbundsmotionen i denna fråga. Det är nämligen så att statsrådet Hedlund redan före motionens avlämnande gjort ett uttalande i Skånska Dagbladet, som sedan avtryckts på en hel del håll i folkpensionärstidskrifterna, där han uttalat sig för »en folkpension på 6 000 kronor.» Han säger: »Jag anser att pensionen på övligt sätt skall utgå med 60 procent av årsinkomsten. Detta betyder för närvarande en höjning av folkpensionen till ungefär 6 000 kronor.» Detta sätt att inplacera orden »för närvarande» har givit många folkpensionärer den uppfattningen, att statsrådet Hedlund ville praktiskt taget

Motioner om en allmän pensionsförsäkring

omedelbart höja pensionerna till 6 000 kronor. Det skulle vara värdefullt att få litet närmare upplysningar från herr Hedlund på denna punkt.

I den motion som väckts från bondeförbundshåll gör man emellertid klart, att man tänker sig en successiv höjning av pensionen, men man vill utgå från ett 6 000-kronorsläge, som alltså skall svara mot dagens inkomstnivå. Sedan vill man tydligen även under övergångstiden höja pensionen i den mån den allmänna standarden stiger, och detta alltså oberoende av den stegring som kan motiveras av eventuell inflation. Med anledning av dessa båda framställningar tillåter jag mig nu att framställa tre spörsmål.

Siffran 6 000 kronor nämndes både av herr Hedlund och i motionen, men det säges inte, huruvida dessa 6 000 kronor plus höjning i den mån standarden stiger — det skulle väl bli cirka 7 000 kronor i början på 1960-talet — skall gälla lika för ensamstående och för äkta makar. Hittills har ju folkpensionerna varit olika för ensamstående och äkta makar, men när såväl herr Hedlund som motionärerna i denna utsträckning jämför med den statliga pensioneringen, får man det intrycket, att bondeförbundet menar att folkpensionerna för framtiden skall utgå med beloppet 6 000 kronor plus standardhöjning såväl för ensamstående som för äkta makar. Är detta bondeförbundets mening, förefaller det mig som om en upplysning vore av nöden för att den sittande utredningen alls skall kunna behandla frågan. Man måste ju veta om det är så eller om det inte är så. Eller kan det vara så, att man inom bondeförbundet inte vill ha samma pension för ensamstående och äkta makar utan vill att 6 000-kronorspensionen skall gälla endast för ensamstående? Äkta makar har ju hittills haft omkring 60 procent högre pension än ensamstående — skall de då kanske ha 10 000 kronor plus standardförbättring? Eller är det så att siffran 6 000 kronor

gäller för äkta makar, herr statsråd, medan ensamstående skall ha mindre, t. ex. 4 000 kronor?

Det hade inte behövts mer än några få ord för att klargöra detta för en bedömning av motionens innehåll onekligen väsentliga faktum. Det finns tre linjer att välja på. Vilken av dem är bondeförbundets linje?

Den andra frågan är: Om man nu i motionen räknar med en övergångstid, kan det då från bondeförbundets håll sägas något om hur lång man tänkt sig denna övergångstid, innan vi alltså kan vara uppe i en pension av 6 000 kronor plus tillägg för under tiden inträffad standardförbättring (det bleve väl 7 000 kronor om fem år och 8 000 kronor om tio à tolv år)? Tänker sig bondeförbundet en övergångstid som är kortare eller längre än den som högern räknat med och som är ungefär nio år? Något bör väl kunna sägas om övergångstidens längd. Kan man precisera beloppet till en alldeles bestämd siffra, kan man väl säga åtminstone något om övergångstidens längd. Det har ju den allra största betydelse för en bedömning av finansieringsmöjligheterna.

Och därmed kommer jag till den tredje frågan. I högermotionen har man tagit konsekvensen av att nämna ett bestämt belopp och därför också fört ett resonemang om finansieringsmöjligheterna. Kan ni inte från bondeförbundets sida säga *någonting* om hur ni tänker er att pensionshöjningen skall finansieras? Visserligen är högerns resonemang en smula obestämt och skulle kunna kritiskt diskuteras, men jag skall inte ta upp tiden med det i dag. Högerns resonemang ger dock en viss vägledning om hur högern ser på saken. Då bör också bondeförbundet kunna säga *någonting* om var man tänkt ta pengarna.

Herr talman! Framför allt hoppas jag att herr Hedlund skall kunna ge kamraren ett klart och bestämt besked om denna sak. Gäller den av honom nämnda siffran för pensionen såväl ensam-

Motioner om en allmän pensionsförsäkring

stående som äkta makar eller gäller den bara äkta makar, medan en ensamstående skall tänkas få mindre, eller gäller den bara ensamstående, medan äkta makar skall tänkas få mer? Det vore av mycket stort värde om den dimma, som hittills legat över bondeförbundets ståndpunkt, i dag kunde skingras.

Herr HEDLUND (bf):

Herr talman! Detta är väl knappast tillfället att lämna någon mera utförlig redogörelse för bondeförbundets ståndpunkt i pensionsfrågan utöver den som redan har gjorts, detta särskilt med hänsyn till att det pågår en utredning där vi har en representant med. Och f. ö. får väl motionärerna själva klara ut vad de åsyftar med olika punkter i sin motion. För egen del skall jag emellertid säga något om ett tidningsuttalande av mig i den här frågan.

När jag nämnde summan 6 000 kronor som minimipension hade jag pensionen till äkta makar i tankarna. Det skulle med andra ord bli 6 000 kronor i stället för de nu beslutade 3 360. I vilken omfattning även ensamstående skulle få minst 6 000 kronor är en öppen fråga, och hur den skall besvaras beror väl till en del på efter vilka linjer den pågående utredningen kommer att dra upp sitt förslag. De 6 000 kronorna var beräknade efter nuvarande inkomstläge och dagens penningvärde, men självfallet var det — som herr Ohlin förmodade — inte vår mening att man på en gång skulle kunna komma upp till en pension på minst 6 000 kronor, utan detta skulle ske steg för steg. Hur lång övergångstid som kan komma att behövas är jag inte i tillfälle att uttala mig om i dag, utan på den punkten får vi avvakta utredningens ställningstagande.

Jag skulle emellertid vara tacksam om herr Ohlin skulle vilja göra något uttalande och då för folkpartiets del besvara dessa frågor som han ställde till

mig. Jag är medveten om att herr Ohlin inte tidigare har gjort något uttalande i denna fråga och han kanske tycker att det därför inte finns något att precisera i dag. Men kanske just den omständigheten att folkpartiet inte låtit oss höra någonting om dess mening i detta avseende skulle kunna vara en särskild anledning för herr Ohlin att nu säga något.

Herr HJALMARSON (h):

Herr talman! För oss är ett av de centrala politiska spörsmålen frågan hur stor förfoganderätt det allmänna skall kunna göra anspråk på med avseende på människornas arbetsförtjänster. Vi vill för vår del inte vara med om en politik, varigenom i vår generation en familj med normala inkomster kommer att av vad den tjänar få avstå hälften eller kanske ännu mer i direkta och indirekta skatter och i obligatoriska avgifter till det allmänna. Detta blir följden av ett genomförande av den pensionsförsäkring efter de Åkessonska linjerna eller i överensstämmelse med något liknande system.

Vi vill inte vara med om detta så mycket mindre som vi inte kan finna att det på något sätt är nödvändigt. Den allmänna inkomstutvecklingen i vårt land bör ge människorna i framtiden helt andra möjligheter än tidigare att själva, på det sätt som svarar emot vars och ens behov, kunna bidra till lösningen av frågan om försörjningen på gamla dar.

A andra sidan har vi självfallet sett det som en angelägenhet av största vikt att så gott sig göra låter, då det gäller lösningar som måste sikta emot en ganska avlägsen framtid, söka precisera ett konkret alternativ. Detta alternativ utgår ifrån att det skall vara en uppgift för samhället, en uppgift som vi skall lösa gemensamt, att bygga upp en medborgerlig grundpension som skall vara lika för alla människor här i landet. Denna grundpension, till vilken vi vill

Motioner om en allmän pensionsförsäkring

förvandla den nuvarande folkpensionen, skall med andra ord vara ett uttryck för vår inbördes solidaritet. Härutöver vill vi att samhället genom olika anordningar som vi skisserat, både i vår pensionsmotion och i andra sammanhang, skall göra det lättare såväl för företagare som löntagare att ovanpå grundpensionen skapa frivilliga pensionsformer av skilda slag.

Vi har då, naturligtvis approximativt — man kan ju inte här röra sig med annat än approximativa siffror — med utgångspunkt i det aktuella inkomstläget och vad vi i dag känner till om de faktorer, som kan beräknas påverka den framtida utvecklingen, försökt att i grova drag ange de summor som skulle kunna stå till förfogande, dels för en höjning av folkpensionen på sätt som vi skisserat, dels för fortlöpande skattelättnader och dels för statsutgifter av det slag som vi alla har att räkna med. Vi har sökt påvisa att denna ekvation går att lösa på ett sådant sätt, att slutresultatet blir en minskning av statens nuvarande procentuella andel skattevägen av de enskilda människornas arbetsförtjänster, samtidigt som det kan ske en hygglig lösning av pensionsfrågan.

Herr Ohlin anmärkte på att vi räknat med en övergångstid fram till den 1 januari 1965. Att vi valt en så pass lång övergångstid sammanhänger givetvis därmed, att vi inte vågat kalkylera med en högre framstegstakt än genomsnittligt tre procent per år. Det säger sig självt att om framstegstakten skulle bli högre, t. ex. fyra procent om året, kan övergångstiden göras kortare.

Vad själva standardförbättringen för folkpensionärerna beträffar innebär vårt förslag — som ju framlades vid en tidpunkt då Kungl. Maj:ts åtgärder ännu inte var kända — att man, under förutsättning av en framstegstakt på tre procent, skulle komma fram till en medborgerlig grundpension den 1 januari 1965 motsvarande en höjning av folk-

pensionerna med cirka 60 procent. För att det emellertid inte skall uppstå några missförstånd på denna punkt, vill jag, herr talman, klart säga ifrån att vi inom högerpartiet icke har någon som helst önskan att tävla med andra meningsriktningar i fråga om att lova medborgarna pensioner — jag är övertygad om att vilket annat politiskt parti som helst kommer att kunna överbjuda oss i det avseendet. Detta sammanhänger med att vi inte heller vill tävla med andra meningsriktningar när det gäller att ta medborgarnas inkomster i anspråk för olika offentliga uppgifter.

Herr Ohlin tog också upp frågan om det kommunala bostadstillägget. För oss inom högerpartiet har det avgörande varit önskemålet att få till stånd en grundpension för alla medborgare som inte minskas för den händelse pensionärerna har arbetsförtjänster vid sidan om pensionen. Därför har vi ansett det realistiskt att räkna med en viss reduktion av det kommunala bostadstillägget. Jag utgår ifrån att alla är överens om att många skäl talar för att människorna i framtiden kommer att ha både fysiska och psykiska förutsättningar för att arbeta litet längre än vad tidigare generationer måktat göra. I det framtida samhället kommer det att bli mer och mer naturligt att människorna gör en produktiv insats även efter uppnådd pensionsålder. Med hänsyn härtill finner vi det angeläget att den medborgerliga grundpensionen konstrueras på ett sådant sätt, att den inte kommer att utgöra något hinder utan tvärtom blir ett stöd för människornas strävanden att även på gamla dagar delta i produktionsprocessen.

Herr talman! Det har alltså från vår sida gjorts ett försök att prestera huvudlinjerna till ett alternativ till den allmänna pensionsförsäkringen modell Åkesson. När jag hörde vår store examinator vid de politiska seminarieövningar, till vilka andra kammarens överläggningar understundom förvandlas, för-

Motioner om en allmän pensionsförsäkring

höra oss inom bondeförbundet och högerpartiet om vad vi tänker och tycker i denna fråga, så kunde inte heller jag undgå att göra samma reflexion som herr Hedlund: Vad vill egentligen folkpartiet självt? Var står damerna och herrarna inom folkpartiet när det gäller de centrala pensionsproblemen? Nog borde det på detta stadium av diskussionen vara möjligt för folkpartiet att klargöra, naturligtvis inte några detaljer men sin principiella inställning. Är folkpartisterna anhängare av en obligatorisk pensionsförsäkring efter de riktlinjer som anges i det Åkessonska förslaget eller efter några liknande riktlinjer, som alltså innebär ett ungefär lika långtgående förfogande över medborgarnas arbetsförtjänster? Eller vill folkpartiet i likhet med oss bygga upp en pensionsförsäkring på grundval av det nuvarande folkpensionssystemet? Detta är ju ändå en ganska central principiell frågeställning, som det efter dessa års diskuterande borde vara möjligt för oss alla att ta ståndpunkt till.

Herr Ohlin ville, om jag inte missförstod honom, antyda att vi från högerpartiets sida hade givit för litet på hand i fråga om pensionerna. Ja, vi inom högerpartiet representerar nog en mera försiktig läggning än våra vänner i folkpartiet, men om det skall vara någon mening med herr Ohlins anmärkning, måste det väl betyda att folkpartiet vill gå längre än högerpartiet. Jag frågar då: Hur långt vill folkpartiet sträcka sig? Jag gör denna fråga dessto hellre som jag inte kunnat undgå att observera att folkpartiet i många andra avseenden gått längre än högerpartiet när det gäller statens utgifter samtidigt som man från folkpartiets sida — fortfarande under förutsättning att jag inte missförstått intentionerna — önskar en fortlöpande skattesänkning av samma omfattning som den skattesänkning högerpartiet tänkt sig. Under sådana förhållanden är det, herr talman, ganska naturligt att en enkel lekman,

som inte är så bevandrad i de national-ekonomiska mysterierna, frågar sig, hur ekvationen skall gå ihop.

Det skulle vara av ett visst intresse, om min ärade vän Bertil Ohlin ville ta tillfället i akt och göra precis detsamma som vi, vilka nu varit tentander, efter bästa förmåga har försökt göra, nämligen svara på de frågor som ställts.

Herr PETERSSON i Dahl (bf):

Herr talman! Herr Ohlin började sitt anförande med att säga att det såväl för utredningen som för riksdagen och regeringen — och naturligtvis särskilt för herr Ohlin — skulle vara värdefullt, om man kunde få reda på vad de två demokratiska partier, högern och bondeförbundet, som motionerat i denna fråga, egentligen menat med sina framstötter. Det verkade nästan som om herr Ohlin var ledsen över att han inte själv hade kommit med en motion i frågan.

Jag vill svara ungefär som herr Hjalmarson gjorde: Det vore ännu värdefullare för utredningen, riksdagen och regeringen att få veta vad folkpartiet och herr Ohlin vill i pensionsfrågan.

Herr Ohlin kanske kommer ihåg, att han och jag hade ett personligt samtal om dessa ting för inte så länge sedan, varvid han gav mig ungefär samma frågor som här i kammaren i dag. Jag ställde samma fråga tillbaka till honom: Vad vill egentligen herr Ohlin och folkpartiet?

Herr Ohlin svarade då, att han skulle tala om det till hösten. Det vore verkligt värdefullt, om vi kunde få reda på saken dessförinnan. Menar herr Ohlin, att valet först skall gå av stapeln, innan folkpartiet deklarerar sin inställning till pensioneringsfrågan? Det kan inte hjälpas, att det här är av allra största intresse att genast få veta var folkpartiet står.

Beträffande frågan om vad bondeförbundet vill med sin motion, tycker jag, att detta redovisas ganska bra i andra

Motioner om en allmän pensionsförsäkring

lagutskottets utlåtande nr 30 på sidorna 6 och 7. Där framhålls, att de anställda har fått sin pension ordnad sedan lång tid tillbaka. Vi anser det orättvist, att mindre företagare och låglönade arbetare inte också skall kunna ordna för sig som andra medborgare efter avslutad arbetsinsats. Vi ansluter oss klart och tydligt till en förbättring av folkpensioneringen och menar, att denna skall utbyggas och vara lika för alla. Statstjänstemännen i löneklass 12 har en pension på cirka 6 000 kronor om året. Vi anser, att andra grupper skall tillförsäkras en minimipension av motsvarande storlek. I och med en försämring av penningvärdet bör det också bli en motsvarande höjning av minimipensionernas storlek. Beträffande finansieringen anser vi, att frågan därom måste utredas. Jag förstår inte, att det kan vara så mycket att tillägga till detta. Man kan säkerligen inte komma så värst mycket längre i nuvarande läge. Vad utredningen kommer till får vi se.

Jag tillåter mig emellertid att som avslutning än en gång framhålla, att det för oss vore utomordentligt värdefullt att få veta var folkpartiet står. Jag tycker, att det är tämligen pretentiöst att göra sig till examiner och vilja ha preciserade framställningar från andra men själv komma ganska tomhänt.

Herr **OHLIN** (fp):

Herr talman! När jag hörde herr Hjalmarsons anförande — om jag först får rikta ett par ord till honom — fann jag att han inte var riktigt lika belåten över det tillfälle jag gav honom att närmare kommentera högerns motion, som han brukar vara, när han själv vid talrika tillfällen ger regeringen möjlighet att närmare utveckla sin ståndpunkt. Det är inte utan att jag erinrar mig ett par diskussioner med hans excellens statsministern om det socialdemokratiska partiprogrammet, då jag sagt, att det är egendomligt, att man på socialdemo-

kratiskt håll är så föga entusiastisk för att offentligen förklara och utveckla sitt program. Det var ungefär likadant med herr Hjalmarson och herr Hedlund; de var närmast gråa i tonen över att jag gav dem tillfälle att göra reklam för sina motioner, som jag faktiskt inte trodde skulle hemlighållas under den kommande sommaren och som herr Hagård också tycktes fästa rätt stor vikt vid. Han uppträdde ju två gånger i dag och förklarade innehållet i högermotionen, ehuru i så allmänna ordalag, att han inte sade mer än som stod där. Det är mycket intressant, att en liten kommentar till detta inte skall anses vara välkommen. Saken är ju den, att högern och bondeförbundet för den svenska allmänheten har offentliggjort en förklaring med precisa sifferuppgifter om hur de vill ha folkpensionen. Folkpartiet har liksom socialdemokraterna inte gjort detta. Vi har velat avvakta, att arbetet i den sittande utredningen skulle fortskrida.

Herr Hedlund och herr Hjalmarson var mycket intresserade av att få höra litet om folkpartiets ståndpunkt. Jag skall gärna säga något om den, men, herr Hedlund, har herr Hedlund frågat herr Erlander, vad han har för ståndpunkt, eller anses det vara för ofinansligt? Det skulle i och för sig kunna vara lika naturligt som att fråga folkpartiet, ty i detta avseende sitter socialdemokraterna och vi i samma båt: vi har icke deltagit i den auktion mellan högern och bondeförbundet som herr Hjalmarson hänvisat till. Det är ju, herr Hjalmarson, två demokratiska partier, högern och bondeförbundet, som har inlett en tävlan om att höja pensionsbeloppen. Högern, tror jag, kom först. Nu verkar det, som om herr Hjalmarson vill inbjuda mig att vara med om en sådan liten auktion. Jag tror inte att jag kommer att efterkomma denna inbjudan, lika litet som jag tänker inleda statsministern i frestelse. När herr Hjalmarson nu spelar rollen som den åter-

Motioner om en allmän pensionsförsäkring

hållsamme och mycket försiktige i sådana ekonomiska sammanhang, rimmar det inte väl vare sig med det faktum att högern här var först ute genom herr Hjalmarsons remissdebattanförande eller med högerns ståndpunkt i skattefrågan.

Om jag får säga några ord om hur vi i folkpartiet rent allmänt ser på spörsmålet om en förbättring av folkpensionerna, så kan jag förklara, att vi anser att en sådan förbättring, att folkpensionen blir grunden för den framtida ålderdomstryggheten för Sveriges folk, är den självklart riktiga linjen. Jag hoppas att detta besked, herr Hjalmarson, är klart nog.

För det andra har jag sagt att vi inte som här har gjorts bör räkna med så lång övergångstid som 10 år. Det är så angeläget att man här lägger en god grund, att man bör eftersträva, att man når detta snabbare.

För det tredje vill jag konstatera, att folkpartiet håller på pensionernas värdebeständighet och att pensionärerna skall ha andel av standardstegringen, två principer som vi har hävdat under många år delvis under motstånd från andra partier, delvis i enighet mellan partierna.

Vidare är det alldeles klart, att förbättringarna bör ske steg för steg, men vilka belopp och hur stora steg som bör tas anser vi tiden ännu inte vara inne att precisera i dag, när en parlamentarisk utredning arbetar. Det skall bli intressant att se om man inte i socialdemokratiska partiet därvidlag har samma mening. Detta kan intressera även herr Hedlund.

Men om ett parti kommer och preciserar beloppen, som bondeförbundet och högern gör, är det väl naturligt, om en utomstående tillåter sig den stora djärvheten att fråga något om vilken övergångstid man har tänkt sig och var man har tänkt sig ta pengar för dessa förbättringar. Beloppen 60 eller 65 eller 70 eller 75 miljoner kronor har inget

reellt upplysningsvärde, om de inte sätts in i en beskrivning som anger i vilket läge dessa belopp skall vara uppnådda och om man inte säger hur man tänker finansiera dem. Som jag nämnde förut förefaller det som om högern långt mera än bondeförbundet uppfyllde de naturliga kraven i detta avseende. I den mån den nu sittande utredningen under den närmaste framtiden fortskrider med sitt arbete, skapas bättre förutsättningar för verklig precisering såväl av sifferbeloppen som av storleken av de steg som här blir aktuella.

Jag vill tillägga att vi inom folkpartiet fastslår vikten av att frågan om änke- och barnpensionering blir tillfredsställande löst. Detta kan man inte säga att den är i dag. Det är alltså inte bara fråga om själva folkpensioneringen i inskränkt bemärkelse utan om en verklig reform, ett krafttag, i fråga om vad man kan kalla en familjepensionering, som bygges in i eller samordnas med folkpensioneringen. Vi har som sagt inte velat föregripa utredningen genom att precisera siffror. Det är andra som gjort det och det förefaller riktigt att mot dessa ställa kompletterande frågor.

Sedan kommer jag till herr Hedlund, som var vänlig att ge vad han väl avsåg vara ett svar. Han sade att siffran 6 000 kronor, på vilket belopp sedan skulle läggas standardstegringstillägg, skulle efter vad han hade tänkt sig gälla för äkta makar men icke för ensamstående. Det var en värdefull upplysning. Om inte något annat vinnns genom dagens debatt, har vi i alla fall vunnit detta. Det var dock egendomligt att herr Hedlund och hans medmotionärer — jag förmodar att herr Pettersson i Dahl har samma mening som herr Hedlund — kan skriva en lång motion i ett land, där man ständigt har haft olika pensioner för makar och ensamstående, och nämna siffran för folkpensionens belopp men glömma bort att nämna huruvida detta belopp skall gälla för makar eller ensamstående eller bådadera. Det

Motioner om en allmän pensionsförsäkring

är en sådan pyramidal glömska, som jag, som själv är litet glömsk, inte kan erinra mig att jag varit med om under de 19 år jag har arbetat här i riksdagen. Jag tackar statsrådet Hedlund för att han på denna punkt gav åtminstone ett halvt besked.

Sedan säger han, att i vilken omfattning även ensamstående skall få 6 000 kronor plus standardtillägg beror på vilka linjer utredningen kan slå in på. Herr Hedlund kan tydligen tänka sig, att det även för ensamstående blir 6 000 kronor, men han kan också tänka sig något annat. Han har ingen uppfattning själv om detta. Detta är också en värdefull upplysning, ty om herr Hedlund har tänkt sig möjligheten av samma pensionsbelopp för både äkta makar och ensamstående, innebär detta att han, och förmodligen då också bondeförbundet, är villig att avskaffa den särskilda folkpensionen för gift kvinnlig folkpensionär.

Herr Hedlund säger alltså, att han inte vill ta ställning till om folkpensionen skall vara differentierad för makar och ensamstående. Det förefaller mig ganska överraskande och även upplysande, att herr Hedlund kan tänka sig en reform i den riktningen. Jag vill genast här deklarerat, att jag inte kan tänka mig en sådan reform av den svenska folkpensioneringen, att man avskaffar den särskilda folkpensionen för gifta kvinnliga folkpensionärer.

Beträffande den tredje frågan om övergångstid m. m. ville herr Hedlund inte upplysa något utan ville avvakta utredningen, men det framgick, tyckte jag, att han tänker sig en icke oväsentlig övergångstid, något som heller icke angavs i hans eget offentliga uttalande.

Herr talman! Om ett parti kastar fram en siffra som dessa 6 000 kronor och inte talar om vem detta pensionsbelopp skall gälla för — ensamstående, makar eller bådadera — och inte heller talar om när det skall börja utbetalas, och inte ens hur dessa pensioner skall fi-

nansieras — ty detta gjorde inte herr Hedlund och det framgår inte heller av motionen — är väl ändå herr Pettersson i Dahl ensam om att tycka, att partiet har gett en god redovisning.

Herr HEDLUND (bf) kort genmäle:

Herr talman! Först säger herr Ohlin att jag har gjort ett uttalande om att ensamstående inte skulle ha 6 000 kronor i pension. I nästa andedrag påstår han — vilket är riktigt — att jag har sagt, att i vilken omfattning ensamstående skall ha minst 6 000 kronor är en öppen fråga. Hur går detta ihop, herr Ohlin? Av det uttalande som jag gjorde och som herr Ohlin kan närmare studera när det kommer i snabbprotokollet, måste man väl dra den slutsatsen, att jag har tänkt mig att ensamstående åtminstone i vissa fall skall få del av denna minimipension på 6 000 kronor. Att jag inte sedan går in på förslaget mera i detalj under utredningsskedet, trodde jag att herr Ohlin skulle tycka vara en fördel.

När man kan få fram en pension av denna storlek beror naturligtvis i första hand på våra ekonomiska resurser och inte minst på konjunkturutvecklingen. Varför ställer inte herr Hedlund frågan till statsministern, frågade herr Ohlin. Jag trodde, att herr Ohlin förstod att min fråga till honom var föranledd av den vänlighet han visade när han beredde mig tillfälle att svara här. Det var bara en gentjänst jag ville göra herr Ohlin.

Herr PETTERSSON i Dahl (bf) kort genmäle:

Herr talman! Herr Ohlin talar om pyramidal glömska i motionens redovisning och tror att jag är tämligen ensam om att tycka att redovisningen är god. Herr Ohlin kan läsa i utskottets utlåtande, där motionen redovisas, att vi har hänvisat till att, som jag sade i mitt förra anförande, statstjänstemän i löneklass 12 får en pension på 6 000 kronor och att »motionärerna finner det motiverat

Motioner om en allmän pensionsförsäkring

att andra grupper tillförsäkras en minimipension av motsvarande storlek». Jag har aldrig hört herr Ohlin på något vis protestera mot denna pension åt statstjänstemännen. Är det aversion mot småföretagare som Ohlin har? Vi säger också, att i och med försämringen av penningvärdet eller höjningen av den allmänna inkomstnivån borde en motsvarande ökning ske av minimipensionen och vidare, att det är klart att finansieringen måste utredas, och att vi förutsätter att kostnaderna för pensioneringen inte skall övervältras på kommunerna. Jag vet inte om det är vanligt i motioner att precisera mera.

Men herr Ohlin svarade inte på min fråga om det som han har sagt skall komma till hösten. Jag skall kanske hjälpa Ohlin med minnet och precisera, att samtalet ägde rum den 12 april på restaurang Trianon. Kanske herr Ohlin kommer ihåg detta samtal, då han försäkrade mig att bondeförbundet på hösten skall få reda på vad folkpartiet menar. Det var detta jag syftade på när jag sade att det vore värdefullt att nu få reda på folkpartiets mening. Detta delas säkert av alla.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Detta har blivit en ganska underlig debatt. Alla de tre borgerliga partiledarna har ansett det nödvändigt att säga något om pensionsfrågorna. Då kanske det ligger nära till hands, att även den socialdemokratiska partiledaren säger ett ord i all synnerhet som ingen av de tre andra väl ett ögonblick vill bestrida, att det är socialdemokratien som har aktualiserat denna fråga och som under hela utredningsstadiet varit den kraft som har drivit frågan framåt.

Herr Ohlin har en nära nog fantastisk förmåga att få i gång delvis ganska irriterande och irriterade debatter även i lägen, där man tycker att saken icke

borde inbjuda till alltför småfinurliga taktiska spekulationer. Här har vi ett enhälligt utskottsutlåtande; högern har visserligen ansett det lämpligt att göra ett särskilt yttrande, men beträffande yrkandet är alla inom utskottet eniga. Ingen av herr Ohlins partivänner har kommit på idén att inom utskottet, där de haft tillfälle att pröva dessa motioner, säga att högern och bondeförbundet har uttryckt sig så oklart, att deras motioner, innan de går till den parlamentariska pensionsutredningen, måste bli föremål för en analys, där man diskuterar beloppen och övergångstiden. Men, herr Ohlin, när vi kommer till kammaren i slutspurtan av riksdagen upptäcker herr Ohlin att folkpartiet ju inte var med här och inte hade någon motion, och det måste ju då framhållas hur dåliga högerns och bondeförbundets motioner är och hur omöjligt det egentligen är att de skulle kunna komma med något av värde för pensionsutredningen. Så kommer denna besynnerliga aktion, att i en fråga, där de demokratiska partierna — och jag antar också kommunisterna — i stort sett är överens om riktlinjerna, likväl få igång en debatt av sedvanlig Ohlintyp. Det är ganska intressant och belysande för somligas temperament.

Om jag sedan i förbigående skall ta upp det lilla påpekandet att jag har blivit så grå i tonen, så kan jag inte hjälpa att min röst inte är en operasångares. Om herr Ohlin emellertid funnit att jag skulle bli speciellt grå i tonen, när herr Ohlin inviterar mig till att diskutera socialdemokratiens partiprogram, så lyssnar herr Ohlin väldigt illa. Det är för mig så roligt att diskutera med herr Ohlin att jag riktigt får lägga band på mig. Det är inte så, att jag ogärna tar upp en diskussion, utan det förhåller sig tvärtom på det sättet, att jag ogärna sitter stilla i bänken och inte tar upp en diskussion. Det beror bl. a. på att herr Ohlin är lätt att diskutera med, som kammarens ledamöter nog konstaterat.

Motioner om en allmän pensionsförsäkring

När det alltså gäller socialdemokratiens program har jag många gånger med entusiasm kastat mig in i sådana diskussioner, och jag har inte heller något emot att göra det nu, bara inte talman skulle bli alldeles konfys, om vi skulle komma in på dessa bispår, som herr Ohlin vill koppla in sina vagnar på i diskussionen.

Nej, herr Ohlin, vid våra diskussioner om socialdemokratiens program går det till på precis samma sätt som vid diskussionen här i dag, ty då kan jag hänvisa till den praktiska politiken och säga: Så och så är det. Socialdemokratien är ingen okänd sekt, beträffande vilken man kan gå omkring och fråga: Vad skulle den ta sig till om den fick makt? Den har suttit i sådan position i årtionden att den har haft möjlighet att realisera sitt program. Vi kan hänvisa till den praktiska politiken. Diskussionen går emellertid till precis som i dag. Jag brukar fråga: Vad är liberalismens syn på de olika problem som uppstår? Då den frågan kommer upp till diskussion har jag nog förmärkt en viss gråhet i tonen, i varje fall mindre entusiasm hos herr Ohlin för att ge ett ordentligt svar. Det blir, som i dag, undan- glidande manövrer.

Det har som sagt varit roligt för mig, som så många gånger varit i situationen att vara part i målet i sådana här diskussioner, att lyssna till när herr Ohlin i dag diskuterat med herrar Hedlund och Hjalmarson. Herr Ohlins besvärigheter i denna debatt har varit en exakt kopia av dem han brukar ha i de många diskussionerna med mig.

Sedan, herr Ohlin, herr talman och ärade kammarledamöter, skulle jag bara vilja göra en kort deklaration angående socialdemokratiens ståndpunkt. Vi har gjort det många gånger, varför det i och för sig kanske är överflödigt, men när de andra partiledarna har sagt sitt ord kanske jag också kan få göra det.

Socialdemokratien har aktualiserat denna fråga. Varför? Jo, därför att vi

har sagt oss att det inte finns någon större uppgift för samhällsinsgripandena, än att skapa trygghet för människorna på ålderdomen. När man skall göra det tror vi emellertid att man inte skall göra det så, att man konserverar klassgränserna.

Det är fullkomligt riktigt, som herr Hjalmarson här sagt, att det finns stora grupper som själva kan lösa sin pensionsfråga. Men det finns alldeles säkert, herr talman, mycket stora grupper, där samhällssolidariteten bjuder oss att säga: Skall det bli en lösning, måste vi alla samverka, då måste vi alla hjälpas åt. Det är sant att vi kan göra det genom att ha två vitt skilda typer av pensioner: dels folkpensioneringen och dels, för dem som har det bättre, en annan form av pensionering. Det är möjligt att folkpensionerna kan höjas så mycket, att den klassgräns som där uppstår inte blir så kännbar, men vi har trott att det vore ganska svårt, och därför har vi år efter år och med otålighet inom hela vår rörelse eftersträvat att finna vägar till lösandet av detta trygghetsproblem, som samtidigt innebär ett raserande av de klassgränser, som det nuvarande pensionsystemet innebär.

Vad är det då som vi tror skall göras? Ja, vi tror att man måste finna en lösning, som gör det möjligt att i varje situation skapa en så hög grad av trygghet för åldringarna och en så hög standard som är förenlig med den vid varje tillfälle rådande allmänna ekonomiska situationen i samhället. Det är därför riktigt att man i fråga om folkpensionerna handlar som vi har gjort. Det är riktigt att man försöker att fylla i folkpensionerna med standardtillägg. Detta är en av metoderna att uppnå en ständig anpassning av just denna pensionsforms möjligheter att skapa trygghet till det sig ständigt utvecklande samhällets ekonomiska kraft. Vi tror att det skulle ha funnits en möjlighet att gå vidare på den vägen, men vi vill icke underlåta att undersöka om man inte

Motioner om en allmän pensionsförsäkring

kan komma snabbare fram på linjer som närmar sig det Åkessonska förslaget. Det är vår inställning, att vi skall sträva efter högsta möjliga grad av trygghet och standard med utplånande av klassgränserna men med hänsynstagande till samhällets ekonomiska bärkraft i varje situation. Det är inget lättlost problem, och socialdemokratien kommer icke att delta i en auktion, där vi ställer i utsikt högre förmåner än dem som vi tror det finns möjligheter att nå, men medborgarna skall ha alldeles klart för sig — och det har de klart för sig på grund av den praktiska politik som är förd — att vi kommer att pressa på samhällets resurser så långt som det finns en möjlighet att göra det för att uppnå den pensionsform som ger lösningen på dessa tre problem, som jag här har angivit.

Jag tycker, herr Ohlin, att det i detta läge skulle vara en angelägnare uppgift att konstatera, att det i den svenska riksdagen finns ett gemensamt intresse för att leta sig fram till förnuftiga vägar, än att i riksdagens slutspurt, inför valrörelsen ta upp en diskussion av frågan, om man menar 1964 eller 1965, om man menar 6 000 eller 5 000 kronor i sina förslag. Dessa ting får ju prövas i det ögonblick som man har förslagen på bordet. Jag tycker det är synd att det väsentliga, de ting som betyder någonting, skall skymmas av diskussioner av denna småfinurliga karaktär.

Herr HJALMARSON (h):

Herr talman! Vi är verkligen i högerpartiet inte alls ledsna för att vi har fått ett tillfälle att kommentera vårt pensionsförslag. Men jag erkänner att jag missförstod herr Ohlins framställning. Jag hade verkligen inte uppfattat saken så, att herr Ohlin, såsom orden föll, avsåg att bereda oss ett tillfälle att få göra litet politisk reklam för vårt förslag. Det var alltså ett uttryck för en vänlighet mot brodern i oppositionen när herr Ohlin tog upp våra synpunk-

ter, och för denna vänlighet får jag givetvis framföra ett varmt tack.

Jag måste emellertid säga att vänligheten tog ett väldigt hastigt slut i herr Ohlins båda inlägg, eftersom huvudsyftet med herr Ohlins framställning var att göra gällande, att vi i högerpartiet skulle ha inlett en tävlan om eller en auktion på att bjuda människorna pensionsförmåner. Tillåt mig fråga: Tror verkligen herrarna och damerna i folkpartiet att herr Ahlberg, när han satt i pensionskommittén och utformade sin reservation såsom ett sakligt alternativ till majoritetsförslaget, syftade till att inleda en politisk auktion eller tävlan på pensionsområdet i detta land? Det kan väl ändå inte ha undgått folkpartisterna att det förslag som högerpartiet har lagt fram i själva verket är herr Ahlbergs linje, med vissa modifikationer. Så ligger saken till på den punkten, och vi kommer inte att delta i någon auktion i fortsättningen heller.

Vad är det, herr talman, som vi har fått veta om vad folkpartiet vill? Jag har antecknat tre ting. Folkpartiet vill för det första åstadkomma en förbättring av folkpensionerna. Det är vi allihop överens om att försöka åstadkomma. För det andra vill folkpartiet genomföra denna förbättring på en kortare övergångstid än som högerpartiet har föreslagit. Då vet vi det. För det tredje har vi fått reda på att folkpartiet tydligen önskar genomföra en större standardförbättring av folkpensionerna än vad vi i högerpartiet har vågat räkna med. Då vet vi det. Några preciseringar av beloppen har vi givetvis inte fått. Vi har fått reda på att man tydligen tänker gå litet längre än högerpartiet, vilket absolut inte bottnar i en önskan att delta i någon politisk tävlan eller auktion. Det är bara så att man i största allmänhet lovar litet mer än t. ex. högerpartiet.

Vad har vi alltså fått reda på när vi har ställt våra frågor till herr Ohlin? Jo, att han är litet värre än vi andra. Och det visste vi bestämt förut allihop.

Motioner om en allmän pensionsförsäkring

Herr Ohlin frågar: Vad vill herr Hedlund? Vad vill herr Hjalmarson? Har herr Hedlund frågat herr Erlander? Efter det svar som vi fått, när vi ställt våra blygsamma frågor till herr Ohlin, kan jag inte undgå att påminna mig en liten historia, som jag gärna vill dra, om inte herr talmannen tar illa upp.

Fritjof Nilsson Piraten var en gång ute och seglade i Engelska kanalen på nattkröken och överraskades av en hisklig storm. När man råkar illa ut i en storm söker man understundom nödhamn — det kan man göra i politiken också — och han seglade in till Southampton och lade till vid första bästa kaj. På morgonen vaknade han vid ett fruktansvärt tutande, och när han kom upp på däck fick han se den stora engelska atlantångaren Queen Mary på ingående just mot den plats vid kajen där han hade lagt till. När tutandet fortsatte hissade Piraten flaggspelet och signalerade till Queen Mary: »Vill du veta din position?»

Jag har en känsla, herr talman, att vi har anledning att ställa samma fråga till herr Ohlin i dag.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Herr Hjalmarson jämför tydligen högern med Queen Mary och anser att högern har samma relation till folkpartiet som Queen Mary till piratskutan. Det är kanske en lätt överskattning av högerns dimensioner.

Beträffande den här debatten får jag kanske först säga, att herr Pettersson i Dahl och jag ofta har små trevliga konversationer både här i kammaren och någon gång — fastän inte så ofta — på restaurang. Jag tog inte med ett block och antecknade inte de exakta ordalagen av vad jag sade till herr Pettersson, men det får jag tydligen göra härnäst. När herr Pettersson i Dahl påstår, att jag utlovade besked till hösten, tror jag dock att han preciserar litet mer än som överensstämmer med verkligheten. Vad jag sade var att jag skulle

precisera längre fram, och allteftersom utredningsarbetet fortskrider så att man kan gå ett steg längre på precisionens väg, kommer vi att göra det.

Herr Hjalmarson var nu tacksam för att jag gav honom tillfälle att tala om högerns motion, men det var kanske överflödigt när herr Hagård hållit två anföranden om den. Jag vill säga till herr Hjalmarson att det berodde på att jag har en sådan där vänlig dag i dag.

Den ståndpunkt som herr Hjalmarson kastade fram i remissdebatten innebar emellertid en precisering i siffror och en bindning av högerpartiet, som gick långt utöver vad herr Ahlberg kunde åstadkomma i kommittén. Det kan ju ändå inte bestridas, att herr Hjalmarson där kastade fram ett försök till precisering, som inget annat parti åstadkommit.

Nu säger herr Hjalmarson, att han inte på något sätt vill delta i en auktion, men, herr Hjalmarson, det är två partier som här har gjort sådana preciseringar, att det kan bli tal om några bud eller överbud, och det är högern och bondeförbundet. Statsministern var såsom alla märkte utomordentligt försiktig, väl ännu försiktigare än jag har varit.

Till herr Hedlund vill jag sedan säga, att han, när han läser snabbprotokollet, skall finna att han nu för andra gången angav, att han vill hålla frågan öppen huruvida ensamstående skall ha en större eller mindre del av dessa 6 000 kronor eller eventuellt hela beloppet.

Jag tillät mig då ett konditionellt resonemang: Om herr Hedlund alltså inte vill utesluta möjligheten av ensamstående och makar får samma belopp utan vill hålla det öppet, så innebär denna hans ståndpunkt att han vill avskaffa den särskilda folkpensionen för gifta kvinnliga folkpensionärer. För min del gjorde jag en precisering och sade, att jag icke vill vara med om att avskaffa denna folkpension för gifta kvinnliga pensionärer. Jag binder mig alltså mycket hårt, herr Hedlund. På den punkten

Motioner om en allmän pensionsförsäkring

är det herr Hedlund som håller saken öppen och hänvisar till utredningen. Det är av intresse att herr Hedlund just på denna punkt känner behov av att hålla frågan öppen.

Herr Erlander, som presenterade sig såsom socialdemokratisk partiledare, sade att det är socialdemokratien som har aktualiserat denna fråga. Men, herr partiledare, den finns inte behandlad i det efterkrigsprogram som Ert parti offentliggjorde år 1944, medan den i väsentlig omfattning drogs upp i det program om efterkrigstidens samhälle som folkpartiet publicerade ett par månader tidigare. Jag vet inte vilket fog statsministern har för att säga, att det är socialdemokratien som har aktualiserat saken; jag har inte ställt några särskilda krav därför att vi har aktualiserat den, men jag bestrider att statsministern har någon grund för påståendet, att det är socialdemokratien som har aktualiserat frågan.

Jag tyckte att herrar Hedlund och Hjalmarson och jag hade en ganska hemtrevlig diskussion, fastän jag tillät mig säga, att de inte verkade glada över tillfället att få göra reklam, men ingen av dem tog illa upp.

Men statsministern började sin gamla grammofonvisa om småfinurliga taktiska spekulationer och irriterande och irriterade diskussioner. Jag tyckte om den här diskussionen, sade statsministern, och det är riktigt angenämt att få diskutera denna mycket viktiga fråga ett slag på detta sätt och för en gångs skull inte ha bara tre minuter eller sex plus tre minuter utan kunna på någorlunda lika fot få belysa egna och andras ståndpunkter. Det kanske är för mycket begärt att statsministern skulle uppskatta denna särskilda anledning till tillfredsställelse. Det lämnar jag därhän.

Men vad det här gällde var ju om den svenska allmänheten skulle kunna få upplysning om vad de ståndpunkter innebär, som närmast bondeförbundet har intagit under ett sken av precision ge-

nom att kasta ut en siffra på 6 000 kronor men utan angivande av vem det gäller, när det kan träda i kraft och hur det skall betalas. Herr statsminister! Skulle det verkligen inte vara någonting av intresse för den svenska allmänheten? Då säger statsministern: Ja, men i utskottsutlåtandet finns detta inte behandlat. Nej, utskottsledamöterna får svara för vad som skett i utskottet, det kan jag inte här ge mig in på.

Men, herr talman, jag återkommer till vad vi diskuterat ett par gånger förut. Riksdagen är ett forum för politisk debatt, inte bara en kammare som fattar vissa direkta beslut. Här är det verkligen en viktig mission som riksdagen har att fullgöra. Det är en högst egendomlig ståndpunkt, om jag ett ögonblick får skärpa tonen, att landets statsminister verkligen skall tycka att det är onödigt, att riksdagen användes som politiskt forum för att klargöra viktiga spörsmål, som väl ändå alla måste medge icke har varit tillräckligt klargjorda i förväg. Ty den som vill säga att bondeförbundets ståndpunkt här i förväg har varit klar, den måste jag säga inget mer förvånande än man varit utsatt för på länge.

Dessutom var det ju mycket intressant att få höra vad statsministern sade om folkpensionen. Han sade, att han här liksom under socialiseringsdebatterna hänvisar till den praktiska politiken. Ja, herr statsminister, folkpartiet har då inte saknat konkreta ståndpunkter i den praktiska politiken när det gällt folkpensionerna, varken i år eller tidigare. Men nu gäller det ju framtidsprogrammet, och där är det en fråga hur långt man bör gå i precisering.

Statsministern ville ha högsta möjliga grad av trygghet inom ramen för våra ekonomiska resurser med raserande av klassgränserna genom fortgående standardförbättring. Jag ansluter mig fullständigt till den tanken. Vi i folkpartiet har försökt så gott vi kan att bedöma de sociala problemen ur den syn-

Motioner om en allmän pensionsförsäkring

punkten, att man steg för steg skall söka få bort grunderna för klassgränserna i det svenska samhället. Statsministern säger att man skall pröva olika linjer. Ja, det är klart att man skall göra.

När herr Hjalmarson för sin del nyss sade att högern hade preciserat sin ståndpunkt i januari, får jag erinra om att det som gjorde högerns precisering just då så intressant var, att den skedde vid en tidpunkt innan de viktigare remissyttrandena från de stora arbetsmarknadsorganisationerna hade kommit in. Vi ville i folkpartiet gärna ta del av bl. a. remissyttrandena, överväga dem, studera dem, göra vissa kompletterande utredningar. Men herr Hjalmarson yttrade sig just innan de viktiga remissyttrandena hade kommit in. Det var väl det som bidrog till intrycket att herr Hjalmarson hade en smula bråttom.

Sedan vill jag säga som statsministern sade, att här måste man pröva olika linjer. Vi har deklarerat en hel del principer, något mer än vad statsministern har gjort. Vi tänker lika litet som socialdemokratien deltaga i någon auktion, där man ställer i utsikt några preciserade belopp, som skulle kunna tänkas överstiga våra resurser.

Herr talman! Huvudsyftet för mig har i dag varit att försöka få ökad klarhet i en av de viktigaste sociala frågor, som vi har att behandla, ökad klarhet om hur de partier står — särskilt bondeförbundet — som har givit ett visst intryck av precision men lämnat mycket väsentliga ting oklara. Jag tror att åtminstone på någon punkt har diskussionen där lett till ett klagörande från herr Hedlunds sida, fast han har lämnat det mesta obesvarat.

Sedan skall jag bara tillägga, att visst är det värdefullt — det har sagts många gånger i diskussionen i pensionsfrågorna här — att vi i stora drag är överens om målsättningen i det svenska samhällets arbete på att skapa trygghet för de gamla människorna i landet. Vi är också överens om att det svenska samhället

får göra väsentliga uppoffringar för att kunna lösa ålderstrygghetens problem på ett sätt som kan anses tillfredsställande. Denna vår gemensamma syn är värdefull, men den bör inte hindra att vi har debatter, som något klargör den viktiga frågans olika, nog så besvärliga tekniska aspekter.

Herr PETERSSON i Dahl (bf) kort genmäle:

Herr talman! Jag är tacksam mot herr Ohlin för att han erkände att vi hade haft det där samtalet. Sedan får jag säga att i en så pass viktig debatt som denna debatt också enligt herr Ohlins mening är, tycker jag att det bör komma fram ungefär hur vårt resonemang då gick. Det var inte så, herr Ohlin, att herr Ohlin sade, att det skulle komma längre fram, utan herr Ohlin sade, att det skulle komma fram till hösten. Herr Ohlin försökte pressa mig, och då försökte jag pressa honom och frågade vad han egentligen ville, och då sade herr Ohlin att det skulle komma fram till hösten.

Nu säger herr Ohlin, att han får lov att anteckna vad jag säger, då vi har ett resonemang. Jag skall faktiskt rekommendera herr Ohlin att anteckna vad han själv säger. Herr Ohlin säger så mycket, att han många gånger inte, åtminstone någon tid efteråt, vet vad han sagt. Sedan kan det hända, att det var så, som det varit förut i debatter, att herr Ohlin säger olika vid olika tillfällen. Det kan kanske vara bra i vissa fall, men det kan också vara bra att leta fram vad som sagts. Jag får säga herr Ohlin, att det satt långt inne att få herr Ohlin att erkänna, att vi hade detta samtal den 12 april. Nu vet jag mycket väl, att Er s. k. socialliberala linje innebär, att man skall tala olika vid olika tillfällen och inte precisera så noga, utan man kan svänga litet hur som helst.

Herr HEDLUND (bf) kort genmäle:

Herr talman! Även om jag riskerar att

Motioner om en allmän pensionsförsäkring

betraktas som tjugig, måste jag ändå ta kammarens tid i anspråk för att rätta herr Ohlin på ett par punkter, där han påstår att jag gjort vissa uttalanden.

Först vill jag säga, att jag naturligtvis mycket väl begriper, att herr Ohlin har viss anledning att tala om dessa pensionsfrågor. Att det sedan sker med den motiveringen, att han vill bereda oss tillfälle att prata, skall vi inte fästa oss vid så mycket, tycker jag.

Herr Ohlin säger att man från bondeförbundets sida helt löst kastar fram påståendet, att det bör vara 6 000 kronor, men helt underlåter att tala om, vilka som skall få pengarna. Nej, herr Ohlin, det är inte på det sättet. Vi har sagt att minimipensionen för äkta makar bör vara 6 000 kronor. Sedan, herr Ohlin, sade jag, att det är en öppen fråga i vilken omfattning även ensamstående skulle få 6 000 kronor — märk väl, inte som herr Ohlin påstod, »huruvida», utan »i vilken omfattning». Det blir en annan sak, och den formuleringen innebär naturligtvis, att vi menar, att vissa grupper av de ogifta också bör ha minst 6 000 kronor. Det var beklagligt att jag behövde på nytt ta upp den saken.

Till sist skulle jag vilja säga, att herr Ohlins frågor här är av den omfattning och av den art, att man närmast får det intrycket, att han vill slutföra utredningen i denna kammare i debatten i dag i stället för i den kommitté som har uppdraget.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Liksom herr Hedlund ber jag om ursäkt för att jag återkommer. Men om man inte gör det, så blir det ju så förfärligt mycket kommentarer och kannstöperier varför man inte hade något svar även på uppenbart kuriösa och besynnerliga frågor.

Jag konstaterar bara i förbigående att socialdemokratien tog initiativ i denna fråga. Jag föreställde mig ald-

rig, att någon skulle komma på den idén att bestrida det. Herr Ohlin hänvisade till 1944. Den som då var handelsminister var herr Ohlin. Tog herr Ohlin något initiativ i denna fråga? Nej. Den som tog initiativ var en socialdemokratisk handelsminister, som hette Myrdal. Då kom utredningen till på grundval av en motion av herr Åkerström. Var herr Åkerström ombud för folkpartiet? Nej, herr Ohlin. Vad skall det tjäna till att leka på det sättet och ta upp en diskussion om initiativ, där jag föreställer mig att alla var fullkomligt överens?

Herr Ohlin skall inte tro att jag inte tycker det är naturligt, att denna kammare diskuterar pensionsfrågan. Det är självklart, att det är denna kammare och första kammaren som är det forum, där den politiska debatten skall föras. Jag har många gånger konstaterat, att den politiska debatten, sådan den föres i riksdagen, står på ett högt plan. Här får man ju tillfälle att utveckla sina synpunkter på ett annat sätt än vad som är möjligt i debatten utanför kammaren, då ju ändå de olika organen anser sig tvingade att låta bara en meningsriktning i allt väsentligt släppas fram.

Nej, det är alldeles fel, herr Ohlin, att jag skulle beklaga att man diskuterar denna fråga. Men vad jag har vänt mig emot har varit, att när man har ett enhälligt utskottsutlåtande, där även folkpartiets representanter ansett att de motioner som är väckta är av den beskaffenhet och har det värde och den klarhet, att de bör överlämnas till den statliga utredning som sitter, är det icke någon mening i att här ta upp en diskussion, som åtminstone herr Ohlins första inlägg alldeles uppenbart var avsett att vara, i syfte, icke att klargöra utan att misstänkliggöra dessa motioner? Det är detta jag menar är besynnerligt. Det är detta jag menar är herr Ohlins obestridliga skicklighet att han, även i frågor där vi borde kunna ha lätt att finna varandra, har en fantastisk förmåga att förmå inte bara mig utan and-

Motioner om en allmän pensionsförsäkring

ra att under diskussionens lopp fjärmås från varandra.

Detta är en stor fråga, som man behöver diskutera, och eftersom nu herr Ohlin i sitt senaste anförande medgav, att målsättningen är ungefär likartad, borde man kunna diskutera den utan så mycket sidoblickar på vilket intryck det kan göra på en eller annan väljargrupp, om ett parti ansett det lämpligt att fixera sina framtidsdrömmar i en viss bestämd siffra. Det är ju intet annat som skett. Högersns bedömning är ingenting annat än att den fixerat sin uppskattning av framstegstakten i samhället. Herr Ohlin är rädd för dessa 5 000 kronor, men det är mindre än vad det enligt vår mening skulle kunna bli.

Det kan inte vara så farligt, om bondeförbundet fixerar sina framstegsdrömmar vid en viss siffra. Det kan inte vara något som kan ge anledning till så förfärligt mycket missuppfattningar och misstro.

Det är detta, herr talman, som jag har reagerat emot, inte att vi diskuterar i kammaren allvarliga problem på ett allvarligt sätt.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag skall avstå från att diskutera med statsministern om aktualiseringen. Jag bara hänvisar till vår skrift, som kom i början av 1944.

Sedan vill jag bara sammanfatta i två meningar.

Statsministern säger att det är ingenting egendomligt, om ett parti fixerar sin ståndpunkt och sina förhoppningar i en siffra. Nej, det är det inte. Men är det något egendomligt, om man då från annat håll ställer frågan: Vem är det som skall få denna pension, är det äkta makar, ensamstående eller bådadera? Det är väl inget egendomligt om man vill ha belyst när ungefär den skall börja utgå eller få veta någonting om finansieringen.

Om inte statsministern kan förstå, att här har det funnits en oklarhet, som det är ett allmänt intresse att få skingrad, så kan jag inte göra mera åt den saken. Mig förefaller det alldeles uppenbart att den svenska riksdagen har en uppgift att genom att verka som debattforum få en belysning av ståndpunkterna, så att de framstår klarare och tydligare än de gjorde förut, och det gör i någon ringa mån ståndpunkterna efter dagens debatt.

Herr SENANDER (k):

Herr talman! Jag begärde ordet bara för att uttala min tillfredsställelse över att denna fråga har väckt så stort intresse. Annat var det för åtskilliga år sedan, då vi första gången motionerade om arbetarpensionering. Då mobiliserades ekonomisk expertis och annan sakkunskap för att utmåla vår motion som nära nog en nationalolycka. Framför allt ville man framställa motionen såsom ekonomiskt ogenomförbar.

I dag konstaterar vi med tillfredsställelse, att det är allmän uppslutning kring den tanke, som vi framförde i vår motion för åtskilliga år sedan.

Överläggningen var härmed slutad. Utskottets hemställan bifölles.

§ 8

På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren, dels att bankoutskottets utlåtande nr 30, bevillningsutskottets betänkande nr 50 och statsutskottets utlåtande nr 156 skulle i angiven ordning uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för sammanträdet onsdagen den 30 maj, dels att beträffande ärendenas ordning på föredragningslistan för sammanträdet måndagen den 28 maj skulle iakttagas, att jordbruksutskottets utlåtande nr 30 och memorial nr 33, bevillningsutskottets betänkanden nr 45 och 48 samt statsutskottets utlåtande nr 155 i angiven ordning uppfördes näst

efter statsutskottets utlåtande nr 153, ävensom att statsutskottets utlåtande nr 154 uppfördes sist på listan.

§ 9

Till bordläggning anmäldes statsutskottets memorial:

nr 157, angående tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1955/56, och nr 158, angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden; samt

tredje lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående riktlinjer för utvecklingsarbetet på atomenergiområdet jämte i ämnet väckta motioner,

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt att utvinna atomenergi m. m. (atomenergilag), m. m., och

nr 24, angående uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden.

§ 10

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 279, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa avlöningsm. fl. anslag för budgetåret 1956/57 under fjärde huvudtiteln m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 280, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa markförvärv för försvaret;

nr 281, i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner angående dels inrättande av en statens pris- och kartellnämnd m. m., dels ock anslag till kommerskollegium samt statens handels- och industrikommission;

nr 282, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1956/57 till konsumentvaruforsk-

ning och konsumentupplysning m. m.; nr 283, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1956/57 till atomforskning;

nr 284, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1956/57 till främjande av bostadsförsörjningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 286, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1956/57 till universitetssjukhusen m. m.;

nr 287, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ersättning åt smittbärare, m. m., såvitt angår anslag för budgetåret 1956/57 till Ersättning vid vissa ingripanden i hälsovårdens intresse;

nr 288, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående television jämte i ämnet väckt motion;

nr 289, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till förvaltningsbyggnad för vattenfallsstyrelsen;

nr 290, i anledning av väckta motioner angående undersökning och planläggning av trafikförhållandena i Bohusläns kustland och skärgårdar;

nr 291, i anledning av riksdagens år 1956 församlade revisorers särskilda berättelse angående statsliggarens bihang; och

nr 292, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln gjorda framställning om anslag för budgetåret 1956/57 till Tandläkarhögskolan i Stockholm: Avlöningar.

§ 11

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.44.

In fidem
Gunnar Britth